

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ,
ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ MASTER

**« Οικονομική κρίση – Εφαρμογή του μνημονίου και
επιπτώσεις στην οικονομία και στην κοινωνία στην Ελλάδα . »**

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΗΤΡΩΟΥ (Α.Μ) : ΜΑΡΜ 11013

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ :

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΡΙΠΟΛΗ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2013

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας , θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στους ανθρώπους που με στήριξαν ηθικά και πρακτικά για την εκπόνησή της .

Αρχικά τους γονείς μου που με στήριξαν τόσο ηθικά όσο και οικονομικά, την σύζυγό μου Μαρία που κατάφερε να στηρίξει την οικογένειά μας όσο διάστημα βρισκόμουν στην Τρίπολη στερούμενος την οικογένειά μου, τον μεγάλο γιο μου Μαρίνο που καρτερικά περίμενε κάθε φορά την επιστροφή μου στην Κεφαλλονιά, τον μικρό μου γιο Λευτέρη που έπεφτε στην αγκαλιά μου γιατί του έλειπα πολύ και να ζητήσω σε όλους ένα μεγάλο συγγνώμη για τον χρόνο που στερήθηκα μακριά τους με την απουσία μου κατά την διάρκεια της φοίτησής μου και πολύ περισσότερο κατά τη συγγραφή της διπλωματικής εργασίας .

Επίσης, στον επιβλέποντα καθηγητή κ. Παναγιώτη Ευαγγελόπουλο ένα μεγάλο ευχαριστώ για την πολύτιμη βοήθειά του κατά την διάρκεια της εκπόνησής της.

Τέλος, τον αδελφό μου Μάκη και τους ανιψιούς μου Μαρίνο και Αλέξανδρο για την συμπαράσταση και την βοήθεια που μου προσέφεραν.

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	II
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	III
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ.....	IV
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	V
1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1.1.ΑΝΤΙΚΕΪΜΕΝΟ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΕΡΓΑΣΪΑΣ.....	1
1.2.ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΪΑΚΑΙ ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΪΑΣ	1
1.3.ΔΟΜΉ ΕΡΓΑΣΪΑΣ.....	2
2.ΟΙ ΣΥΝΙΣΤΩΣΕΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΉΣ ΠΟΛΙΤΙΚΉΣ.....	4
2.1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
2.2.ΠΟΣΟΤΙΚΑ ΜΈΣΑ ΆΣΚΗΣΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΉΣ ΠΟΛΙΤΙΚΉΣ.....	5
3.ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΉ ΚΡΪΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΉ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.....	9
3.1.ΕΙΣΑΓΩΓΉ-ΙΣΤΟΡΙΚΉ ΑΝΑΔΡΟΜΉ.....	9
3.2.ΑΙΤΪΕΣ, ΕΚΔΉΛΩΣΗ ΚΑΙ ΕΞΉΛΙΞΗ ΤΗΣ ΚΡΪΣΗΣ.....	10
3.3.ΤΑ ΜΈΤΡΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΉΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΉΣ.....	13
3.4.Η ΕΠΪΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΡΪΣΗΣ ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΈΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ.....	15
3.5.ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΉ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ 2011-2012.....	16
3.5.1.ΤΟ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ (ΑΕΠ).....	17
3.5.2.ΤΟ ΈΛΛΕΙΜΜΑ.....	17
3.5.3.ΣΤΟΧΟΪΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΑΕΠ ΚΑΙ ΤΟ ΈΛΛΕΙΜΜΑ	19

3.5.4.Η ΑΝΕΡΓΙΑ.....	20
3.5.5.ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ.....	23
3.5.6.ΤΟ «ΚΟΥΡΕΜΑ» ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΙΔΙΩΤΩΝ ΚΑΙ ΤΡΑΠΕΖΩΝ (PSI).....	25
3.5.7.Ο ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ.....	27
3.5.8.Η ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ.....	28
3.5.9.Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ	29
4. ΑΙΤΙΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟΥ ΥΠΟΒΛΗΜΑΤΟΣ.....	30
4.1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	30
4.2.ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	31
4.2.1.ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	32
4.2.2.ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΕ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	33
4.3.ΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΠΑΘΟΓΕΝΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	34
4.3.1.Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ.....	34
4.3.2.Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ.....	35
4.3.3.Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ.....	38
4.3.4.ΤΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.....	42
4.3.5.Άλλες παθογένειες.....	43
4.3.5.1.ΤΟΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ.....	44
4.3.5.2.Η ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ.....	44
4.3.5.3.ΤΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ ΚΑΙ Η ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ	45
4.3.5.4.ΟΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΥΤΟΜΕΑ.....	45

5.ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗ.....	47
5.1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	47
5.2.ΟΙΚΎΡΙΕΣ ΣΥΝΙΣΤΩΣΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	48
5.3.ΟΙΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΉΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	52
5.4.ΤΑ ΘΕΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	53
5.5.ΤΑ ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	54
5.6.ΟΙΚΎΝΔΥΝΟΙΕΦΑΡΜΟΓΉΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	56
6.ΤΟ ΔΝΤΣΤΗΝ ΑΣΙΑΤΙΚΉ ΚΐΐΣΗ - ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΗΣ ΚΟΡΉΑΣ.....	58
6.1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	58
6.2.ΤΟ ΑΣΙΑΤΙΚΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΘΑΎΜΑ ΚΑΙ ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΚΐΐΣΗΣ.....	59
6.3.Η ΠΕΡΙΐΤΩΣΗ ΤΗΣ Ν. ΚΟΡΉΑΣ.....	61
6.3.1.ΤΑ ΑΐΤΙΑ ΤΗΣ ΚΐΐΣΗΣ ΣΤΗ Ν. ΚΟΡΉΑ.....	62
6.3.2.ΟΙΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ Η ΕΦΑΡΜΟΓΉ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΑΠΟ ΤΗ Ν. ΚΟΡΉΑ	65
6.3.3.ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΉΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΐΤΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΚΑΜΨΗΣ.....	67
7.ΤΟ ΝΉΟ ΤΟΐΐΟ ΣΤΙΣ ΣΧΉΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΐΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	69
7.1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	69
7.2.ΕΡΓΑΣΙΑΚΑ ΖΗΤΉΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟ-ΜΝΗΜΟΝΐΟΥ ΕΠΟΧΉ.....	71
7.3.ΕΡΓΑΣΙΑΚΑ ΖΗΤΉΜΑΤΑ ΣΤΗ ΜΕΤΑ-ΜΝΗΜΟΝΐΟΥ ΕΠΟΧΉ.....	73
7.4.ΕΠΙΐΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΐΐΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΐΤΥΞΙΑΚΉ ΔΎΝΑΜΙΚΉ- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	77
7.5.ΚΐΐΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ – ΤΟ ΝΉΟ ΜΟΝΤΉΛΟ.....	80
8.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	83

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	85
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α: ΠΙΝΑΚΕΣ	90

Κατάλογος Σχημάτων

Σχήμα 1: Ο Σημερινός Τρόπος Διαχείρισης του Χρέους	11
Σχήμα 2: Η Εξέλιξη του Δημόσιου Χρέους της Ελλάδας ως Ποσοστό του ΑΕΠ	11
Σχήμα 3: Η Εξέλιξη του Spread των 10ετών Ελληνικών Ομολόγων την Τελευταία 2ετία	12
Σχήμα 4: Η Εξέλιξη του Επιτοκίου των 10ετών Ελληνικών Ομολόγων το Τελευταίο Έτος	13
Σχήμα 5: Καινοτομία και Ένταση Ανταγωνισμού στην Επιχειρηματικότητα Αρχικών Σταδίων (2009-2011). (Χώρες Α: χαμηλού κόστους, Χώρες Β: βελτίωσης αποτελεσματικότητας, Χώρες Γ: καινοτομίας)	81

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1	90
Πίνακας 1 ^A	91
Πίνακας 2	91
Πίνακας 3	92
Πίνακας 4	92
Πίνακας 5	93
Πίνακας 6	94
Πίνακας 7	94
Πίνακας 8	94
Πίνακας 9	95
Πίνακας 10	95
Πίνακας 11	96
Πίνακας 11 ^A	96
Πίνακας 11 ^B	97
Πίνακας 12	98
Πίνακας 13	99
Πίνακας 14	99
Πίνακας 15	100
Πίνακας 16	101
Πίνακας 17	102
Πίνακας 18	103
Πίνακας 19	104
Πίνακας 20	105
Πίνακας 21	106
Πίνακας 22	106
Πίνακας 23	107
Πίνακας 24	107
Πίνακας 25	109
Πίνακας 26	110
Πίνακας 27	111
Πίνακας 28	111
Πίνακας 29	112
Πίνακας 30	112

Πίνακας 30 ^A	113
Πίνακας 31	113
Πίνακας 32	114
Πίνακας 33	114
Πίνακας 34	115
Πίνακας 35	115
Πίνακας 36	115
Πίνακας 37	116
Πίνακας 38	116
Πίνακας 39	117
Πίνακας 40	117
Πίνακας 41	118
Πίνακας 42	118
Πίνακας 43	119
Πίνακας 44	120
Πίνακας 44 ^A	121
Πίνακας 45	122
Πίνακας 46	122
Πίνακας 47	123
Πίνακας 48	124
Πίνακας 49	125
Πίνακας 50	125
Πίνακας 51	126
Πίνακας 52	127
Πίνακας 53	127
Πίνακας 54	128
Πίνακας 55	129
Πίνακας 56	130

Περίληψη

Η παρούσα εργασία εξετάζει τις επιπτώσεις της χρηματοπιστωτικής κρίσης και παρουσιάζει τη σημερινή δημοσιονομική κατάσταση της Ελλάδας αναλύοντας τους λόγους που την προκάλεσαν. Επιπλέον επιχειρείται ανάλυση των πολιτικών που οδήγησαν στο δημοσιονομικό εκτροχιασμό της χώρας και παρουσιάζεται η προτεινόμενη πολιτική που συμφωνήθηκε με τους Ευρωπαίους εταίρους μας και το ΔΝΤ μέσω των μνημονίων και οι λύσεις που προτείνονται για επιστροφή στην δημοσιονομική ομαλότητα. Σημαντικό τμήμα της εργασίας αποτελεί η εξέταση των επιπτώσεων της κρίσης που διέρχεται η χώρα στην οικονομία, ο ρόλος του κράτους και η δημιουργία ενός νέου μοντέλου διοίκησης που θα συμβάλει στην επιχειρηματικότητα παίζοντας το ρόλο του διαμεσολαβητή και όχι του επιχειρηματία. Τέλος, μελετώνται και αναλύονται οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στο ΑΕΠ, στην οικονομική υγεία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και στο εργασιακό περιβάλλον, καθώς επίσης και το πρόβλημα της ανεργίας. Τα χρησιμοποιούμενα στατιστικά στοιχεία έχουν συλλεχθεί αποκλειστικά από πηγές εν γένει έγκυρες και αξιόπιστες, όπως είναι το Υπουργείο Οικονομικών, η Τράπεζα της Ελλάδος, η Ελληνική Στατιστική Αρχή και ο Ο.Α.Ε.Δ.

Abstract

This thesis examines the impact of the financial crisis and presents the current fiscal situation in Greece analyzing the reasons which have caused it. Additionally, policies that led to the country's fiscal derailment are presented; the proposed reform policy that was agreed with the European Union and the IMF, through memoranda, is proposed as solution for financial return to normalcy. An important part of this work is to examine the impact of the crisis in the Greek economy, as well as the role of the state in the creation of a new governance model that will contribute to entrepreneurship playing the role of facilitator rather than an entrepreneur. Finally, it examines and analyzes the impact of economic crisis on GDP, the economic health of small business and the labour environment, as well as the problem of unemployment. It should be mentioned that the statistics used throughout the thesis have been collected exclusively from official sources such as the Ministry of Finance, the Bank of Greece, the Greek Statistical Authority and the OAED.

1. Εισαγωγή

Στο Κεφάλαιο αυτό παρουσιάζουμε καταρχάς το αντικείμενο και τους βασικούς στόχους και τη μεθοδολογία ανάπτυξης της παρούσας εργασίας. Ακόμη συνοψίζεται η συνεισφορά της στην επιστημονική κοινότητα και παρατίθεται η διάρθρωση και η δομή της.

1.1. Αντικείμενο και Στόχοι Εργασίας

Βασικό αντικείμενο της παρούσας εργασίας, αποτελεί καταρχάς η παρουσίαση και εξέταση των επιπτώσεων της χρηματοπιστωτικής κρίσης στην Ελληνική οικονομία καθώς επίσης και η καταγραφή της σημερινής δημοσιονομικής κατάστασης της Ελλάδας και ανάλυση των λόγων που την προκάλεσαν. Εντός του προαναφερθέντος πλαισίου, οι βασικοί στόχοι της παρούσας εργασίας θα μπορούσαν να συνοψιστούν στα εξής:

1. Ανασκόπηση και ανάλυση των πολιτικών που οδήγησαν στο έντονο δημοσιονομικό πρόβλημα της χώρας.
2. Αποτίμηση και εξέταση των επιπτώσεων της κρίσης στην Ελληνική οικονομία και ειδικότερα στο ΑΕΠ, τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, το εργασιακό περιβάλλον, και την ανεργία.
3. Παρουσίαση της προτεινόμενης πολιτικής που συμφωνήθηκε με τους Ευρωπαίους εταίρους μας και το ΔΝΤ μέσω των μνημονίων και των λύσεων που προτάθηκαν και εφαρμόζονται για επίλυση του δημοσιονομικού προβλήματος.
4. Ανάλυση του ρόλου που καλείται να παίξει το κράτος στη δημιουργία ενός νέου μοντέλου διοίκησης που θα συμβάλλει εποικοδομητικά στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας.

1.2. Μεθοδολογία και Συνεισφορά της Εργασίας

Η μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθείται στην παρούσα εργασία, είναι η βιβλιογραφική ανασκόπηση, μέσω διεθνών επιστημονικών

περιοδικών, συνεδρίων, βιβλίων, έγκυρων εκθέσεων και άρθρων. Θα πρέπει να τονιστεί ότι σημαντικότερη πηγή αποτελεί επίσης το διαδίκτυο, ενώ τα χρησιμοποιούμενα στατιστικά στοιχεία έχουν συλλεχθεί από έγκυρους διεθνείς οικονομικούς Οργανισμούς και επίσημες Ελληνικές αρχές.

Η συνεισφορά της παρούσας εργασίας μπορεί να συνοψιστεί στα ακόλουθα:

- (1) Κριτική ανασκόπηση του Ελληνικού δημοσιονομικού προβλήματος και ποιοτική και ποσοτική ανάλυση των αιτιών και των συνεπειών του.
- (2) Παρουσίαση του εφαρμοζόμενου προγράμματος και της διαχρονικής εξέλιξής του και κριτική καταγραφή της αποτελεσματικότητάς του.
- (3) Παρουσίαση συγκριτικής μελέτης περίπτωσης και κριτική ανάλυση αντίστοιχου προβλήματος που αντιμετώπισε άλλη χώρα (Ν. Κορέα).
- (4) Εξέταση των επιπτώσεων του προγράμματος σε σημαντικούς τομείς της οικονομίας και της επιχειρηματικότητας, κριτικός σχολιασμός των σχετικών οικονομικών δεικτών και προτάσεις για την εφαρμογή ενός νέου επιχειρηματικού μοντέλου.

1.3. Δομή Εργασίας

Στο παρόν κεφάλαιο της εργασίας παρατίθεται το βασικό αντικείμενο που πραγματεύεται η παρούσα εργασία, οι στόχοι που καλείται να επιτύχει, η μεθοδολογία και η συνεισφορά της, καθώς επίσης και η διάρθρωση του περιεχομένου της. Στο Κεφάλαιο 2 παρουσιάζονται οι βασικές συνιστώσες και τα μέσα άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής, ενώ στο Κεφάλαιο 3 παρατίθεται μία ανασκόπηση της οικονομικής κατάστασης της Ελλάδας με έμφαση στη δημοσιονομική κρίση και το πώς αυτή έχει καταγραφεί μέσα από τους σχετικούς δείκτες. Στο Κεφάλαιο 4 παρουσιάζονται και

αναλύονται τα βασικά αίτια που οδήγησαν την Ελλάδα στο δημοσιονομικό εκτροχιασμό. Στο Κεφάλαιο 5 παρουσιάζονται οι στόχοι και τα αποτελέσματα του εφαρμοζόμενου προγράμματος εξυγίανσης, ενώ στο Κεφάλαιο 6 μελετάται η περίπτωση αντίστοιχου δημοσιονομικού προβλήματος που αντιμετώπισε η Ν Κορέα τη δεκαετία του 1990. Στο Κεφάλαιο 7 εξετάζεται η επίπτωση της οικονομικής κρίσης και των εφαρμοζόμενων μέτρων στις εργασιακές σχέσεις και την επιχειρηματικότητα. Τέλος, στο Κεφάλαιο 8 παρατίθεται ανακεφαλαίωση της εργασίας και διατυπώνονται τα βασικά συμπεράσματα που προέκυψαν.

2. Οι Συνιστώσες της Οικονομικής Πολιτικής

Στο παρόν Κεφάλαιο, παρουσιάζουμε συνοπτικά τα βασικά μέσα, μεθόδους και τρόπους στα οποία στηρίζεται η άσκηση της εκάστοτε νομισματικής πολιτικής. Η εν λόγω παρουσίαση θέτει το πλαίσιο μέσα στο οποίο γίνεται στη συνέχεια η ανάλυση του τρόπου αντιμετώπισης και των συνεπειών της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα.

2.1. Εισαγωγή

Οι βασικοί αντικειμενικοί σκοποί της εκάστοτε ασκούμενης οικονομικής πολιτικής όπως προσδιορίζονται στην οικονομική θεωρία είναι πέντε: η πλήρης απασχόληση, η σταθερότητα του γενικού επιπέδου των τιμών, η ισορροπία στο ισοζύγιο πληρωμών, η δικαιότερη διανομή του εισοδήματος και η οικονομική ανάπτυξη. Η υλοποίηση των στόχων αυτών είναι μια δύσκολη διαδικασία γιατί πολλές φορές οι στόχοι είναι αντίθετοι μεταξύ τους. Έτσι, η πλήρης ικανοποίηση του ενός συνεπάγεται μερική, μηδενική ή και αρνητική εκπλήρωση κάποιου άλλου.

Η ιεράρχηση των ανωτέρω σκοπών εξαρτάται από την εκάστοτε επικρατούσα κατάσταση στην εθνική, ευρωπαϊκή ή διεθνή οικονομία. Για την επίτευξη των οικονομικών στόχων, κάθε κράτος - φορέας άσκησης οικονομικής πολιτικής διαθέτει μία σειρά από μέσα. Τα μέσα αυτά διακρίνονται σε ποσοτικά και ποιοτικά. Στα ποσοτικά περιλαμβάνονται τα δημοσιονομικά μέσα, τα νομισματικά και πιστωτικά μέσα, τα συναλλαγματικά μέσα και οι άμεσοι έλεγχοι. Στα ποιοτικά μέσα περιλαμβάνονται οι θεσμικές μεταβολές μέσω των οποίων επιδιώκεται να βελτιωθεί και να γίνει αποτελεσματικότερη η λειτουργία της οικονομίας. Στο παρόν κεφάλαιο θα επικεντρωθούμε στην ανάλυση και παρουσίαση των ποσοτικών μέσων. Η Ελλάδα, ως μέλος της Ευρωζώνης αλλά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης αδυνατεί να χρησιμοποιήσει κάποια από τα μέσα αυτά καθώς περιορίζεται από τις Ευρωπαϊκές Συνθήκες ή έχει εκχωρήσει το δικαίωμα χρήσης τους σε άλλους Υπερεθνικούς Οργανισμούς. Έτσι

περιορίζεται σημαντικά η δυνατότητα δημοσιονομικής προσαρμογής της χώρας από την μη δυνατότητα χρήσης των μέσων αυτών.

2.2. Ποσοτικά Μέσα Άσκησης Οικονομικής Πολιτικής

Τα ποσοτικά μέσα με τα οποία οι αρχές μιας χώρας ρυθμίζουν την κατάσταση της επιλέγοντας το προσφορότερο και το καταλληλότερο για την επίτευξη των στόχων της οικονομικής πολιτικής είναι τα ακόλουθα:

I. **Μέσα Δημοσιονομικής Πολιτικής:** Τα μέσα δημοσιονομικής πολιτικής περιλαμβάνουν τρεις μεγάλες κατηγορίες. Τις δημόσιες δαπάνες (G), τους φόρους (T) και το δημόσιο δανεισμό (D). Αναλυτικότερα:

A. Οι Δημόσιες Δαπάνες (G) διαιρούνται σε:

- i. **Δημόσιες Δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες που προορίζονται για δημόσια κατανάλωση** (αμοιβές δημοσίων υπαλλήλων, ενοίκια, αγορά διαρκών ή μη καταναλωτικών αγαθών όπως ηλεκτρονικοί υπολογιστές, έπιπλα, γραφική ύλη, κ.α.).
- ii. **Δημόσιες Δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες που προορίζονται για δημόσια επένδυση** (έργα υποδομής και σχηματισμός αποθεμάτων διαφόρων αγαθών).
- iii. **Μεταβιβαστικές πληρωμές εισοδήματος** (συντάξεις, επιδόματα ανεργίας, επιδοτήσεις επιχειρήσεων κ.α.).
- iv. **Μεταβιβαστικές πληρωμές κεφαλαίου** (δάνεια).

B. Οι Φόροι (T) διαιρούνται σε:

- i. **Άμεσους φόρους εισοδήματος** (φυσικών και νομικών προσώπων).
- ii. **Άμεσους φόρους περιουσίας** (φόροι και τέλη επί ακίνητης περιουσίας).
- iii. **Άμεσους φόρους που αφορούν εισφορές για την κοινωνική ασφάλιση.**
- iv. **Έμμεσους φόρους κατανάλωσης ή εσωτερικούς φόρους δαπάνης** (Φ.Π.Α.).

v. **Εξωτερικούς έμμεσους φόρους** δαπάνης (δασμοί).

C. **Ο δημόσιος δανεισμός** προέρχεται συνήθως από Ομόλογα ή Έντοκα Γραμμάτια που εκδίδει το Κράτος.

II. **Μέσα Νομισματικής και Πιστωτικής Πολιτικής:** Με την άσκηση νομισματικής πολιτικής, επιδιώκεται η μεταβολή της ποσότητας του χρήματος στην οικονομία προκειμένου να επιτευχθούν συγκεκριμένοι στόχοι. Τα μέσα που χρησιμοποιούνται στην πράξη για την επίτευξη των στόχων που τίθενται διακρίνονται σε βασικά και δευτερεύοντα και είναι τα ακόλουθα:

A. **Βασικά Μέσα Άσκησης Νομισματικής και Πιστωτικής Πολιτικής:**

i. **Πολιτική Ανοικτής Αγοράς** η οποία συνίσταται σε αγοραπωλησίες βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων κρατικών χρεογράφων στην ανοικτή αγορά από την Κεντρική Τράπεζα και επιδιώκει αφενός να μεταβληθεί η προσφορά του χρήματος και αφετέρου να διαφοροποιηθεί η διάρθρωση των επιτοκίων.

ii. **Πάγιες πιστώσεις** οι οποίες αποσκοπούν στην επέκταση ή μείωση της προσφερόμενης ρευστότητας.

iii. **Πολιτική του προεξοφλητικού επιτοκίου** που αφορά το κόστος που υφίστανται οι εμπορικές τράπεζες όταν δανείζονται από την Κεντρική Τράπεζα ή προεξοφλούν σ' αυτήν κρατικά χρεόγραφα.

iv. **Μεταβολές στα υποχρεωτικά διαθέσιμα¹ των εμπορικών τραπεζών** έτσι ώστε να μεταβληθεί η συνολική προσφορά χρήματος.

B. **Δευτερεύοντα Μέσα Άσκησης Νομισματικής και Πιστωτικής Πολιτικής:**

i. **Οδηγίες και συστάσεις** από τις νομισματικές αρχές προς τις εμπορικές τράπεζες.

¹ Δεν είναι σαφές αν η χρησιμοποίηση του ελάχιστου ορίου διαθεσίμων αυξάνει την αποτελεσματικότητα της νομισματικής πολιτικής. Συνεπώς, στο μέλλον δεν αποκλείεται η ΕΚΤ να θέλει να μειώσει ή ακόμη και να εγκαταλείψει τη χρησιμοποίησή του.

ii. **Ειδικοί πιστωτικοί έλεγχοι** για τον περιορισμό των χορηγήσεων.

III. **Μέσα Συναλλαγματικής Πολιτικής:** Με τα συναλλαγματικά μέσα οι ασκούντες την οικονομική πολιτική και κυρίως η Κεντρική Τράπεζα, επιδιώκουν τον επηρεασμό της συναλλαγματικής ισοτιμίας του εγχώριου νομίσματος έναντι των ξένων νομισμάτων, για την εξυπηρέτηση των στόχων της οικονομικής πολιτικής. Η συναλλαγματική ισοτιμία ενός νομίσματος, διαμορφώνεται στην αγορά συναλλάγματος από την προσφορά και τη ζήτηση. Η προσφορά και η ζήτηση επηρεάζονται από ορισμένους βασικούς οικονομικούς παράγοντες και οι οποίοι είναι:

- i. το **ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών** της χώρας,
- ii. η διαφορά στο **επιτόκιο** μεταξύ του εγχώριου νομίσματος και των ξένων νομισμάτων και
- iii. η διαφορά μεταξύ εγχώριου **πληθωρισμού** και πληθωρισμού των ξένων χωρών.

Οι δύο πρώτοι παράγοντες εξηγούν κυρίως βραχυχρόνιες εξελίξεις στην τιμή συναλλάγματος, ενώ ο τρίτος ερμηνεύει την εξέλιξη της τιμής συναλλάγματος μακροχρόνια.

IV. **Άμεσοι Έλεγχοι:** Για την επίτευξη των σκοπών τους, οι ασκούντες οικονομική πολιτική καταφεύγουν στους άμεσους ελέγχους², αφού προηγουμένως έχουν εξαντλήσει, χωρίς αποτέλεσμα, τα υπόλοιπα μέσα που έχουν στη διάθεση τους. Οι άμεσοι έλεγχοι θεωρούνται ως τα δραστικότερα μέσα που έχουν στο οπλοστάσιο τους οι ασκούντες οικονομική πολιτική. Οι άμεσοι έλεγχοι ομαδοποιούνται συνήθως σε τρεις μεγάλες κατηγορίες, οι οποίες και είναι:

² Η αναφορά στους άμεσους ελέγχους γίνεται εδώ για λόγους πληρότητας. Η σχετική σημασία των ελέγχων αυτών περιορίζεται σε παγκόσμιο επίπεδο, διαχρονικά. Η εφαρμογή τους είναι αντίθετη με το γράμμα και το πνεύμα της συνθήκης της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς, ωστόσο δεν απαγορεύονται ρητώς. Ενδεχόμενη άσκησή τους απαιτεί τη λήψη σχετικής άδειας από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

- i. Έλεγχοι (περιορισμοί) εξωτερικού εμπορίου, συναλλάγματος και μετανάστευσης.**
- ii. Έλεγχοι τιμών και εισοδημάτων (πολιτική τιμών και εισοδημάτων).**
- iii. Λοιποί Έλεγχοι Οργάνωσης της Οικονομίας.**

3. Οικονομική Κρίση και Δημοσιονομική Κατάσταση της Ελλάδος

3.1. Εισαγωγή – Ιστορική Αναδρομή

Τον Απρίλιο 2010 ξεκίνησε ένα νέο κεφάλαιο στην οικονομική ιστορία της Ελλάδας καθώς η Κυβέρνηση ανακοίνωσε την προσφυγή της χώρας στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και στον μηχανισμό στήριξης της ΕΕ³. Η κίνηση αυτή πραγματοποιήθηκε ύστερα από ένα διάστημα πέντε μηνών περίπου στο οποίο τα επιτόκια δανεισμού της Ελλάδας είχαν οδηγηθεί σε απαγορευτικά υψηλά επίπεδα. Το δεκαετές ομόλογο του Ελληνικού Δημοσίου, κινούνταν πλέον στις 400 μονάδες βάσης πλέον του αντίστοιχου Γερμανικού (Bund) με απόδοση που κυμαινόταν στο 7% περίπου. Ταυτόχρονα εισήλθε στη ζωή μας μια νέα ορολογία. Αυτή των ασφαλιστρών κινδύνου, των περίφημων CDS (Credit Default Swaps) τα οποία αποτυπώνουν την πιθανότητα χρεοκοπίας μίας χώρας. Τα εν λόγω ασφαλίστρα κατέρριπταν το ένα ιστορικό ρεκόρ μετά το άλλο και στις 26 Σεπτεμβρίου 2011 αποτύπωσαν την πιθανότητα χρεοκοπίας της χώρας μας στο 98%, αγγίζοντας τις 6.751 μονάδες (Bloomberg) και σημειώνοντας αύξηση 52% σε μία μόνο ημέρα. Η χώρα μας ήταν πλέον ανήμπορη μπροστά στις διεθνείς εξελίξεις και οι αγορές φαίνεται να υπερισχύουν έναντι των εθνικών κρατών. Το «δίχτυ ασφαλείας» των 110 δισ. ευρώ που ανακοινώθηκε το Μάιο 2010, σε συνδυασμό με τη συμφωνία του Ιουλίου 2011 για περαιτέρω βοήθεια 130 δισ. ευρώ και τη συμφωνία του Οκτωβρίου 2011 για «κούρεμα» (haircut) 53,5% στο υπό ιδιωτικής κατοχής χρέος, δεν κατάφεραν να ηρεμήσουν τις αγορές. Από την άλλη οι αργοί ρυθμοί αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης δε βοηθούσαν στην εμπέδωση κλίματος εμπιστοσύνης και ήταν κατά κανόνα ελλιπείς και ανεπαρκείς.

³ Ο μηχανισμός στήριξης αποφασίστηκε και οριστικοποιήθηκε στις 25 Μαρτίου 2010 ύστερα από την ομόφωνη απόφαση του Συμβουλίου Κορυφής της οποίας είχε προηγηθεί η γενική δήλωση αλληλεγγύης προς την Ελλάδα. Για την ιστορία η εκταμίευση της πρώτης δόσης ύψους 14,5 δις € πραγματοποιήθηκε στις 18 Μαΐου 2010 αφού μία εβδομάδα νωρίτερα είχε προηγηθεί η εκταμίευση ύψους 5,5 δις € από το ΔΝΤ.

Στο εσωτερικό μέτωπο, η Ελληνική Κυβέρνηση προσπαθούσε να αποδείξει ότι είναι δεσμευμένη στην τήρηση των συμφωνηθέντων, μεταξύ άλλων και με την κατάθεση του προϋπολογισμού του 2012, το Νοέμβριο 2011, ο οποίος ψηφίστηκε από την Βουλή των Ελλήνων το Δεκέμβριο του ίδιου έτους (Νόμος 4032/2011).

Από μία απλή ανάγνωση και μόνο του εν λόγω προϋπολογισμού, προκύπτει μία μονομερής και έντονη υπερφορολόγηση σε μεσσαία και κατώτατα στρώματα του πληθυσμού, η απουσία οποιαδήποτε αναπτυξιακής διάστασης και η παντελής έλλειψη στρατηγικής για την σύλληψη της φοροδιαφυγής. Επίσης οι αστοχίες στον προϋπολογισμό του έτους 2011 που ολοκληρώθηκε, ήταν ακριβώς αποτέλεσμα της εξαντλητικής φορολογίας των ανωτέρω στρωμάτων καθώς οδήγησε σε περαιτέρω επιδείνωση της ύφεσης, πέρα από κάθε πρόβλεψη.

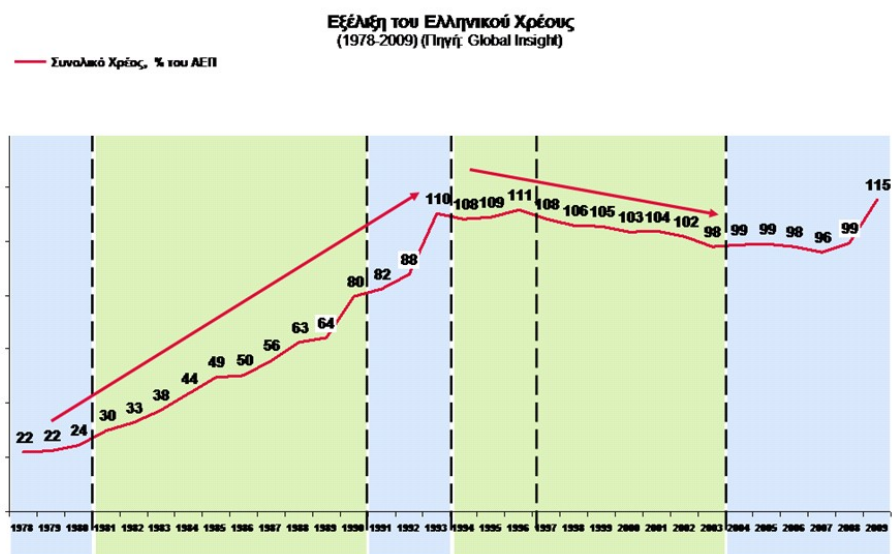
3.2. Αιτίες, Εκδήλωση και Εξέλιξη της Κρίσης

Την τελευταία διετία το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα βρίσκεται στη δύνη μιας κρίσης της οποίας οι προεκτάσεις δεν έχουν ακόμα καθορισθεί. Από το γενικευμένο δυσμενές κλίμα δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστη η χώρα μας. Από τον Σεπτέμβριο του 2008 μέχρι και σήμερα, η Ελλάδα βιώνει έντονα την κρίση. Μέχρι την αποκοπή μας από τις αγορές τον Απρίλιο 2010, χρηματοδοτούσαμε το έλλειμμα και ανακυκλώναμε το δημόσιο χρέος με την έκδοση ομολόγων. Από τον Μάιο του 2010, το δημόσιο χρέος μεταφέρεται σταδιακά στο ΔΝΤ και τους εταίρους μας στην Ευρωζώνη, καθώς εκταμιεύεται το δάνειο των 110 δις, αλλά και στην ΕΚΤ η οποία έχει θέσει σε εφαρμογή ένα πρόγραμμα αγοράς ομολόγων στη δευτερογενή αγορά, προκειμένου να στηρίξει την αξία τους (The Economist, 2009) (Σχήμα 1).

Σχήμα 1: Ο Σημερινός Τρόπος Διαχείρισης του Χρέους

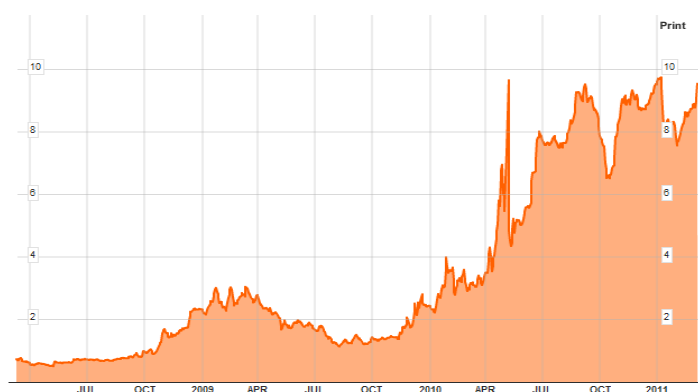
Σχήμα 2: Η Εξέλιξη του Δημοσίου Χρέους της Ελλάδας ως Ποσοστό του ΑΕΠ

Θα μπορούσε να πει κανείς ότι τα προβλήματα της Ελληνικής Οικονομίας δεν συνδέονται άμεσα με τις πρωτογενείς αιτίες της κρίση που εμφανίστηκε σε ΗΠΑ και Ευρώπη, αλλά με τις επιπτώσεις της κρίσης στην παγκόσμια οικονομία και το πρόσφορο έδαφος που υπήρχε στην Ελλάδα λόγω της δυσμενούς δημοσιονομικής κατάστασης της χώρας (Parademos, 2009). Τα τελευταία χρόνια το δημόσιο χρέος της Ελλάδος διευρυνόταν συνεχώς (Σχήμα 2). Ο δανεισμός χρησιμοποιούνταν για την υλοποίηση

επενδυτικών έργων αλλά κυρίως για την κάλυψη αναγκών χρηματοδότησης του δημοσίου τομέα. Η καθυστέρηση στη λήψη των μέτρων που επιβάλλονταν για τη βελτίωση των δημοσιονομικών μεγεθών, σε συνδυασμό με την παγκόσμια κρίση οδήγησαν στη δυσπιστία των αγορών και την κρίση δανεισμού με την εκτόξευση των spreads των Ελληνικών Ομολόγων (www.bloomberg.com; www.reuters.com) (Σχήματα 3 και 4). Οι διεθνείς Οίκοι αξιολόγησης προχώρησαν σε μπαράζ υποβαθμίσεων της Ελληνικής Οικονομίας, επιδεινώνοντας περαιτέρω τους όρους δανεισμού και οδηγώντας αναπόφευκτα σε επιπλέον διόγκωση του χρέους (Γκλαβίνης, 2011α; Γκλαβίνης, 2011β) και επιδείνωση του δημοσιονομικού προβλήματος της χώρας.

Σχήμα 3: Η Εξέλιξη του Spread των 10ετών Ελληνικών Ομολόγων την Τελευταία 2ετία

Από την Ελληνική κρίση είναι δεδομένο ότι έχουν επηρεαστεί σημαντικά πολλές χώρες της Ευρωζώνης και ιδιαίτερα οι πιο αδύναμες. Χαρακτηριστικά μπορούμε να αναφέρουμε τη μεγάλη αύξηση στα spreads των κρατικών ομολόγων, και επομένως στο κόστος δανεισμού, της Ιρλανδίας, Πορτογαλίας και Ισπανίας. Σε περίπτωση που στη δίνη της κρίσης δανεισμού, περιέλθουν τελικά η Πορτογαλία και η Ισπανία, αυτό μπορεί να έχει βαριές επιπτώσεις στους οικονομικούς δείκτες ακόμη και ισχυρών χωρών, όπως η Γαλλία και η Γερμανία και αυτό δικαίως αυξάνει τις ανησυχίες για domino effect. Τέλος σημαντική παράμετρος του προβλήματος είναι και η μεγάλη έκθεση Ευρωπαϊκών τραπεζών στο χρέος των χωρών. Τυχόν αδυναμία εξυπηρέτησης του χρέους από κάποια χώρα,

θα δημιουργήσει τεράστια προβλήματα στο Τραπεζικό σύστημα πολλών άλλων χωρών και κατά συνέπεια θα πλήξει σημαντικά τις οικονομίες όλης της Ευρώπης.

Σχήμα 4: Η Εξέλιξη του Επιτοκίου των 10ετών Ελληνικών Ομολόγων το Τελευταίο Έτος

3.3. Τα Μέτρα Δημοσιονομικής Προσαρμογής

Οι κύριοι βραχυπρόθεσμοι στόχοι του προγράμματος το οποίο εφαρμόζει η Ελλάδα (Occasional Papers 61, 2010) είναι η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης και η διατήρηση της δημοσιονομικής σταθερότητας. Αναλυτικότερα οι βασικοί άξονες του προγράμματος είναι:

- Η Δημοσιονομική Εξυγίανση: Η εξυγίανση πρέπει να βασίζεται σε μέτρα που επιφέρουν εξοικονόμηση δαπανών του δημόσιου τομέα και βελτιώνουν την ικανότητα της κυβέρνησης για συγκέντρωση εσόδων. Παράλληλα, σχεδιάζονται και εφαρμόζονται μέτρα αναμόρφωσης του συνταξιοδοτικού συστήματος και συνοδευτικές διαρθρωτικές πολιτικές, όπως μεταρρυθμίσεις της δημόσιας διοίκησης και παρεμβάσεις για την καταπολέμηση της διαφθοράς και της φοροδιαφυγής.

- Πολιτικές για τον Χρηματοπιστωτικό Τομέα: Η αντιμετώπιση της περιορισμένης ρευστότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος είναι επιτακτική ανάγκη για να μην αντιμετωπίσει ο κλάδος πρόβλημα.

Μεσοπρόθεσμος στόχος του προγράμματος είναι η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και η αναδιάρθρωση της οικονομίας προς ένα αναπτυξιακό μοντέλο στηριζόμενο περισσότερο σε επενδύσεις και εξαγωγές. Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που προάγουν την ικανότητα της οικονομίας να παράγει, να αποταμιεύει και να εξάγει είναι κρίσιμες για την επιτυχία του προγράμματος και την ανάκαμψη της οικονομίας. Μεταρρυθμίσεις χρειάζονται, ιδίως, για τον εκσυγχρονισμό του δημόσιου τομέα, την αύξηση της αποτελεσματικότητας και της ευελιξίας των αγορών προϊόντων και εργασίας και τη δημιουργία ενός περισσότερο ανοιχτού και προσβάσιμου επιχειρηματικού περιβάλλοντος για εγχώριους και ξένους επενδυτές, συμπεριλαμβανομένης της μείωσης της άμεσης συμμετοχής του Δημοσίου στις εγχώριες βιομηχανίες (ΤΤΕ, 2009; Occasional Papers 61, 2010).

Τα βασικά μέτρα που λήφθηκαν ή λαμβάνονται για την επίτευξη των στόχων δημοσιονομικής προσαρμογής μπορούν να συνοψιστούν στα ακόλουθα:

- Αύξηση άμεσης και έμμεσης φορολογίας.
- Μείωση μισθών και συντάξεων και δημιουργία Ενιαίου Μισθολογίου στο Δημόσιο Τομέα.
- Περικοπές δαπανών και περιορισμός προσλήψεων στο στενό και ευρύτερο Δημόσιο Τομέα.
- Μεταρρύθμιση εργασιακού και συνταξιοδοτικού συστήματος.
- Αξιοποίηση Δημόσιας περιουσίας και αποκρατικοποιήσεις.

Απώτερος στόχος αυτών των μέτρων είναι, μέσα από τη σταδιακή βελτίωση των δημοσιονομικών μεγεθών, να ανακτηθεί η εμπιστοσύνη των αγορών και να γίνει εφικτή αρχικά η μερική επάνοδος στις αγορές (1ο

τρίμηνο του 2012) και στη συνέχεια η πλήρης επάνοδος (από τα μέσα του 2013).

Είναι προφανές, ότι η διαρκής αύξηση της φορολογίας φυσικών προσώπων και επιχειρήσεων, αφενός μειώνει την αγοραστική δύναμη των πολιτών και αφετέρου επιδρά αρνητικά στα κέρδη και τις προοπτικές ανάπτυξης των επιχειρήσεων (Καραμπαρμπούνης, 2010). Μέσα σ' αυτό το κλίμα, όχι μόνο δεν είναι εφικτή η εισροή νέων επενδύσεων, αλλά παρατηρείται το φαινόμενο μεταφοράς σημαντικού αριθμού επιχειρήσεων εκτός Ελλάδας, ιδιαίτερα προς γειτονικές χώρες με πολύ ευνοϊκότερο φορολογικό σύστημα (π.χ. Βουλγαρία). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μειώνονται τα έσοδα των επιχειρήσεων και κατά συνέπεια τα φορολογικά έσοδα του κράτους (Καραμπαρμπούνης, 2010), να χάνονται θέσεις εργασίας και τελικά να καθίστανται δύσκολοι οι στόχοι αύξησης των φορολογικών εσόδων, αφού οι απώλειες υποσκελίζουν τα όποια οφέλη.

3.4. Η Επίπτωση της Κρίσης στις Ελληνικές Τράπεζες

Είναι αναμενόμενο ότι τα μεγάλα προβλήματα της χώρας έχουν αντίκτυπο, άμεσα ή έμμεσα, και στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα. Από τη μία καλούνται να αντιμετωπίσουν τη μειωμένη ζήτηση προϊόντων και υπηρεσιών και από την άλλη να διαχειριστούν τα οικονομικά τους με τέτοιο τρόπο ώστε να ελαχιστοποιήσουν τις αρνητικές συνέπειες.

Η συντριπτική πλειοψηφία των Ελληνικών επιχειρήσεων προχωρεί, προς το παρόν τουλάχιστον, σε ήπιες μορφές μέτρων που στοχεύουν στη θωράκιση των οικονομικών τους, εν όψει των εντεινόμενων δυσκολιών. Στο μικροσκόπιο, έχουν μπει όλες ανεξαιρέτως οι δαπάνες ενώ πολλές εταιρείες παγώνουν τις επενδύσεις, αναδιαρθρώνουν τις δομές τους, μεταφέρουν την παραγωγή τους σε άλλες χώρες και αποχωρούν από ζημιογόνες δραστηριότητες.

Ως παράδειγμα, θα αναφερθούμε στις συνέπειες που είχε η κρίση για τον Ελληνικό Τραπεζικό κλάδο και στα μέτρα που λαμβάνονται. Τα βασικά

προβλήματα που έχουν αντιμετωπίσει οι ελληνικές τράπεζες την τελευταία διετία, συνοψίζονται στη:

- δυσκολία πρόσβασης στη διεθνή διατραπεζική αγορά με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν ζητήματα ρευστότητας,
- διαρροή καταθέσεων προς τράπεζες του εξωτερικού λόγω της παρατεταμένης ανασφάλειας με συνέπεια και την αύξηση του κόστους καταθέσεων για να επιτύχουν διακράτησή τους,
- δραματική επιδείνωση του χαρτοφυλακίου χορηγήσεων με υπερδιπλασιασμό των επισφαλειών και άμεσο αντίκτυπο στις προβλέψεις που διενεργούν στα αποτελέσματά τους.

Για την αντιμετώπιση των ανωτέρω, οι τράπεζες βοηθούνται από το πακέτο των κρατικών εγγυήσεων που διευκολύνει την άντληση ρευστότητας μέσω της ΕΚΤ, ενώ ταυτόχρονα εφαρμόζουν προγράμματα ευνοϊκών ρυθμίσεων για να βοηθήσουν τους δανειολήπτες να αποπληρώσουν τα χρέη τους.

Στον τομέα των δαπανών, επανεξετάζονται όλες οι λειτουργικές δαπάνες από μηδενική βάση και υλοποιούνται δράσεις για τη μείωση των εξόδων (Σαουντζόγλου, Πετόντης, 2006). Από τα βασικότερα μέτρα που έχει ήδη λάβει ο τραπεζικός κλάδος είναι οι συγχωνεύσεις καταστημάτων, η επαναδιαπραγμάτευση ενοικίων, ο περιορισμός των μισθολογικών δαπανών μέσα από τακτικές έμμεσης μείωσης προσωπικού (για παράδειγμα μη αντικατάσταση όσων αποχωρούν, παροχή κινήτρων για οικειοθελή αποχώρηση, κλπ) και μετακινήσεις προσωπικού από καταστήματα σε υπηρεσίες όπως αυτή της διαχείρισης ληξιπρόθεσμων απαιτήσεων, όπου οι ανάγκες είναι μεγάλες.

3.5. Δημοσιονομική Κατάσταση 2011-2012

3.5.1. Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)

Σε βαθιά ύφεση, της τάξης του 6,8%, βρέθηκε το 2011 η ελληνική οικονομία. Όπως προκύπτει μάλιστα από τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής⁴ (ΕΛΣΤΑΤ) (ΕΛΣΤΑΤ, 2012) και απεικονίζεται στον Πίνακα 1, το Δ' τρίμηνο του 2011 το ΑΕΠ συρρικνώθηκε κατά 7%, έπειτα από πτώση του ΑΕΠ κατά 8% το Α' τρίμηνο, κατά 7,3% το Β' τρίμηνο και κατά 5% το Γ' τρίμηνο. Η δραματική αυτή επιδείνωση στην ελληνική οικονομία οφείλεται, ως επί το πλείστον, στο ουσιαστικό «πάγωμα» ιδιωτικών και δημόσιων επενδύσεων (ΤΤΕ, 2011a), καθώς και στη δραστική συρρίκνωση της καταναλωτικής ζήτησης.

Στον αντίποδα, ήταν μικρό το αντιστάθμισμα από την αύξηση των εξαγωγών και τη μείωση των εισαγωγών. Αρχικά, το Υπουργείο Οικονομικών προέβλεπε ότι το 2012, η ύφεση θα ανέλθει σε 2,8%, αλλά πλέον οι προβλέψεις τις οποίες έδωσε στη δημοσιότητα η τρόικα, όπως φαίνεται στον Πίνακα 1^A, έκαναν λόγο για μείωση της ανάπτυξης της τάξεως του 5%. Η πραγματικότητα ήταν ακόμη πιο απογοητευτική, αφού τελικά το 2012 καταγράφηκε ύφεση 6,6%. Με δεδομένο ότι το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 0,15% το 2008, κατά 3,3% το 2009 και κατά 3,4% το 2010 (με βάση τα διορθωμένα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ), η Ελλάδα συμπλήρωσε το 2012 πέντε έτη ύφεσης και διανύει πλέον το 2013 το 6^ο έτος ύφεσης.

⁴ το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) σε σταθερές τιμές 2005, κατά το 4ο τρίμηνο του 2011 παρουσίασε μείωση κατά 7,0% σε σχέση με το 4ο τρίμηνο του 2010.

3.5.2. Το Έλλειμμα

Εκτός στόχων, κινήθηκε και το έλλειμμα του έτους 2011. Σύμφωνα με την Τράπεζα Ελλάδος (ΤΤΕ, 2011b), έναντι δημοσιονομικού στόχου του 2011 για έλλειμμα 17,1 δισ. ευρώ, δηλαδή 7,8% του σημερινού ΑΕΠ, το έλλειμμα του 2011 κυμάνθηκε στο επίπεδο του 9,9% του ΑΕΠ (21,638 δισ. ευρώ), καταγράφηκε δηλαδή μία απόκλιση 2,2% του ΑΕΠ, λόγω ύφεσης (-6,8%) πολύ βαθύτερης της προβλεφθείσας τον Μάιο του 2011 (-3,8%), οπότε και καταρτίστηκε το Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα Δημοσιονομικής Στρατηγικής (Πίνακας 2). Την ανωτέρω πρόβλεψη της Τραπέζης Ελλάδος ήλθε να επιβεβαιώσει το από 23-01-2012 Δελτίο Τύπου του Υπουργείου Οικονομικών (ΔΕΠ, 2012) (Πίνακας 3) σύμφωνα με το οποίο το έλλειμμα του Κρατικού Προϋπολογισμού για το δωδεκάμηνο Ιανουάριου – Δεκεμβρίου 2011, σε δημοσιονομική βάση, διαμορφώθηκε τελικά στα €21.726 εκατ. έναντι στόχου €21.712 εκατ. και ελλείμματος €21.457 εκατ. το 2010.

Τα συνολικά έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού (Τακτικός και ΠΔΕ) είναι μειωμένα έναντι του νέου στόχου κατά €910 εκατ., ενώ οι συνολικές δαπάνες (Τακτικός και ΠΔΕ) παρουσιάζονται μειωμένες κατά €896 εκατ. Ειδικότερα τα καθαρά έσοδα του τακτικού προϋπολογισμού ανήλθαν σε €49.993 εκατ. και εμφανίζονται μειωμένα κατά 1,7% έναντι του 2010. Η υστέρηση των εσόδων οφείλεται κυρίως στις μειωμένες εισπράξεις από παρακράτηση φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων κατά το 2011 λόγω της ευνοϊκότερης φορολόγησης βάσει του νέου φορολογικού νόμου, αλλά κυρίως λόγω της μείωσης των εισοδημάτων. Ωστόσο, από την επιβολή φόρου στα ηλεκτροδοτούμενα ακίνητα⁵ η εικόνα του ελλείμματος βελτιώθηκε και το έλλειμμα έκλεισε για το 2011 θα κινηθεί εν τέλει στο 9,1% του ΑΕΠ, ήτοι €19.6 εκατ. ευρώ καθώς οι εισπράξεις από τον εν λόγω φόρο έχουν ανέλθει περίπου στο ύψος των €2.000 εκατ.

Το 2012, επιτεύχθηκε πλεόνασμα 434 εκατ. ευρώ στα ταμειακά στοιχεία για το πρωτογενές ισοζύγιο (δηλαδή αυτό χωρίς τις δαπάνες για τόκους) της Γενικής Κυβέρνησης, σε μη ενοποιημένη βάση, έναντι

⁵ Ειδικό Τέλος Ηλεκτροδοτούμενων επιφανειών που εφαρμόστηκε ως έκτακτο για το έτος 2011 & 2012 και θα εμφανισθεί ως τακτικό τα επόμενα με άλλη μορφή πιθανόν όχι μέσω λογαριασμού ΔΕΗ.

ελλείμματος 3,5 δισ. ευρώ την αντίστοιχη περίοδο του 2011. Τα στοιχεία επιβεβαιώνουν ότι επιτεύχθηκαν οι δημοσιονομικοί στόχοι που είχαν τεθεί, γεγονός που καταδεικνύει ότι η προσπάθεια δημοσιονομικής εξυγίανσης, προσαρμογής και πειθαρχίας αποδίδει σταδιακά, διαμορφώνοντας τις απαραίτητες συνθήκες για τη σταθεροποίηση της οικονομίας.

Από τον Οκτώβριο του 2012, οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις της Γενικής Κυβέρνησης σταδιακά μειώνονται και χαρακτηριστικά μπορούμε να αναφέρουμε ότι διαμορφώθηκαν το Δεκέμβριο στα €8.774 εκατ. (μαζί με τις εκκρεμείς επιστροφές φόρων), από €9.467 εκατ. το Νοέμβριο. Τέλος, το ποσοστό των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης που καταχωρεί πλέον στοιχεία στο μητρώο δεσμεύσεων, ανήλθε τον ίδιο μήνα στο 85%, προσεγγίζοντας το διαθρωτικό στόχο του Προγράμματος που ήταν 90%, ενώ το Δεκέμβριο του 2011 το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 59%.

3.5.3. Στόχοι του Προγράμματος για το ΑΕΠ και το Έλλειμμα

Όπως είχε συμφωνηθεί με την Τρόικα κατά την 4^η επιθεώρηση του προγράμματος (DGFA, 2011), από την συνδυαστική προσέγγιση των στόχων του 2011 και του 2012, στο πλαίσιο του Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος Δημοσιονομικής Στρατηγικής (αρχικού), θα έπρεπε να επιτευχθεί ο δημοσιονομικός στόχος του 2012 ήτοι έλλειμμα 6,5% του ΑΕΠ ή €14,916 εκατ. (Πίνακας 4). Η επίτευξη αυτού του στόχου το 2012, θα επέτρεπε την παραγωγή πρωτογενούς πλεονάσματος €3,200 εκατ., ή 1,5% του ΑΕΠ το 2013, γεγονός που θα σηματοδοτούσε την είσοδο της χώρας σε μία άλλη δημοσιονομική φάση. Παρ' όλα αυτά, από το Επικαιροποιημένο Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής (Επικαιροποιημένο ΜΠΔΣ, 2011) προκύπτει ότι ο ανωτέρω στόχος δεν είναι εφικτός (Πίνακας 5) καθώς η δημιουργία πρωτογενούς πλεονάσματος μεταφέρεται πλέον στον προϋπολογισμό του έτους 2014 και εκτιμάται ότι θα είναι της τάξης των €1.417 εκατ. Ωστόσο, από το Νέο Μνημόνιο Συνεργασίας που ψηφίστηκε το Φεβρουάριο 2012, προκύπτει ότι το ετήσιο πρωτογενές έλλειμμα του προϋπολογισμού για το **2012**, δε θα έπρεπε να υπερβεί τα

€2.063 εκατ., ενώ για τα έτη **2013** και **2014** το πρωτογενές **πλεόνασμα** θα έπρεπε να είναι τουλάχιστον της τάξεως των €3.600 εκατ. και €9.500 εκατ. αντιστοίχως.

Με τον Προϋπολογισμό του 2012 και την εκτέλεσή του, σε συνδυασμό με το συμπληρωματικό προϋπολογισμό του Μαρτίου του 2012, καταγράφηκε μία δημοσιονομική προσαρμογή που ξεκίνησε με πρωτογενές έλλειμμα €24 δισ. το 2009 (δημοσιονομικό έλλειμμα €36 δισ.) και θα φτάσει σε πρωτογενές πλεόνασμα (κατ' εκτίμηση) €3,6 δισ. μόλις τέσσερα χρόνια αργότερα, το 2013. Θα πρέπει όμως να τονισθεί ότι οι παραδοχές του Επικαιροποιημένου Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής στηρίχθηκαν στη μικρή πτώση του ΑΕΠ για το έτος 2012, της τάξης του 2,8%, γεγονός που δεν επαληθεύθηκε αφού στην πραγματικότητα το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 6,6%.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της σαθρότητας των προβλέψεων αποτελεί το γεγονός ότι ενώ το ΔΝΤ στην 5^η αναθεώρηση του (IMF, 2011a) εκτίμησε ότι το ΑΕΠ θα κινηθεί πτωτικά κατά 3%, μόλις 45 ημέρες αργότερα στην από 15 Φεβρουαρίου 2012 έκθεση του τόνιζε με έμφαση ότι το ΑΕΠ για το έτος 2012 θα κινηθεί σε αρνητικούς ρυθμούς που θα αγγίξουν το 5%. Τελικά, ακόμη και αυτή η πρόβλεψη αποδείχθηκε λανθασμένη αφού τελικά το ΑΕΠ έκλεισε το 2012, μειούμενο κατά 6,6%, ενώ σε πρόσφατες ανακοινώσεις του, τελικά το ΔΝΤ σε μια κρίση ειλικρίνειας, παραδέχθηκε ότι δεν χρησιμοποίησε τον ενδεδειγμένο αλγόριθμο υπολογισμού της ύφεσης με αποτέλεσμα όλες οι σχετικές προβλέψεις του να μην επαληθεύονται.

3.5.4. Η Ανεργία

Το ποσοστό ανεργίας, όπως φαίνεται στον Πίνακα 6, το Νοέμβριο του 2011 ανήλθε σε 20,9%, έναντι 13,9% το Νοέμβριο του 2010 και 18,2% τον Οκτώβριο του 2011 σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ (ΕΛΣΤΑΤ, 2012b). Ειδικότερα στις νέες ηλικιακές ομάδες 15-24 άγγιξε το 50% καταγράφοντας ταυτόσημο ποσοστό ρεκόρ με αυτό της Ισπανίας (EC, 2012a). Το σύνολο των απασχολουμένων κατά το Νοέμβριο του 2011 εκτιμάται ότι ανήλθε σε

3.901.269 άτομα. Οι άνεργοι ανήλθαν σε 1.029.587 άτομα, ενώ ο οικονομικά μη ενεργός πληθυσμός ανήλθε σε 4.423.657 άτομα (Πίνακας 7). Νεώτερα στοιχεία για το 2012, επιβεβαίωσαν δυστυχώς την ανοδική πορεία της ανεργίας της οποίας τα ποσοστά έχουν πλέον αγγίζει δυσθεώρητα ύψη. Από τον Οκτώβριο 2012 η Ελλάδα πλέον κατέχει τη θλιβερή πρωτιά της ανεργίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, προσπερνώντας την Ισπανία, με ποσοστό 26,8%.

Η μείωση της απασχόλησης και η αύξηση της ανεργίας είναι συνάρτηση δύο πολύ σημαντικών παραγόντων: (1) της εντεινόμενης ύφεσης, η οποία αποκόπτει θέσεις εργασίας στον ιδιωτικό τομέα με πολύ γοργό ρυθμό και (2) της ανάληψης της υποχρέωσης που έχει αναλάβει η Ελλάδα για μείωση της απασχόλησης στον δημόσιο τομέα σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του μνημονίου. Από τους εκατοντάδες χιλιάδες νέους ανέργους που προστέθηκαν την τελευταία τριετία, τη μερίδα του λέοντος καταλαμβάνουν οι απολύσεις εργατικού δυναμικού στον ιδιωτικό τομέα. Καταγράφεται λοιπόν μία «δυναμική» της ανεργίας η οποία διαθέτει πολύ μεγάλη ένταση και δυστυχώς συνεχίζεται περαιτέρω.

Ιδιαίτερα ανησυχητικά είναι τα ευρήματα της έρευνας εργατικού δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ (ΕΛΣΤΑΤ, 2012a) για την ραγδαία πτώση της απασχόλησης, τα αποτελέσματα της οποίας αποτυπώνονται στον Πίνακα 8. Από την εν λόγω έρευνα προκύπτουν τρία πολύ κρίσιμα συμπεράσματα:

- Άνοδος του ποσοστού των μακροχρόνια ανέργων (Πίνακας 9)
- Αύξηση του ποσοστού των νοικοκυριών στα οποία δεν εργάζεται κανένα μέλος.
- Περαιτέρω αύξηση του ποσοστού ανεργίας των νέων (Πίνακας 10).

Ακόμη και στο δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα, τα πράγματα δεν είναι καλύτερα. Είναι χαρακτηριστικό ότι κατά την πρώτη φάση της απογραφής των μισθοδοτούμενων στο δημόσιο τομέα⁶ (Πίνακας 11) ο αριθμός των υπαλλήλων ανερχόταν σε 768.009, χωρίς να έχουν συμπεριληφθεί την περίοδο εκείνη ο στρατός και τα σώματα ασφαλείας,

⁶ Το πάσης φύσεως προσωπικό του δημοσίου, των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου και των ΟΤΑ α' και β' βαθμού, οι αιρετοί, οι υπάλληλοι με πάσης φύσεως σχέση εργασίας.

δηλαδή η αστυνομία (Πίνακας 12), η πυροσβεστική και το λιμενικό, που συνολικά απασχολούσαν περίπου 132.000⁷ άτομα. Το σύνολο των περίπου 900.000 ατόμων, περιορίστηκε μόλις 18 μήνες αργότερα σε 711.938 άτομα και αναμένεται να περιοριστεί περαιτέρω στα 676.152⁸ (www.apogrfi.gov.gr) (Πίνακες 11, 11^{A,B}) μετά την οριστικοποίηση των ατόμων που τοποθετηθήκαν σε καθεστώς εφεδρείας και συνταξιοδότησης. Το παραπάνω στατιστικό στοιχείο δείχνει με τον πλέον ανάγλυφο τρόπο την δραστική μείωση των θέσεων απασχόλησης στο δημόσιο τομέα που βασίστηκε στους παρακάτω άξονες:

- Συνταξιοδότηση, πρόωρη συνταξιοδότηση και εργασιακή εφεδρεία.
- Συγχωνεύσεις και καταργήσεις Οργανισμών, ΝΠΔΔ και ΝΠΙΔ υπό κρατικό έλεγχο.
- Εφαρμογή του Προγράμματος «Καλλικράτης» ώστε να περιοριστούν ή να καταργηθούν οι αναπτυξιακές εταιρίες των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης.
- Περιορισμός συμβάσεων απασχόλησης ορισμένου χρόνου.
- Τερματισμός συμβάσεων stage⁹.

Αυτό που προξενεί εντύπωση στο αναθεωρημένο μνημόνιο είναι η περαιτέρω μείωση των υπαλλήλων κατά 150.000 άτομα, η οποία ζητείται στο δημόσιο τομέα και πρόκειται να προέλθει κατά τα δύο τρίτα από απολύσεις, συνταξιοδοτήσεις και εφεδρεία 100.000 μονίμων δημοσίων

⁷ Σύμφωνα με τα στοιχεία που διατηρεί η Eurostat με ημερομηνία ενημέρωσης την 16-01-2012 ο αριθμός των αστυνομικών, ειδικών φρουρών και συνοριοφυλάκων την 31-12-2008 ανερχόταν σε 50.798. Επίσης από το δελτίο τύπου της 13-03-2010 του Υπουργείου Εθνικής Αμύνης αναφέρει ότι ο συνολικός αριθμός στρατευσίμων, πολιτικό και στρατιωτικό προσωπικό ανερχόταν σε 177.183 άτομα. Από τις έξι σειρές κατάταξης στρατευσίμων (ΕΣΟ 2009) ο αριθμός καταταχθέντων ήταν 99.485. Η διαφορά τους 77.698 άτομα είναι (εκτίμηση) το σύνολο των απασχολούμενων (πολιτικό & στρατιωτικό προσωπικό) την 31-12-2009. Το προσωπικό που απασχολείται στο λιμενικό σώμα ανέρχεται σε 3.500 άτομα περίπου.

⁸ Με βάσει τα στοιχεία που συλλέχθηκαν την 28-02-2012 από το Μητρώο Μισθοδοτούμενων Δημοσίου Τομέα

⁹ Το πρόγραμμα stage αφορούσε 44.000 δικαιούχους και τερματίστηκε την 31-10-2011.

υπαλλήλων και κατά 50.000 από άτομα που διαθέτουν άλλου είδους συμβάσεις¹⁰ (Πίνακας 10).

Αξίζει να αναφερθεί ότι σύμφωνα με την έκθεση του ΟΟΣΑ (OECD, 2011) του Ιουνίου 2011, το απασχολούμενο προσωπικό στο δημόσιο τομέα ήταν το μικρότερο στις χώρες του ΟΟΣΑ αντιπροσωπεύοντας ποσοστό 8% του συνολικού πληθυσμού και 18% του ενεργού εργατικού δυναμικού και συγκρίνεται με αυτό των ΗΠΑ με ποσοστά 7% και 15% αντίστοιχα (Πίνακας 13). Είναι λοιπόν προφανές ότι η μείωση της απασχόλησης πλήττει και θα πλήξει περαιτέρω το δημόσιο τομέα με ότι αυτό συνεπάγεται στην επιδείνωση της ύφεσης της ελληνικής οικονομίας.

3.5.5. Το Δημόσιο Χρέος

Η σημαντικότερη προτεραιότητα της Χώρας σε όλο το προαναφερθέν χρονικό διάστημα, ήταν και παραμένει η μείωση του Δημόσιου Χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ. Η «δυναμική» που ανέπτυξε το δημόσιο χρέος τα τελευταία χρόνια ήταν τέτοια που χρειαζόταν άμεσα μέτρα μείωσης του καθώς είχε φθάσει στο 167% του ΑΕΠ. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι η οικονομική πολιτική είχε βρεθεί προ αδιεξόδου, καθώς το δημόσιο χρέος είχε δημιουργήσει δύο συγκεκριμένα δεδομένα:

- Το διάστημα 2012-2016 οι λήξεις ομολόγων έφταναν στο αστρονομικό ποσό των €208 δις, ποσό που σε καμία περίπτωση δεν μπορούσε να εξυπηρετηθεί (Πίνακας 14).
- Οι δαπάνες τόκων του χρέους αυξανόταν με αλματώδη ρυθμό από 5,8% ως ποσοστό του ΑΕΠ για το 2010 σε 7,5% το 2011 και 8,4% (πρόβλεψη) το 2012 (Πίνακας 15).

Στις παραπάνω διαπιστώσεις έρχεται να προστεθεί και η ευθύνη του Οργανισμού Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους, καθώς δεν προγραμματίσει, ούτε υλοποίησε μία ομαλή ληκτότητα των εκδόσεων δημοσίου χρέους. Επιπλέον, οι αρνητικοί ρυθμοί μεγέθυνσης της ελληνικής οικονομίας για

¹⁰ Εντάσσονται στην κατηγορία αυτή 121.163 άτομα και αφορούν προσωπικό με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου ή ορισμένου χρόνου, μετακλητοί, συμβασιούχοι έργου, ωρομίσθιοι ή ημερομίσθιοι υπάλληλοι.

πέμπτο έτος, το περιβάλλον παγκόσμιας οικονομικής ανασφάλειας και η αποτυχία του πρώτου προγράμματος προσαρμογής της Ελληνικής Οικονομίας¹¹, αν και είχε υλοποιηθεί κατά τα 2/3 (Πίνακας 16), επέβαλλαν τη λήψη άμεσων και νέων μέτρων προς την κατεύθυνση της ελάφρυνσης του χρέους. Σε δυο συνεχόμενες Συνόδους Κορυφής, το Μάρτιο 2011, και στη συνέχεια, με ad-hoc απόφαση για την Ελλάδα, στις Συνόδους Κορυφής του Ιουλίου και του Οκτωβρίου 2011, η Ευρωζώνη κάλεσε τους ιδιώτες επενδυτές να συμβάλουν και αυτοί στην επίλυση του προβλήματος βιωσιμότητας του χρέους της Ελλάδας, εκ παραλλήλου με τους φορολογούμενους της Χώρας, οι οποίοι θα καλούνταν να αναδεχθούν το μεγαλύτερο κόστος μέσω της εντεινόμενης προσπάθειας προσαρμογής, και με συνεισφορά των δημοσιονομικά υγιών κρατών της Ευρωζώνης. Το κόστος του νέου προγράμματος ανέρχονταν στο ύψος των €130,7 δις και απαρτιζόνταν από τους εξής πυλώνες:

- (i) Σύμβαση χρηματοδοτικής διευκόλυνσης ύψους μέχρι €30 δις, προκειμένου να επιτρέψει στην Ελλάδα να χρηματοδοτήσει, εν μέρει, την Εθελοντική Συναλλαγή Διαχείρισης Υποχρεώσεων (η «Διευκόλυνση PSI Διαχείρισης Υποχρεώσεων¹²»).
- (ii) Σύμβαση χρηματοδοτικής ενίσχυσης ύψους μέχρι €35 δις, προκειμένου να επιτρέψει στην Ελλάδα να χρηματοδοτήσει την Προσφορά Επαναγοράς (η «Συμφωνία Πιστωτικής Αναβάθμισης

¹¹ Το πρώτο πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής της ελληνικής οικονομίας (Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα Δημοσιονομικής Στρατηγικής) δεν στέφθηκε με επιτυχία καθώς οι αστοχίες του και οι αντιδράσεις των αγορών πίεσαν προς την κατεύθυνση της λήψης της απόφασης της 26^{ης}/27^{ης} Οκτωβρίου.

¹² Σκοπός της Σύμβασης αυτής είναι το ΕΤΧΣ να παρέχει στην Ελλάδα χρηματοδοτική ενίσχυση, υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις του Μνημονίου Συνεννόησης, και της παρούσας Σύμβασης, μέχρι του συνολικού ποσού των €30 δις για να χρηματοδοτήσει η Ελλάδα το μέρος τίτλων της Ευρωζώνης στο πλαίσιο της εθελοντικής συναλλαγής διαχείρισης υποχρεώσεων, προκειμένου κάθε ένα (1) Ευρώ του ανταλλάγματος της προσφοράς να αποτελείται κατά τριάντα (30) λεπτά του Ευρώ από μέρος τίτλων ευρωζώνης και κατά εβδομήντα (70) λεπτά του Ευρώ από Νέα Ελληνικά Ομόλογα. Αυτό σημαίνει ότι με τη συγκεκριμένη χρηματοδοτική ενίσχυση το Ελληνικό Δημόσιο χρηματοδοτεί την αγορά ομολόγων του ΕΤΧΣ που θα δοθούν προς την κάλυψη του 15% της ονομαστικής αξίας των υφιστάμενων ομολόγων. Το Ελληνικό Δημόσιο θα καλύψει το υπόλοιπο 35% της ονομαστικής αξίας των υφιστάμενων ομολόγων με έκδοση νέων τίτλων, ώστε συνολικά οι ομολογιούχοι να ανταλλάξουν τους υφιστάμενους τίτλους με νέους τίτλους ονομαστικής αξίας 50% των υφιστάμενων.

ΕΚΤ»).

- (iii) Σύμβαση χρηματοδοτικής ενίσχυσης ύψους €5,7 δις με σκοπό τη διενέργεια πληρωμών σχετικά με δεδουλευμένους τόκους που απορρέουν από ορισμένα ανεξόφλητα κρατικά ομόλογα της Ελλάδος στο πλαίσιο της Εθελοντικής Συναλλαγής Διαχείρισης Υποχρεώσεων. Οι πληρωμές αυτές θα γινόντουσαν κατά το χρόνο και στο μέτρο που τα εν λόγω κρατικά ομόλογα ανταλλάγουν με Νέα Ελληνικά Ομόλογα (η «Διευκόλυνση Τόκου Ομολόγων»).
- (iv) Σύμβαση χρηματοδοτικής ενίσχυσης ύψους €23 δις με σκοπό τη χρηματοδότηση της ανακεφαλαιοποίησης ορισμένων πιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα (η «Διευκόλυνση Ανακεφαλαιοποίησης Τραπεζών»).
- (v) Μεταφορά των πόρων του πρώτου προγράμματος¹³ ύψους €37 δις στο δεύτερο.

Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι στις Συνόδους του Μαρτίου ιδρύθηκε το «Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας» (ΕΤΧΣ) (“European Financial Stability Facility” (EFSF))¹⁴, που συστήθηκε τον Ιούνιο 2011 με σκοπό την εξασφάλιση σταθερότητας στα κράτη μέλη της Ευρωζώνης, και μέσω του οποίου θα διοχετεύονταν πλέον κεφάλαια στην Ελλάδα¹⁵. Τον Ιανουάριο 2012, συστήθηκε και ένας από τους δύο βραχίονες

¹³ Το ΔΝΤ θα συμμετάσχει στο νέο πρόγραμμα με €28 δις (υπόλοιπο 1^{οο} προγράμματος €9,9 δις).

¹⁴ Η αποστολή του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας είναι να παρέχει χρηματοδοτική ενίσχυση με τις ακόλουθες μορφές: α) «Συμβάσεις Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης» “Financial Assistance Facility Agreement”, με τη μορφή εκταμίευσης δανείων σύμφωνα με ένα πρόγραμμα, β) προληπτικές διευκολύνσεις, γ) διευκολύνσεις για τη χρηματοδότηση της ανακεφαλαιοποίησης πιστωτικών ιδρυμάτων κράτους μέλους της Ευρωζώνης (μέσω δανείων στις κυβερνήσεις αυτών των κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένων χωρών εκτός προγράμματος), δ) διευκολύνσεις για την αγορά ομολόγων στις δευτερογενείς αγορές επί τη βάση ανάλυσης της ΕΚΤ, που αναγνωρίζει την ύπαρξη εξαιρετικών συνθηκών και κινδύνων της χρηματοπιστωτικής αγοράς που απειλούν την οικονομική σταθερότητα και ε) διευκολύνσεις για την αγορά ομολόγων στην πρωτογενή αγορά.

¹⁵ Το EFSF έχει προικιστεί με κεφάλαια ύψους €440 δις μέσω εγγυήσεων που παρέχουν τα κράτη-μέλη στον μηχανισμό τα οποία με την κατάλληλη μόχλευση μπορούν να φθάσουν τα €1,5 τρις. Ωστόσο λόγω της ευρύτερης αποσταθεροποίησης της Ευρωζώνης και μετά τα προβλήματα ελλείμματος που παρουσιάστηκαν σε Ελλάδα, Πορτογαλία, Ισπανία, Ιρλανδία και Ιταλία οι υπουργοί Οικονομικών των κρατών μελών αποφάσισαν την αύξηση των πόρων του Ταμείου στα €750 δις.

του EFSF ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Προστασίας Χρέους (European Sovereign Bond Protection Facility, ή εν συντομία ESBPF) με έδρα το Λουξεμβούργο ο οποίος θα λειτουργεί συμπληρωματικά¹⁶ του EFSF.

3.5.6. Το «Κούρεμα» του Χρέους Ιδιωτών και Τραπεζών (PSI)

Η επίσημη πρόσκληση συμμετοχής των ιδιωτών ομολογιούχων στο πρόγραμμα εθελοντικής ανταλλαγής χρέους της Ελλάδας δημοσιεύθηκε την 24^η Φεβρουαρίου 2012 στην ιστοσελίδα που δημιουργήθηκε ειδικά για το σκοπό αυτό¹⁷ (www.greekbonds.gr). Η συναλλαγή περιελάμβανε ομόλογα ονομαστικής αξίας €206 δισ., με τους ιδιώτες να ανταλλάσσουν τα υφιστάμενα ομόλογα με νέα ομόλογα που θα προσφέρονται με κουπόνι 2% μέχρι το 2014, 3% μεταξύ 2015 και 2020 και 4,3% στη συνέχεια. Ειδικότερα, η συμφωνία επιτρέπει στους ομολογιούχους που θα συμμετάσχουν, να ανταλλάξουν τα ομόλογα που διακρατούν με:

- Νέα ομόλογα που θα εκδώσει η Ελλάδα, ονομαστικής αξίας ίσης με το 31,5% της ονομαστικής αξίας των παλαιών ομολόγων.
- Τίτλους του EFSF που θα ωριμάζουν σε χρόνο δύο ετών ή και λιγότερο από την ημερομηνία διακανονισμού του PSI και θα έχουν ονομαστική αξία ίση με το 15% των ομολόγων που ανταλλάχθηκαν.
- Τίτλους, συνδεδεμένους με το ΑΕΠ της Ελλάδας που θα έχουν αξία ίση με την ονομαστική των νέων ομολόγων.

Η απομείωση της αξίας των ομολόγων ύψους περίπου €106 δισ δημιουργεί παράλληλα δύο μεγάλα και κρίσιμα ζητήματα:

- Την ανάγκη ανακεφαλοποίησης των ελληνικών τραπεζών.

¹⁶ Ο Μηχανισμός ESBPF είναι ανώνυμη εταιρεία με έδρα το Λουξεμβούργο με κύριο σκοπό την έκδοση πιστοποιητικών προστασίας χρέους (Sovereign Protection Certificates), σε ποσοστό μέχρι και 30% της αξίας του ομολόγου που εκδίδεται από το μηχανισμό EFSF.

¹⁷ Η προθεσμία άσκησης του δικαιώματος συμμετοχής ορίστηκε μέχρι την Πέμπτη 8 Μαρτίου 2012 και η ημερομηνία διακανονισμού η 12^η Μαρτίου 2012. Επίσης με το από 9 Μαρτίου 2012 δελτίο τύπου του Υπουργείου Οικονομικών που αναρτήθηκε στην ιστοσελίδα www.greekbonds.gr ο Υπουργός Οικονομικών ανακοίνωσε την επιτυχή έκβαση του PSI που έφθασε σε ποσοστό 95,7% ή 197 δισ € εκ των 206 δισ €.

- Τη μεγάλη μείωσης της περιουσίας των ασφαλιστικών οργανισμών.

Η λύση στο πρώτο ζήτημα δίνεται μέσω του Ελληνικού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας¹⁸ το οποίο, προικοδοτούμενο με κεφάλαια ύψους €30 δις, θα προβεί σε ανακεφαλοποίηση των Ελληνικών Τραπεζών. Η Τράπεζα της Ελλάδος ανέθεσε στην Blackrock Investments¹⁹ τη διαγνωστική μελέτη του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος και σε συνδυασμό με την εξέλιξη του PSI θα καταρτιζόταν στη συνέχεια το πλάνο ανακεφαλοποίησής τους. Το ποσό που κατείχαν οι έξι μεγαλύτερες ελληνικές τράπεζες σε ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου ανέρχονταν σε €45 δις²⁰ (IMF, 2011). Επίσης, το δανειακό χαρτοφυλάκιο που βρίσκεται σε καθυστέρηση, η φυγή εκτός Ελλάδας μεγάλου όγκου καταθέσεων²¹ (ΤΤΕ, 2011b) (Πίνακας 17), αλλά και οι μεγάλες επισφάλειες που ενέγραψαν στους Ισολογισμούς τους οδήγησε σε αρνητικά αποτελέσματα €5,9 δις σε ενοποιημένη βάση ή €6 δις σε ατομική το 2011 (Πίνακας 18).

Σχετικά με το δεύτερο ζήτημα, η λύση η οποία δρομολογήθηκε ήδη με την ψήφιση του εφαρμοστικού νόμου 4051/2012, ήταν ο περιορισμός των κύριων και επικουρικών συντάξεων και η δραστική μείωση των δαπανών των ασφαλιστικών φορέων και φορέων κοινωνικής ασφάλισης κατά €1,658 εκατ. το έτος 2012 (Πίνακας 19). Ήταν όμως από τότε αντιληπτό ότι η λύση αυτή δεν είναι αρκετή καθώς θα κληθεί ο προϋπολογισμός για τα επόμενα έτη να καταβάλλει ποσά τα οποία δεν έχουν προϋπολογιστεί.

¹⁸ Το ΕΤΧΣ συστάθηκε με το νόμο 3864/21-07-2010 και με περιουσία 10 δις € που θα προέλθει από το πρώτο πρόγραμμα στήριξης, σύμφωνα με το άρθρο 3 του συστατικού του νόμου. Ωστόσο η Ελληνική Κυβέρνηση έχει ήδη μεταφέρει κεφάλαια ύψους 2,5 δις € και αναμένει 23 δις € από το δεύτερο πρόγραμμα στήριξης της Ελληνικής Οικονομίας.

¹⁹ Την 13-01-2012 η BlackRock Investments παρέδωσε την διαγνωστική μελέτη - έκθεση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος στον Διοικητή της Τραπέζης Ελλάδος. Στις 20-01-2012 σε κλειστή σύσκεψη με τους επικεφαλής των ελληνικών τραπεζών συζητήθηκαν οι τρόποι ανακεφαλοποίησής τους μετά την ολοκλήρωση του PSI.

²⁰ Οι Ελληνικές Τράπεζες για τα ομόλογα ονομαστικής αξίας 45 δις € που κατέχουν, τα έχουν απομειώσει σε 39 δις € και οι πρόσθετες ανάγκες επανακεφαλαιοποίησής τους θα είναι 17 δις €.

²¹ Το ύψος των καταθέσεων (νοικοκυριών & επιχειρήσεων) την 31-12-2009 ανερχόταν σε 237,3 δις € και τον Νοέμβριο του 2011 ανερχόταν σε 172,7 δις € δηλαδή μια απομείωση της τάξης των 64,6 δις € ή ποσοστιαία πτώση 17,1%.

3.5.7. Ο Πληθωρισμός

Ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή για το έτος 2011 εμφάνισε αύξηση 3,3% σε σχέση με το 2010, έναντι αύξησης 4,7% για το έτος 2009 (www.statistics.gr). Παρουσίασε δηλαδή επιβράδυνση, με τάσεις αποκλιμάκωσης οι οποίες εντάθηκαν περαιτέρω το 2012 ως συνεπεία της πτώσης της καταναλωτικής ζήτησης και των νέων φορολογικών μέτρων. Σύμφωνα με τα στοιχεία Ιανουαρίου 2012, ο πληθωρισμός αυξήθηκε κατά 2,3% σε σχέση με τον Ιανουάριο 2011, όμως σε πέντε από τις δώδεκα κύριες κατηγορίες που συνθέτουν τον δείκτη ήταν πτωτικός (Πίνακας 20). Στο σύνολο του έτους 2012 ο πληθωρισμός σημείωσε αύξηση 2,4% σε σύγκριση με ρυθμό πληθωρισμού 3,3% το 2011.

Ακόμη, η επίδραση της φορολογίας στον δείκτη του 2011 σύμφωνα με την Τράπεζα Ελλάδος²² (ΤΤΕ, 2011c) άγγιξε το 2,14% γεγονός που αποδεικνύει ότι για πρώτη φορά συρρικνώνεται ο πυρήνας του πληθωρισμού και υπάρχουν σαφείς ενδείξεις ότι θα μειωθεί περαιτέρω. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η διαφορά πληθωρισμού Ελλάδος - ΕΕ27 για το έτος 2011 ήταν της τάξης του 0,7% περίπου.

3.5.8. Η Οικοδομική Δραστηριότητα

Η οικοδομική δραστηριότητα, η οποία αποτελεί σημαντικό δείκτη της οικονομικής υγείας μιας χώρας, παρουσιάζει στην Ελλάδα σημαντική επιδείνωση τα τελευταία χρόνια. Ειδικότερα, στο δωδεκάμηνο Δεκεμβρίου 2010-Νοεμβρίου 2011 παρουσίασε μείωση κατά 24,0% στον αριθμό των

²² Εκτιμάται ότι για ολόκληρο το 2011, η μέση ετήσια συμβολή των μεταβολών της έμμεσης φορολογίας θα φθάσει τη 1,88 εκατοστιαία μονάδα (επί προβλεπόμενου ρυθμού πληθωρισμού 3,2%). Αν ληφθεί υπόψη και η συμβολή των αυξήσεων των διοικητικά καθοριζόμενων τιμών, η συνολική επίπτωση θα διαμορφωθεί στις 2,14 εκατοστιαίες μονάδες κατά μέσο όρο το 2011 (δηλαδή 67% του πληθωρισμού). Εξάλλου, στον πυρήνα του πληθωρισμού, η μέση ετήσια συμβολή της αύξησης της έμμεσης φορολογίας αναμένεται να φθάσει τη 1,39 εκατοστιαία μονάδα (σε προβλεπόμενο μέσο επίπεδο του πυρήνα: 1,8%), ενώ, αν συνυπολογιστούν και οι αυξήσεις των διοικητικά καθοριζόμενων τιμών, η συνολική μέση ετήσια επίπτωση θα φθάσει τη 1,65 εκατοστιαία μονάδα (ή 93% του πυρήνα).

οικοδομικών αδειών, κατά 36,3% στην επιφάνεια και κατά 32,6% στον όγκο σε σχέση με την αντίστοιχη προηγούμενη περίοδο (Πίνακας 21). Η καθίζηση της οικοδομής και γενικότερα του κατασκευαστικού κλάδου, έχει πολλαπλασιαστική επίδραση στην ύφεση²³ καθώς αποτελεί βασικό τροφοδότη της ανεργίας. Η περαιτέρω φορολόγηση της ακίνητης περιουσίας με την επιβολή του τέλους ηλεκτροδοτούμενων επιφανειών²³ αλλά και την καθιέρωση ενός ενιαίου φόρου που θα περιλαμβάνει και τον υπάρχοντα φόρο ακίνητης περιουσίας, δρα αποτρεπτικά σε οποιαδήποτε ελάχιστη προσπάθεια τόνωσης της αγοράς κατοικίας.

3.5.9. Η Διεθνής Οικονομική Θέση της Χώρας

Η διεθνής θέση της χώρας βαίνει συνεχώς μειούμενη και αυτό αντικατοπτρίζεται σε έρευνες ανεξάρτητων Οργανισμών που χρησιμοποιούν μία πλειάδα κριτηρίων (Πίνακας 22). Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του Οργανισμού “Doing Business”²⁴ ο οποίος κατέταξε την χώρα μας 100^η (Πίνακας 23) σε σύνολο 183 χωρών παγκοσμίως αλλά και τελευταία (31^η) μεταξύ των 31 μελών του ΟΟΣΑ (Πίνακας 24) για το έτος 2011, ενώ για τα έτη 2012 και 2013 η Ελλάδα δείχνει να ανακάμπτει καταλαμβάνοντας αντίστοιχα την 89^η και 78^η θέση. Αν και οι έρευνες αυτές δε μελετούν σε βάθος το ευρύτερο κανονιστικό πλαίσιο μιας χώρας είναι βέβαιο ότι η Ελλάδα έχει την ανάγκη διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και κατασκευής νέων ευέλικτων δομών στο σύγχρονο και έντονα απαιτητικό παγκόσμιο γίγνεσθαι.

²³ Όπως ανακοινώθηκε από την Ελληνική Στατιστική Αρχή την 5 Μαρτίου 2012, η εκτίμηση για την πτώση της οικοδομικής δραστηριότητας σε επίπεδο οικοδομικών αδειών θα ανέλθει σε 26,6%. Η έρευνα οικοδομικής δραστηριότητας έχει ενσωματώσει στο δείγμα και τα στοιχεία του Νοεμβρίου 2011.

²⁴ Ο Οργανισμός «Doing Business» είναι μέλος της παγκόσμιας τράπεζας (World Bank Group) ο οποίος θέτει αντικειμενικά κριτήρια για την κατάταξη από 183 χώρες παγκοσμίως αναφορικά με τον «κύκλο ζωής» μιας μικρής ή μεσαίας επιχείρησης, θέτοντας 11 βασικά κριτήρια. Η πρώτη αναφορά αναφορά αφορούσε 5 κριτήρια και 133 χώρες και εκδόθηκε το 2003.

4. Αίτια Δημοσιονομικού Προβλήματος

Στο παρόν Κεφάλαιο, παρουσιάζουμε και αναλύουμε τα αίτια και τις παθογένειες που γέννησαν και διόγκωσαν το Ελληνικό δημοσιονομικό πρόβλημα.

4.1. Εισαγωγή

Η κατάσταση που βιώνει σήμερα η Ελληνική Οικονομία δεν είναι αποκλειστικά αποτέλεσμα των πολιτικών που ακολουθήθηκαν την τελευταία δεκαετία και ιδίως μετά την είσοδο της χώρας μας στην ΟΝΕ, αλλά πολιτικών που έχουν την ρίζα τους σε παθογένειες πολλών δεκαετιών. Κάθε τομέας της οικονομίας πάσχει από σοβαρά διαρθρωτικά προβλήματα και κάθε παρέμβαση τους κράτους για ρύθμιση της αγοράς ή κλάδου δημιουργούσε απορρύθμιση. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι η βασική δομή του κράτους στηρίζεται στις ανάγκες της κοινωνίας όπως αυτές διαμορφώθηκαν στα τέλη του περασμένου αιώνα με μικρές μόνο αλλαγές μέχρι και σήμερα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, όπως σημειώνουν πολλοί ιστορικοί, η μεγαλύτερη μεταρρύθμιση που πραγματοποιήθηκε συνολικά στην Ελληνική Δημόσια Διοίκηση μέχρι τις ημέρες μας είναι αυτή που σημειώθηκε επί δικτατορίας Ι. Μεταξά²⁵ (Αγγελόπουλος, 1937) και έκτοτε οποιαδήποτε μεταρρυθμιστική προσπάθεια δεν ευόδωσε τα αναμενόμενα άλλα δεν είχε και ουσιαστικές προσεγγίσεις. Στον Οικονομικό Τομέα η Ελλάδα συνετέλεσε σημαντική πρόοδο με τις παρεμβάσεις της Κυβέρνησης Κ. Καραμανλή την οκταετία 1955-1963 και την περαιτέρω ενθάρρυνση της οικονομικής δραστηριότητας από την Κυβέρνηση Γ. Παπανδρέου (1963-1967) και της δικτατορίας των Συνταγματαρχών (1967-1974). Την περίοδο εκείνη και ειδικότερα το διάστημα 1950-1973 η Ελλάδα

²⁵ Οι μεταρρυθμίσεις του δικτάτορα Ι. Μεταξά χαρακτηρίζονται απόλυτα αναγκαίες και πρωτόγνωρες για την εποχή καθώς δημιούργησε την υποδομή σε εργατικό, ασφαλιστικό, φορολογικό και κοινωνικό επίπεδο για την μετέπειτα (μετά τον πόλεμο) εξέλιξη και άνθηση της Ελληνικής Οικονομίας.

παρουσίασε τους μεγαλύτερους ρυθμούς ανάπτυξης παγκοσμίως μετά την Ιαπωνία, αναγκάζοντας τον ΟΟΣΑ²⁶ (OECD, 1995) να κάνει λόγο για το «Ελληνικό θαύμα». Από το διάστημα εκείνο και μετά υπήρξε επιβράδυνση, αλλά ο μέσος όρος μεγέθυνσης της Ελληνικής Οικονομίας παρέμεινε συγκριτικά μεγαλύτερος από αυτόν των χωρών της ΕΕ27. Έτσι λοιπόν η σημερινή δημοσιονομική κατάσταση είναι αποτέλεσμα των κακών επιλογών σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο αλλά και αποτέλεσμα του παγκόσμιου οικονομικού περιβάλλοντος στο οποίο δραστηριοποιείται η Ελλάδα σήμερα.

4.2. Τα Αίτια της Κρίσης της Ελληνικής Οικονομίας

Αν και η Ελλάδα εισήλθε στην Ευρωπαϊκή Ένωση με αξιώσεις και ορίζοντα να διεθνοποιηθεί, εντούτοις, παρέμεινε μία κλειστή οικονομία. Το σημαντικότερο είναι όμως ότι η Ελλάδα παρέμεινε μια χώρα Υπηρεσιών και μάλιστα ενίσχυσε τις Υπηρεσίες αυτές. Προσανατολίστηκε σε ένα καταναλωτικό μοντέλο χωρίς να δώσει βάση σε αναπτυξιακούς τομείς της οικονομίας. Έτσι ήταν αναπόφευκτη η εκδήλωση της δημοσιονομικής κρίσης, της οποίας τα αίτια είχαν δύο βασικές συνιστώσες: (1) αυτή που αφορούσε πολιτικές που ασκήθηκαν με καταστρεπτικά αποτελέσματα σε εθνικό επίπεδο και (2) αυτή που αφορούσε την ίδια την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα δομικά της χαρακτηριστικά. Οι πολιτικές αυτές, συνδυαζόμενες με τους αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας από το 2008 και έπειτα, δημιούργησαν τα σημερινά αδιέξοδα και εκρηκτικά δημοσιονομικά προβλήματα που δημιουργούν καταστρεπτικά αποτελέσματα στον κοινωνικό ιστό και στις υποδομές της χώρας. Οι δύο αυτές όψεις της δημοσιονομικής κρίσης αναλύονται στη συνέχεια της Ενότητας.

²⁶ Παρουσίασε την ελληνική ανάπτυξη ως «ελληνικό θαύμα», καθώς ο μέσος όρος μεγέθυνσης της ελληνικής οικονομίας ανερχόταν σε 7%. Στην ίδια έκδοση αναφέρει ότι ακόμα και το διάστημα 1950-1990 η Ελληνική Οικονομία είχε την μεγαλύτερη μεγέθυνση από κάθε άλλη Ευρωπαϊκή χώρα.

4.2.1. Πολιτικές σε Εθνικό Επίπεδο

Οι πολιτικές που ασκήθηκαν σε Εθνικό επίπεδο, είχαν αρνητικό αντίκτυπο σε μια σειρά ζητημάτων που είναι τα ακόλουθα:

- Η αγροτική παραγωγή ως ποσοστό του ΑΕΠ μειώθηκε από 10,2% το 1992 σε 4,67% το 2011²⁷.
- Η ιδιωτική κατανάλωση (Πίνακας 25) έφθασε το 75% του ΑΕΠ το έτος 2011²⁸ και συναθροισόμενη με τη δημόσια κατανάλωση έφθασαν στο εκρηκτικό ποσοστό του 92% του ΑΕΠ²⁸, κατά πολύ υψηλότερο από το μέσο όρο της Ευρώπης.
- Η Βιομηχανική παραγωγή ήταν ελαφρώς φθίνουσα και αντιπροσώπευε το 2011 το 10% του ΑΕΠ.
- Οι εξαγωγές αγαθών για το έτος 2011 αντιπροσώπευαν το 8% του ΑΕΠ και συνδυαστικά οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών αντιπροσώπευαν σχεδόν το 20% του ΑΕΠ με αποτέλεσμα το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (Πίνακας 26) να είναι μονίμως αρνητικό την τελευταία τριακονταετία²⁹. Ο αντίστοιχος μέσος όρος της ΕΕ27 ήταν 35%³⁰.
- Η δραματική πτώση των επενδύσεων στο 14,7% του ΑΕΠ για το έτος 2011³¹ αλλά και η διαχρονικά χαμηλή επένδυση, δημόσια και ιδιωτική.

²⁷ Εκτίμηση Eurostat με βάσει την τελευταία ενημέρωση της 02-03-2012.

²⁸ Εισηγητική Κρατικού Προϋπολογισμού 2012.

²⁹ Ο μέσος όρος του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών από το 2001 έως και σήμερα ανέρχεται σε 9% του ΑΕΠ.

³⁰ Εκτίμηση Eurostat με βάσει την τελευταία ενημέρωση της 02-03-2012 η οποία δεν περιλαμβάνει τα μεγέθη της Βουλγαρίας, της Μάλτας και Λιθουανίας. Επίσης από το μηνιαίο στατιστικό δελτίο της ΤτΕ διαφαίνεται μία τάση σταθεροποίησης των εισαγωγών σε χαμηλότερο επίπεδο αλλά και σταθεροποίησης των εξαγωγών σε υψηλότερο επίπεδο.

³¹ Η πτώση αυτή με σημείο αναφοράς το έτος 2007 που αντιστοιχούσε στο 24% του ΑΕΠ βαίνει συνεχώς μειούμενη και έχει αγγίξει το 62%.

- Η ανελλιπής τροφοδοσία του κρατικού προϋπολογισμού με ανεξέλεγκτα τεράστια ελλείμματα που προερχόταν από τους τομείς της Άμυνας, της Υγείας και της Κοινωνικής Ασφάλισης.
- Το διαχρονικά υψηλό δημόσιο χρέος το οποίο κινείται από το 1994 και μετά σταθερά πάνω από το 100% του ΑΕΠ.
- Οι κατά κανόνα υπερτιμολογημένες προμήθειες του Δημοσίου και η αδιαφάνεια που επικρατούσε σε όλα τα επίπεδα.
- Η χαμηλή παραγωγικότητα του Δημοσίου, συνδυαζόμενη με τους σχετικά υψηλούς μισθούς αλλά και η εν γένει χαμηλή παραγωγικότητα στον ιδιωτικό τομέα.

4.2.2. Πολιτικές σε Ευρωπαϊκό Επίπεδο

Οι πολιτικές που ασκήθηκαν σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως συνέπεια των δομικών χαρακτηριστικών της, είχαν αρνητικό αντίκτυπο σε μια σειρά ζητημάτων που είναι τα ακόλουθα:

- Απουσία των νομισματικών χειρισμών (υποτίμηση, διολίσθηση) καθώς το εργαλείο νομισματικής πολιτικής βρίσκεται στα χέρια της ΕΚΤ.
- Αδυναμία σταθεροποίησης του εγχώριου τραπεζικού συστήματος με περιορισμό³² της κίνησης κεφαλαίων (ειδικά για τις καταθέσεις).
- Υπήρξε η πεποίθηση σε Ευρωπαϊκό επίπεδο ότι η Ελλάδα ήταν η μοναδική χώρα που παρουσίασε δημοσιονομικό εκτροχιασμό ενώ το ίδιο γεγονός συνέτρεχε σε όλη την περιφερειακή αλλά και Κεντρική Ευρώπη.
- Μη έγκαιρη διάγνωση της κρίσης αλλά και του μεγέθους αυτής.
- Καθυστέρηση στη λήψη αποφάσεων από το Eurogroup.
- Ανεπάρκεια μηχανισμού αντιμετώπισης κρίσεων.

³² Η αποσταθεροποίηση του εγχώριου τραπεζικού συστήματος επιτείνεται από τη φυγή καταθέσεων προς άλλες χώρες ή προορισμούς.

- Μονοδιάστατη αντιμετώπιση των κρίσεων με μόνο κριτήριο την περιστολή δαπανών.
- Αδυναμία αύξησης της δημόσιας δαπάνης, και των επενδύσεων.
- Ατυχής χρονική συγκυρία, καθώς η Ευρώπη μαστίζεται από τριπλή κρίση (κρατικών χρεών, τραπεζικών χρεών και αποεπένδυσης).

4.3. Οι Τομείς Παθογένειας της Ελληνικής Οικονομίας

Οι δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού σε ορισμένους τομείς παρέμειναν για πολλά χρόνια διαχρονικά υψηλές με αποτέλεσμα να στερούν πόρους από άλλους τομείς της οικονομίας πιο νευραλγικούς και απαραίτητους για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Συγκεκριμένα, οι τομείς της Άμυνας, της Κοινωνικής Ασφάλισης και της Υγείας αποτελούσαν και αποτελούν τις «μαύρες τρύπες» του Κρατικού Προϋπολογισμού μέχρι και σήμερα και τροφοδοτούσαν ανελλιπώς τον κρατικό προϋπολογισμό με υψηλά ελλείμματα, με αποτέλεσμα να προσαυξάνουν σημαντικά το δημόσιο δανεισμό της Κεντρικής Κυβέρνησης. Στη συνέχεια της ενότητας αναλύουμε τους σημαντικότερους τομείς παθογένειας της Ελληνικής οικονομίας.

4.3.1. Ο Τομέας της Εθνικής Άμυνας

Σύμφωνα με το Ινστιτούτο SIPRI³³, η Ελλάδα αποτελούσε και αποτελεί έναν από τους πλέον αγαπημένους προορισμούς της πολεμικής βιομηχανίας, διαθέτοντας σταθερά από το 1987 και μετά δαπάνες άνω του 3% του ΑΕΠ στην άμυνα. Η δαπάνη για την άμυνα το έτος 2010 ανήλθε σύμφωνα με το SIPRI³⁴ στα €7.062 εκατ., μειωμένη κατά €550 εκατ. σε

³³ Το Ινστιτούτο SIPRI εδράζεται στη Στοκχόλμη της Σουηδίας και αποτελεί έναν ανεξάρτητο οργανισμό που μελετά και συμβουλεύει φορείς και κυβερνήσεις πάνω σε θέματα άμυνας. Ιδρύθηκε το 1966 και έκτοτε πραγματοποιεί πάρα πολλές εκδόσεις πάνω σε στρατιωτικά και γεωπολιτικά θέματα. Μία εξ' αυτών των εκδόσεων είναι και η κατάρτιση λιστών για τις 100 χώρες του κόσμου με τις μεγαλύτερες στρατιωτικές δαπάνες αλλά και οι 100 εταιρείες με τις μεγαλύτερες πωλήσεις στρατιωτικού υλικού.

³⁴ Στρατιωτικές δαπάνες SIPRI MILEX 2010. Στο κονδύλι «στρατιωτικές δαπάνες» όπως αυτό ορίζεται από το SIPRI περιλαμβάνονται η μισθοδοσία του προσωπικού, τα εξοπλιστικά

σχέση με το έτος 2009. Η δαπάνη για το έτος 2011 πώς αυτή εμφανίζεται στο δελτίο εκτέλεσης του κρατικού προϋπολογισμού σε ταμειακή βάση³⁵ ανέρχεται σε €4.704 εκατ. και συναθροιζόμενη με τις λοιπές δαπάνες που αφορούν την άμυνα θα ανέλθει σε περίπου €5.700 εκατ., μειωμένη κατά 19,2% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Η ανωτέρω δαπάνη με τον προϋπολογισμό του έτους 2012 και τον συμπληρωματικό του ίδιου έτους αναμένεται να περισταλεί περαιτέρω κατά €800 εκατ. Επίσης, πάντα σύμφωνα με το SIPRI, η Ελλάδα κατατάσσεται παγκόσμια ως ο 4^{ος} μεγαλύτερος εισαγωγέας όπλων και οπλικών συστημάτων. Από την άλλη πλευρά, οι τεράστιες δαπάνες, εκτός του γεγονότος της αποστέρησης σημαντικών πόρων από την ελληνική οικονομία, δημιούργησαν και ένα κύκλο χαμένων ευκαιριών που συνοψίζονται στα κατωτέρω:

- Ανάπτυξη ελληνικής αμυντικής βιομηχανίας καθώς θα είχε (μέσω αγορών) την εθνική στήριξη.
- Δυνατότητα δημιουργίας πολλών, μεγάλης διάρκειας θέσεων απασχόλησης.
- Ανάπτυξη και εξέλιξη υψηλής τεχνολογίας που θα μπορούσε μέσω συνεργιών να διαχυθεί και σε άλλους τομείς της οικονομίας.

Αντί αυτού, για τριάντα και πλέον έτη, επιλέχθηκαν διαδικασίες του κατεπείγοντος με κύριο σκοπό την υπερτιμολόγηση οπλικών συστημάτων και διάθεση τους στην χώρα μας σε υψηλότερες από το συνηθισμένο τιμές.

4.3.2. Ο Τομέας της Υγείας

Μεγάλος ασθενής της ελληνικής οικονομίας είναι διαχρονικά η δομή και η διάρθρωση του εθνικού συστήματος υγείας και οι υπηρεσίες που αυτό προσφέρει στον Έλληνα πολίτη. Τα χαρακτηριστικά του δημόσιου τομέα υγείας της χώρας μας συνοψίζονται στα ακόλουθα:

προγράμματα, οι δαπάνες NATO όπως εμφανίζονται στον κρατικό προϋπολογισμό και επιπλέον κονδύλι 1 δις € το οποίο κρύβεται πίσω από τις δαπάνες γενικής κυβέρνησης και διακινείται μεταξύ των καταναλωτικών δαπανών, των δαπανών τόκων και χρεολυσίων και των ειδικών εκδόσεων ομολόγων για αποπληρωμή χρεών.

³⁵ Δελτίο εκτέλεσης κρατικού προϋπολογισμού αριθμός 12 Δεκεμβρίου 2011 σε ταμειακή βάση.

- Έντονος κατακερματισμός και επικαλύψεις των μονάδων υγείας³⁶, παρότι το 2012 επιχειρήθηκε για πρώτη φορά συγχώνευση νοσοκομειακών μονάδων.
- Σοβαρές ελλείψεις υποδομής σε πλήθος μονάδων υγείας.
- Ανυπαρξία συστημάτων διαχείρισης ασθενών.
- Ανυπαρξία διαβάθμισης μονάδων υγείας σε πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια.
- Υψηλός βαθμός «αχρησίας» μηχανημάτων υγείας υψηλής προστιθέμενης αξίας.
- Ανυπαρξία συστημάτων εισροών-εκροών και λογιστικού ελέγχου δαπανών περίθαλψης και λειτουργίας.
- Χαμηλή ικανοποίηση των χρηστών υπηρεσιών υγείας.
- Συγκέντρωση πλήθους υπηρεσιών υγείας αποκλειστικά και μόνο στις δύο μεγάλες πόλεις (υδροκεφαλισμός συστήματος υγείας).
- Χαμηλή δημόσια δαπάνη συγκριτικά με το μέσο κοινοτικό όρο³⁷ (OECD, 2010).
- Υψηλή φαρμακευτική δαπάνη³⁸ (Πίνακας 28) συγκρινόμενη με το μέσο κοινοτικό όρο των ΕΕ12.

³⁶ Σύμφωνα με τα στοιχεία του 2010 το ΕΣΥ περιλαμβάνει: 130 γενικά, ειδικά και ψυχιατρικά Νοσοκομεία, 35.000 κλίνες (65% του συνόλου), 172 Κέντρα Υγείας, 1.400 Περιφερειακά Ιατρεία, Ε.Κ.Α.Β. Οι υπόλοιπες υπηρεσίες υγείας του δημοσίου περιέχουν: 28 γενικά Νοσοκομεία (Στρατιωτικά, Ασφαλιστικών Οργανισμών, Ιδιωτικού Δικαίου), 5.000 κλίνες (9 % του συνόλου), 200 Πολυιατρεία (Ι.Κ.Α., άλλων Ασφαλιστικών Φορέων) και 300 Ιατρεία (Ι.Κ.Α., άλλων Ασφαλιστικών Φορέων, δημοτικά). Τέλος οι υπηρεσίες ιδιωτικού τομέα περιέχουν: 250, μικρά κατά κανόνα Νοσοκομεία και Κλινικές, 14.000 κλίνες (26 % του συνόλου), 350 Διαγνωστικά Κέντρα & 20.000 Ιατρεία και Εργαστήρια.

³⁷ Η δημόσια δαπάνη στην Ελλάδα για υπηρεσίες υγείας σημείωσε την υψηλότερη τιμή της το 2007 με ποσοστό 5,971% του ΑΕΠ αλλά ωστόσο διαχρονικά είναι χαμηλή σε σχέση με το μέσο όρο της ΕΕ-12 ή της ΕΕ-17, ωστόσο εναρμονίζεται με αυτόν των χωρών της ΕΕ-27 καθώς περιλαμβάνει χώρες με ιδιαίτερα χαμηλές δημόσιες δαπάνες στην υγεία.

³⁸ Η συνολική φαρμακευτική δαπάνη άγγιξε το 2009 τα 8,5 δις € ενώ το 2010 τα 7,54 δις € σημειώνοντας πτώση 11,7% αφού η Κυβέρνηση το 2010 μείωσε μεσοσταθμικά τις τιμές των φαρμάκων κατά 16% και κατά όγκο 5%. Η δημόσια φαρμακευτική δαπάνη ήταν 5,1 δις € το 2009, 4,25 δις € το 2010 και αναμένεται να μειωθεί περαιτέρω στα 3,35 δις € το 2011.

Τα ανωτέρω χαρακτηριστικά συνδυαζόμενα με τον ανύπαρκτο έλεγχο δαπανών υγείας διαχρονικά, συσσώρευαν ελλείμματα στον κρατικό προϋπολογισμό δυσανάλογα της ποιότητας υπηρεσιών που παρέχονταν. Ωστόσο θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η δημόσια δαπάνη υγείας παραμένει από τις χαμηλότερες μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ αλλά και μεταξύ των χωρών της ΕΕ27 και ανήλθε σε 5,87% του ΑΕΠ το 2010 και 5,35% του ΑΕΠ το 2011 με μνημονιακή υποχρέωση να μειωθεί περαιτέρω κάτω από τα επίπεδα του 5% του ΑΕΠ και η δημόσια φαρμακευτική δαπάνη κάτω από 1%³⁹ του ΑΕΠ. Σύμφωνα με το Υπουργείο Υγείας το 92% της δαπάνης πηγαίνει σε άμεσες πληρωμές, πράγμα που σημαίνει ότι τα χρήματα που περισσεύουν για βελτίωση υποδομών είναι ανύπαρκτα. Το αντίθετο συμβαίνει με την ιδιωτική δαπάνη υγείας η οποία από το 2005 και έπειτα κινείται στην περιοχή του 4% του ΑΕΠ και μάλιστα είναι από τις υψηλότερες παγκοσμίως πίσω από χώρες όπως το Μεξικό, οι ΗΠΑ, Νότια Κορέα και Ελβετία⁴⁰. Ωστόσο τα περιθώρια περαιτέρω μειώσεων είναι ιδιαίτερα στενά μετά τα κατωτέρω μέτρα που έλαβε η Κυβέρνηση:

- Ηλεκτρονική συνταγογράφηση.
- Συγχωνεύσεις νοσοκομείων.
- Θετική λίστα φαρμάκων.
- Μείωση ποσοστού κέρδους φαρμακοποιών.
- Μεγαλύτερες επιστροφές εταιρειών φαρμάκου (rebate).
- Μειώσεις τιμών φαρμάκων και επαναξιολόγηση τους.

³⁹ Στην 3^η αναθεώρηση του Μ.Π.Δ.Σ. προβλέπεται η μείωση της φαρμακευτικής δαπάνης σε επίπεδα κάτω του 1% του ΑΕΠ.

⁴⁰ Η Ελλάδα διαθέτει το πιο ιδιωτικοποιημένο σύστημα υγείας στην ΕΕ, σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ. Οι συνολικές δαπάνες υγείας στην Ελλάδα ως ποσοστό του ΑΕΠ παραμένουν στις υψηλότερες θέσεις της ΕΕ, παρά τις ισχνές δημόσιες δαπάνες. Τούτο οφείλεται στον παρασιτικό γιγαντισμό των ιδιωτικών δαπανών υγείας. Η ελληνική πολιτεία έχει εκχωρήσει τη συνταγματική ευθύνη της υγείας των πολιτών στα χέρια ιδιωτών, οι οποίοι αποκομίζουν τεράστια κερδοφορία από τις επενδύσεις τους. Οι ιδιωτικές δαπάνες υγείας εκτοξεύτηκαν στο 58% των συνολικών (4% του Α.Ε.Π.). Πρώτο σε ιδιωτικές δαπάνες Υγείας έρχεται το Μεξικό με 54,8% και ακολουθούν οι ΗΠΑ (47,8%), η Νότια Κορέα και η Ελβετία (39,8%), η Ελλάδα (39,7%), Καναδάς (27,7%), με τελευταίο το Λουξεμβούργο με 8,2% των ιδιωτικών δαπανών. Ο ιδιωτικός τομέας γιγαντώνεται με πολύ υψηλή κερδοφορία κεφαλαίου, τα ιδιωτικά Νοσοκομεία κερδίζουν μερίδιο αγοράς (37% το 2011 & 27% το 2008, από 13% το 2000).

- Μείωση τιμής γενοσήμων στο 50% των πρωτοτύπων.
- Μειώσεις τιμών χονδρικής.
- Διεύρυνση λίστας μη συνταγογραφημένων φαρμάκων & φαρμάκων για χρόνιες παθήσεις.
- Εισαγωγή αρνητικής λίστας φαρμάκων.

Όλα τα παραπάνω μέτρα φαίνεται να απέδωσαν καθώς παρατηρείται δραστική μείωση της συνολικής δαπάνης, αλλά ταυτόχρονα παρατηρείται και δραστική περαιτέρω πτώση στην ικανοποίηση των χρηστών υπηρεσιών υγείας στο δημόσιο τομέα.

4.3.3. Ο Τομέας της Κοινωνικής Ασφάλισης

Ο τομέας της Κοινωνικής Ασφάλισης αποτελούσε και αποτελεί τον πλέον αρρυθμιστο τομέα της Ελληνικής Οικονομίας. Η Ελληνική Πολιτεία δεν κατέβαλλε για πολλά χρόνια καμία προσπάθεια σε επίπεδο οργάνωσης και λειτουργίας των φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης με αποτέλεσμα τα σοβαρά και κρίσιμα θέματα να ρυθμίζονται σε επίπεδο υπουργικών αποφάσεων χωρίς να προηγούνται αναλογιστικές μελέτες. Τα αποτελέσματα των πολιτικών αυτών είναι εμφανή σήμερα. Εν κατακλείδι, η Ελληνική Πολιτεία δεν έλαβε ποτέ υπόψη της τα κατωτέρω σημαντικά γεγονότα που πρόκειται να συμβούν τα επόμενα χρόνια:

- Ραγδαία αύξηση της ηλικιακής ομάδας 64+ (γήρανση πληθυσμού) η οποία θα διπλασιαστεί μέσα σε 30 έτη (Πίνακας 30).
- Επιδείνωση της σχέσης εργαζόμενων συνταξιούχων (Πίνακας 30^Α).
- Ραγδαία αύξηση του αριθμού των συνταξιούχων.
- Αύξηση του προσδόκιμου ζωής.
- Ραγδαία αύξηση των πόρων που διοχετεύονται στην υγεία.

Επιπλέον, από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 περάσαμε σε φάση ωρίμανσης του ασφαλιστικού συστήματος με αποτέλεσμα να τροφοδοτείται ο τομέας της κοινωνικής ασφάλισης ετησίως με μεγάλο αριθμό συνταξιούχων και κατ' επέκταση αυξημένων δαπανών. Σύμφωνα με τον

ΟΟΣΑ (Πίνακας 31) ενώ η δημόσια δαπάνη για κοινωνική ασφάλιση το 1980 ήταν στο 10,24% του ΑΕΠ, εκτοξεύθηκε το 1983 στο 15,05% του ΑΕΠ⁴¹ και κινείται σταθερά πάνω από 20% του ΑΕΠ από το 2001 και έπειτα. Επιπλέον η δαπάνη για κοινωνική ασφάλιση θα παραμείνει κοντά στο 20%. Ειδικότερα, το 2011 παρέμεινε στο 21,03% (Πίνακας 32) του ΑΕΠ, ενώ το 2012, όπως προβλέπεται από τον Προϋπολογισμό του 2012 και μετά την ψήφιση του Ν.4046/2012 που περικόπτει κατά επιπλέον €962 εκατ. την χρηματοδότηση προς τους φορείς κοινωνικής ασφάλισης, αναμένονταν να διαμορφωθεί σε €41.190 εκατ., ή ποσοστό 20% του ΑΕΠ⁴².

Ουσιαστικά όλες οι παρεμβάσεις στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης, αντί της δημιουργίας υψηλών αποθεματικών και υψηλής προστιθέμενης αξίας, δημιουργούσαν ελλείμματα και χαμηλής ποιότητας ασφάλιση. Έτσι, η επερχόμενη γήρανση του πληθυσμού και η συντριπτική επιβάρυνση της σχέσης εργαζόμενων προς συνταξιούχων, αλλά και η κακή πορεία της οικονομίας δεν θα αυξάνουν δυσανάλογα το βάρος της Κοινωνικής Ασφάλισης για τα επόμενα χρόνια.

Η πρόσφατη οικονομική κρίση που έπληξε και εξακολουθεί να πλήττει με σφοδρότητα την Ελλάδα, έχει φέρει στην επιφάνεια όλα τα συσσωρευμένα επί σειρά ετών οικονομικά προβλήματα των φορέων κοινωνικής ασφάλισης. Τα αναδεικνύει μάλιστα με τρόπο πρωτοφανή και επώδυνο, έχοντας άμεσο αντίκτυπο στις παροχές που αυτά παρέχουν και στην κάλυψη των υποχρεώσεών τους απέναντι στους δικαιούχους συντάξεων και εν γένει παροχών. Η άμεση εξάρτηση της «υγείας» της οικονομικής κατάστασης των φορέων κοινωνικής ασφάλισης από την υγεία

⁴¹ Την χρονιά εκείνη ενταχθήκαν στην κοινωνική ασφάλιση 70.000 περίπου συνταξιούχοι (Εθνική Αντίσταση) οι οποίοι λάμβαναν σύνταξη μέσω του ΝΑΤ και αυξήθηκε υπέρμετρα ο αριθμός των αναπήρων πολέμου, αριθμός που δεν εμφανιζόταν προ του 1983.

⁴² Σύμφωνα με τον Προϋπολογισμό του έτους 2012 οι δαπάνες κοινωνικής ασφάλισης για το έτος 2011 ανήλθαν σε €44.597 εκατ. με βάση ΑΕΠ €212 δις. Για το 2012 η εγγεγραμμένη μειωμένη δαπάνη €42.152 εκατ. λόγω PSI (έσοδα από τόκους), λιγότερων ασφαλιστικών εισφορών και μεταβιβάσεων από κρατικό προϋπολογισμό θα μειωθεί περαιτέρω κατά €962 εκατ. σύμφωνα με το νομοσχέδιο του Υπουργείου Υγείας & Κοινωνικών Ασφαλίσεων «Ρυθμίσεις συνταξιοδοτικού περιεχομένου και άλλες επείγουσες ρυθμίσεις εφαρμογής του Μνημονίου Συνεννόησης του ν. 4046/2012» και με βάση ΑΕΠ €206 δις. Εφόσον το ΑΕΠ κινηθεί στην περιοχή των €200-201.4 δις τότε η δαπάνη θα ανέλθει στο 20,5% περίπου του ΑΕΠ.

της Ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας είναι προφανής. Οι ανάγκες δανειοδότησης της χώρας και η διαδοχική υπογραφή των δύο μνημονίων με τους εταίρους μας στην Ευρώπη και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, οδήγησε τα ασφαλιστικά ταμεία στην άμεση λήψη επώδυνων μέτρων για τους ασφαλισμένους και κυρίως για τους συνταξιούχους. Εκτός αυτού, η συνεχής αύξηση της ανεργίας οδηγεί στη δραματική μείωση των ασφαλιστικών εισφορών, ενώ το πρόβλημα διευρύνθηκε περαιτέρω με το PSI και το κούρεμα του Ελληνικού χρέους, αφού ένα μεγάλο μέρος των αποθεματικών τους ήταν τοποθετημένα σε ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου τα οποία απομειώθηκαν σε ποσοστό μεγαλύτερο του 50%.

Οι μεγάλες δυσκολίες και προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει βραχυπρόθεσμα αλλά και μακροπρόθεσμα το Ελληνικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης είναι βέβαιο ότι θα οδηγήσουν νομοτελειακά στην ανάγκη εξεύρεσης νέων πόρων για τη ενίσχυση των αποθεματικών τους ώστε να είναι εφικτή η χρηματοδότηση των μελλοντικών υποχρεώσεών τους. Επιπλέον, η έλλειψη πόρων και πηγών χρηματοδότησης φέρνει και πάλι στο προσκήνιο και καθιστά επιτακτική την άμεση αξιοποίηση της περιουσίας των φορέων κοινωνικής ασφάλισης. Είναι προφανέστερο από κάθε άλλη φορά ότι η αποτελεσματική διαχείριση των αποθεματικών αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για τη βιωσιμότητα, την επάρκεια και την αξιοπιστία του εθνικού συστήματος κοινωνικής ασφάλισης.

Αναμφίβολα, ένα τμήμα της μεγάλης κρίσης που σήμερα διέρχεται το ασφαλιστικό σύστημα οφείλεται στην υποαπόδοση των αποθεματικών την περίοδο 1950-1994. Και αν οι αυστηροί περιορισμοί στο νομοθετικό πλαίσιο διαχείρισης των αποθεματικών μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1990 στέρησαν σημαντικούς πόρους από τα ταμεία, την ίδια χρονική περίοδο οι σταδιακές αυξήσεις μισθών και συντάξεων οδήγησαν σε σημαντική αύξηση των μελλοντικών υποχρεώσεων του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, μετατρέποντας τη βιωσιμότητα του ασφαλιστικού συστήματος σε περισσότερο πολύπλοκο και δυσεπίλυτο πρόβλημα.

Το συνολικό κόστος της κρίσης για τα ασφαλιστικά ταμεία εκτιμάται σε 9 δισ. ευρώ λόγω της παρατεταμένης ύφεσης, ενώ οι επιπτώσεις από την απομείωση των ελληνικών ομολόγων που έλαβε χώρα πρόσφατα,

ανέρχονται σε περίπου 11.5 δις ευρώ, δεδομένου ότι οι φορείς κοινωνικής ασφάλισης κατείχαν ομόλογα αξίας περίπου 22 δις ευρώ. Κατά συνέπεια, σημαντική θα είναι η μείωση των τοκομεριδίων που εισρέουν ετησίως ή μηνιαίως στα ταμεία τα επόμενα χρόνια. Τα ταμεία που υπέστησαν τις μεγαλύτερες απώλειες λόγω της κατοχής περισσότερων ομολόγων είναι το ταμείο των επιστημόνων (5 δις ευρώ), το ΙΚΑ (2.2 δις ευρώ), ο ΟΓΑ (1.12 δις ευρώ) και το ΤΕΑΔΥ (1.23 δις ευρώ). Πέραν της αρχικής απομείωσης που προαναφέρθηκε, τα εναπομείναντα αποθεματικά σε ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου, όπως αυτά διαμορφώθηκαν μετά την απομείωση, δεν είναι πρακτικά δυνατό να ρευστοποιηθούν, αφού κάτι τέτοιο θα συνεπάγονταν εκ νέου «κούρεμα» των νέων τίτλων που αποκτήθηκαν κατά 45%. Επιπλέον, σύμφωνα με παλαιότερες εκτιμήσεις του Ινστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ, η εκρηκτική αύξηση της ανεργίας αποστερεί από το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης πόρους της τάξεως των 7 δις. ευρώ ετησίως, ενώ οι απώλειες των ταμείων από τις διαδοχικές μειώσεις μισθών είναι της τάξεως του 1 δις. Ευρώ ετησίως.

Στο σημείο αυτό είναι χρήσιμο να παραθέσουμε και την άλλη όψη του νομίσματος, όπως καταρχάς είναι η μείωση των κινδύνων που είχαν αναλάβει οι φορείς κοινωνικής ασφάλισης και η, τουλάχιστον προσωρινή, αναχαίτιση του ενδεχομένου αντιμετώπισης ανεξέλεγκτων και ανυπερβλητών προβλημάτων στο εγγύς τουλάχιστον μέλλον. Κάτι τέτοιο προκύπτει, ως αποτέλεσμα της εγγύησης της καταβολής των συντάξεων από το κράτος αλλά και της κρατικής συμμετοχής στη χρηματοδότηση του ασφαλιστικού συστήματος, σε βαθμό μάλιστα πολλαπλάσιο των απωλειών αυτού λόγω του PSI. Επιπλέον, τίθεται πάντα το ερώτημα, ποιες ήταν οι εναλλακτικές λύσεις και τι θα συνέβαινε σε περίπτωση χρεοκοπίας της χώρας.

Εν κατακλείδι, είναι απολύτως βέβαιο ότι η πρόσφατη οικονομική κρίση διόγκωσε το πρόβλημα του ασφαλιστικού, όμως είναι επίσης βέβαιο ότι το εν λόγω πρόβλημα προϋπήρχε και το πολιτικό και ασφαλιστικό σύστημα απέτυχε να το αντιμετωπίσει τις προηγούμενες δεκαετίες. Εκ των πραγμάτων, η περαιτέρω μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συστήματος αποτελεί πλέον ύψιστη προτεραιότητα και επιτακτική ανάγκη και θα

οδηγήσει τα επόμενα χρόνια σε μια σειρά ενεργειών και αποφάσεων στις οποίες αναμφίβολα περιλαμβάνεται ο περαιτέρω εξορθολογισμός των παροχών και οι ενοποιήσεις των κλάδων υγείας και των επικουρικών.

4.3.4. Το Φορολογικό Σύστημα

Η λειτουργία του φορολογικού συστήματος εδράζεται στις δομές του 1970. Έκτοτε, δεν πραγματοποιήθηκαν ουσιαστικές παρεμβάσεις για την σύλληψη της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας. Το ελληνικό φορολογικό σύστημα αδυνατούσε και αδυνατεί, για περισσότερο από 40 έτη, να κάνει το αυτονόητο: να λάβει τα ουσιαστικά και αναγκαία μέτρα για τη σύλληψη της φορολογητέας ύλης. Τα μακροχρόνια προβλήματα που το φορολογικό σύστημα κουβαλά συνοψίζονται στο ακόλουθα:

- Έλλειψη πολιτικής βούλησης για τη σύλληψη της φοροδιαφυγής.
- Έλλειψη μηχανοργάνωσης, η οποία αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο κάθε τέτοιου συστήματος.
- Χαμηλό επίπεδο κατάρτισης στο Υπουργείο Οικονομικών, ισοδύναμο με αυτά των Υπουργείων Υγείας και Εθνικής Αμύνης.
- Υψηλά επίπεδα διαφθοράς.
- Έλλειψη μηχανισμών ελέγχου μεγάλων φορολογικών υποθέσεων.
- Έλλειψη μηχανισμών ελέγχου χαμηλότερης αξίας φορολογικών υποθέσεων.
- Υπερβολική γραφειοκρατία, την υψηλότερη από κάθε άλλο τμήμα της Δημόσιας Διοίκησης.
- Δαιδαλώδες νομικό καθεστώς λειτουργίας ΔΟΥ.
- Απαρχαιωμένος κώδικας βιβλίων και στοιχείων και φορολογίας νομικών προσώπων.
- Ασυλία φοροφυγάδων.
- Απουσία ανεξάρτητης φορολογικής δικαιοσύνης (αποκλειστικά φορολογικά δικαστήρια) και φορολογικής αστυνομίας.
- Μη ταύτιση της φοροδιαφυγής με διαρκές έγκλημα.
- Παραδειγματική τιμωρία φοροφυγάδων.

Λαμβάνοντας υπόψη τις ανωτέρω αδυναμίες και ελλείψεις του φορολογικού συστήματος ήταν λογικό και επόμενο, πρόσφατη έρευνα του ΟΟΣΑ (OECD, 2011) να προβαίνει στις παρακάτω διαπιστώσεις:

- Το ποσοστό της παραοικονομίας ως ποσοστό του ΑΕΠ, αγγίζει το 25% και διαχρονικά από το 1999 και έπειτα να είναι άνω του 20% (Πίνακας 33).
- Η αποτελεσματικότητα του φορολογικού μηχανισμού είναι πολύ χαμηλή και ανέρχεται στο 50% (Πίνακας 34) αντί του 70% που είναι ο μέσος όρος των χωρών του ΟΟΣΑ.
- Το σύνολο φορολογίας και κοινωνικών εισφορών ανέρχεται στο 32% του ΑΕΠ (Πίνακας 35), όταν στις χώρες του ΟΟΣΑ ανέρχεται σε 36% και στην ΕΕ15 σε 40%, παρότι η Ελλάδα διαθέτει από τους υψηλότερους φορολογικά συντελεστές (πλην της κατοικίας) σε σχέση με τις χώρες του ΟΟΣΑ αλλά και της ΕΕ15.

Συνδυάζοντας όλα τα ανωτέρω, αντιλαμβάνεται κανείς το μέγεθος της φορολογητέας ύλης που έχει χαθεί όλα αυτά τα έτη, αλλά και τα ελλείμματα που κλήθηκε να καταβάλλει ο Προϋπολογισμός για να καλύψει τις αστοχίες του φορολογικού συστήματος.

4.3.5. Άλλες Παθογένειες

Συμπληρωματικά στα ανωτέρω, στην παρούσα Ενότητα αναφέρουμε μερικά ακόμη στοιχεία που ολοκληρώνουν την εικόνα της δημοσιονομικής εκτροπής της χώρας μας και αξίζουν αναφοράς.

4.3.5.1. Το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Το ενδεκάμηνο Ιανουαρίου-Νοεμβρίου 2011, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών περιορίστηκε κατά €2,3 δις ή 10,7% σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2010 και διαμορφώθηκε σε €18,9 δις, σύμφωνα με την Τράπεζα Ελλάδος (ΤΤΕ, 2011α). Ουσιαστικά παρουσίασε μία περαιτέρω πτώση από την υψηλότερη τιμή του το έτος 2008 που αντιστοιχούσε σε 14,68% ως ποσοστό του ΑΕΠ (Πίνακας 36). Το

μονίμως αρνητικό ισοζύγιο για περισσότερα από 30 χρόνια αντανακλά και την εκροή κεφαλαίων από τον ελληνικό χώρο προς τις κύριες εισαγωγικές χώρες και την αρνητική επίπτωση που αυτή είχε και έχει στην ελληνική οικονομία.

Αυτό εξηγεί και το γιατί δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα από την τρόικα στην περαιτέρω αποκλιμάκωση του ισοζυγίου (Πίνακας 37). Στην 5^η αξιολόγηση του προγράμματος προσαρμογής από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή γίνεται ιδιαίτερη μνεία στο ισοζύγιο και σημειώνεται με έμφαση ότι υπό τις παρούσες συνθήκες, ναι μεν επιτυγχάνεται ενίσχυση των εξαγωγών έναντι των εισαγωγών, αλλά δεν φαίνεται οι εξαγωγές αυτές να έχουν δυναμική και συνέχεια. Ωστόσο, το σενάριο που διατυπώνεται για ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών στο -4,5% του ΑΕΠ το έτος 2015 είναι ιδιαίτερα αισιόδοξο.

4.3.5.2. Η Αποταμίευση

Η αλλαγή στα καταναλωτικά πρότυπα των Ελλήνων ιδιαίτερα μετά τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και η απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος στα τέλη της ίδιας δεκαετίας, οδήγησε στην ουσιαστική πτώση της αποταμίευσης των νοικοκυριών. Ουσιαστικά αναφερόμαστε σε αρνητική ιδιωτική αποταμίευση των νοικοκυριών η οποία μάλιστα ήταν συνολικά αρνητική, καθόλη τη δεκαετία του 2000⁴³ (EC, 2011a) (Πίνακας 38). Στο ίδιο μήκος κύματος και η δημόσια αποταμίευση η οποία σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁴³ είναι μονίμως αρνητική από το 1992 (Πίνακας 39), εξαιτίας των ελλειμμάτων του Προϋπολογισμού. Απόρροια των ανωτέρω ήταν η συνολική αποταμίευση από 18,6% του ΑΕΠ το 1992 με μέσο κοινοτικό όρο το 20,8% να καταλήξει σε 4,8% το 2011 με μέσο κοινοτικό όρο το 19,7% του ΑΕΠ (Πίνακας 40).

⁴³ Για το 2010, η αποταμίευση των νοικοκυριών στην Ελλάδα ήταν αρνητική το 2010 κατά 0,2% και αναμένεται να είναι θετική κατά 3,2% το 2011.

4.3.5.3. Το Εργατικό Κόστος και η Παραγωγικότητα

Αν και υπάρχει η πεποίθηση ότι το εργατικό κόστος είναι ιδιαίτερα υψηλό στον Ελλαδικό χώρο και θα πρέπει να μειωθεί σημαντικά προκειμένου να αποκτήσει ρυθμό ανταγωνιστικότητας η χώρα μας, η πραγματικότητα είναι διαφορετική. Θα πρέπει να είναι τόσο μεγάλη η πτώση του εργατικού κόστους, πολύ πιο κάτω από τον μέσο κοινοτικό όρο, για να μπορούν να δημιουργηθούν συνθήκες ανταγωνιστικότητας κάτι που θα οδηγήσει σε συνθήκες ανεξέλεγκτης φτώχειας. Ωστόσο αυτή δεν είναι η ικανή αλλά ούτε και η αναγκαία συνθήκη. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (EC, 2011b) (Πίνακας 41) η σωρευτική άνοδος του πραγματικού εργατικού κόστους (real unit labor cost) της περιόδου 1992-2011 εναρμονίζεται με αυτή του μέσου κοινοτικού όρου με την αμοιβή της εργασίας (real compensation of employees per head) να είναι ελαφρώς μεγαλύτερη από τον μέσο Ευρωπαϊκό όρο (Πίνακας 42). Η μικρή αυτή απόκλιση δικαιολογείται από την πραγματική παραγωγικότητα ανά εργαζόμενο (labor productivity - real GDP per occupied person), η οποία κινήθηκε με ρυθμούς περίπου διπλάσιους του μέσου Ευρωπαϊκού όρου. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι το συνολικό εργατικό κόστος αυξήθηκε υπέρμετρα και με ρυθμούς διπλάσιους από τον μέσο κοινοτικό όρο και τούτο όχι λόγω της αμοιβής της εργασίας αλλά λόγω των κρατικών επιβαρύνσεων της κοινωνικής ασφάλισης (Πίνακας 43).

4.3.5.4. Οι Επενδύσεις του Ιδιωτικού Τομέα

Οι αδυναμίες και οι αστοχίες της οικονομικής πολιτικής τα τελευταία χρόνια, οδήγησαν στην κατάρρευση των ιδιωτικών επενδύσεων, την άνευ προηγουμένου μείωση των δημόσιων επενδύσεων και την αποχώρηση ξένων αλλά πολύ σημαντικών επενδύσεων. Η αξία του κεφαλαιουχικού εξοπλισμού της χώρας σε τρέχουσες τιμές έχει μειωθεί κατά 62% την τελευταία τετραετία συμπληρώνοντας 15 συνεχή τρίμηνα με αρνητική τη μεταβολή των ιδιωτικών επενδύσεων, ο συνολικός σχηματισμός σταθερού κεφαλαίου μειώνεται με διψήφιο ρυθμό ετησίως επί τετραετία και το

ποσοστό των επενδύσεων έχει μειωθεί στο 14,7% του ΑΕΠ το 2011 από 24% το 2007 (ΤΤΕ, 2012). Η παραπάνω δραματική απαξίωση του κεφαλαιουχικού εξοπλισμού της χώρας, σε συνδυασμό αφενός με τη μεγάλη ανεργία και το αρνητικό περιβάλλον για επιχειρηματικότητα, υπονομεύουν και δε βοηθούν στην επίτευξη υψηλών ρυθμών ανάπτυξης και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας τα επόμενα χρόνια.

5. Μέτρα για τη Δημοσιονομική Εξυγίανση

5.1. Εισαγωγή

Οι κατευθύνσεις του μνημονίου παρουσιάστηκαν ως η μοναδική ενδεδειγμένη λύση για την έξοδο από την δημοσιονομική κρίση. Η Ελληνική Κυβέρνηση, αδυνατώντας να εφαρμόσει πολιτικές εξόδου από τη στενωπό στην οποία βρέθηκε στα τέλη του 2009 οδηγήθηκε στην εισδοχή στον μηχανισμό στήριξης ΕΕ-ΔΝΤ. Έκτοτε και μέχρι τη στιγμή που συγγράφεται η παρούσα εργασία, η Ελληνική κοινωνία βάλλεται από δελτία τύπου και ανακοινωθέντα που είτε σχετίζονται με περικοπές δαπανών είτε με την ανάλυση διαφόρων δεικτών οικονομικής δραστηριότητας.

Η ανησυχία για την πορεία της χώρας μέσα από την μεγαλύτερη ύφεση που είχε να γνωρίσει για 50 και πλέον χρόνια είναι ενδεικτική της κατάστασης που επικρατεί. Οικονομική δραστηριότητα σε αδιάλειπτη πτώση, άνθρωποι γεμάτοι απαισιοδοξία κοινωνοί της αδιάλειπτης διαδικασίας για την επιβολή και άλλων νέων μέτρων. Η λήψη μέτρων σε πολλαπλά επίπεδα είναι βασικός πυλώνας του προγράμματος για την σταθεροποίηση και την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Πώς όμως μια οικονομία με πτωτικό ΑΕΠ και μειούμενα φορολογικά έσοδα⁴⁴ μπορεί να ανταπεξέλθει στις επιταγές του προγράμματος σταθεροποίησης; Στην κρίσιμη αυτή φάση χρειάζεται περίσκεψη αλλά και προσπάθεια. Είναι επίσης φανερό ότι το μνημόνιο χρειάζεται προσαρμογή στις ιδιαίτερες συνθήκες του Ελληνικού Κράτους, όχι γιατί η χώρα μας είναι «εξαίρεση» ή είναι «μοναδική» αλλά γιατί το οικονομικό οικοδόμημα κάθε χώρας είναι χτισμένο σε διαφορετική πλατφόρμα. Έτσι λοιπόν όπως η σύγχρονη ιατρική

⁴⁴ Είναι χαρακτηριστική η ανακοίνωση του Υπουργείου Οικονομικών της 23 Ιανουαρίου 2012 για το ταμειακό έλλειμμα του Κρατικού Προϋπολογισμού για το δωδεκάμηνο Ιανουάριου – Δεκεμβρίου 2011, σε δημοσιονομική βάση, διαμορφώνεται στα €21.726 εκατ. έναντι στόχου €21.712 εκατ. όπως προσδιορίστηκε στον ψηφισθέντα προϋπολογισμό του 2012 και ελλείμματος €21.457 εκατ. το αντίστοιχο διάστημα του 2010.

αντιμετωπίζει τον ασθενή στο ίδιο νόσημα ως «μοναδική» περίπτωση απορρίπτοντας το επιχείρημα της ομαδικής θεραπείας έτσι και το μνημόνιο θα πρέπει να ενταχθεί στην Ελληνική πραγματικότητα. Ωστόσο, οι κατευθύνσεις του μνημονίου δεν συνάδουν με την ομαλή προσαρμογή της Ελληνικής οικονομίας, αλλά με την βίαιη, σε βαθμό που πολλοί αναρωτιούνται αν θα ήταν προτιμότερη μία έξοδος από το ευρώ με βίαιο ισοσκελισμό του κρατικού προϋπολογισμού, σε σχέση με την ακολουθούμενη παρατεταμένη υφεσιακή πολιτική που οδηγεί σε σταδιακά καταστροφή πολλαπλών τομέων της οικονομίας. Η ελληνική Κυβέρνηση προτιμώντας τη δεύτερη λύση ανέλαβε ταυτόχρονα μέγιστες υποχρεώσεις έναντι των δανειστών της που δεσμεύουν τη χώρα μας για πάρα πολλά έτη, παραχωρώντας παράλληλα και εθνική κυριαρχία.

5.2. Οι Κύριες Συνιστώσες του Προγράμματος

Το πρόγραμμα σταθεροποίησης της ελληνικής οικονομίας που εκπονήθηκε από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και υιοθετήθηκε χωρίς τροποποιήσεις από την Ελληνική Κυβέρνηση, είχε ως σκοπό να αντιμετωπισθούν οι συνδυασμένες δημοσιονομικές και εξωτερικές ανισορροπίες που είχαν συσσωρευτεί μέχρι και το έτος 2009. Έτσι λοιπόν συγκροτήθηκε ένα πρόγραμμα το οποίο αποτελεί απλή μεταφορά του ανάλογου προγράμματος σταθεροποίησης που είχε εφαρμοστεί με απόλυτη αποτυχία στις χώρες της Ανατολής (Ν. Κορέα, Ινδονησία, Ταϊλάνδη).

Πρωταρχικός στόχος είναι η αποκατάσταση της αξιοπιστίας της Ελληνικής Οικονομίας στα μάτια των ιδιωτών επενδυτών με την εξασφάλιση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας, σε συνδυασμό με τη διαφύλαξη της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας⁴⁵ (EC, 2010).

Το πρόγραμμα σταθεροποίησης και ανάπτυξης απαρτίζεται από τέσσερις πυλώνες οι οποίοι πιστεύεται ότι με την πλήρη εφαρμογή τους θα οδηγήσουν σε μια πιο δυναμική οικονομία που θα δημιουργήσει ανάπτυξη,

⁴⁵ Το πρόγραμμα είχε θεωρητικά σχεδιαστεί έτσι ώστε να μην πλήττονται οι ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και οι μισθωτοί διατηρώντας παράλληλα και ένα δίκτυο προστασίας που περιλαμβάνει ισχυρή κοινωνική συνοχή, καταπολέμηση της φτώχειας και διασφάλιση της απασχόλησης.

θέσεις εργασίας και ευημερία⁴⁶ (EC, 2011c). Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με το ΔΝΤ (IMF, 2012) απαιτούνται τα ακόλουθα:

i. **Άμεσα μέτρα για τη βελτίωση της ελληνικής ανταγωνιστικότητας μέσω της εσωτερικής υποτίμησης.** Η εσωτερική υποτίμηση έχει ήδη ξεκινήσει καθώς η Ελληνική Κυβέρνηση εφαρμόζοντας το ανωτέρω πρόγραμμα έχει πραγματοποιήσει και πραγματοποιεί νομοθετικές παρεμβάσεις στα κάτωθι σημεία:

- Παρεμβάσεις στις συλλογικές διαπραγματεύσεις καθιστώντας της «ευέλικτες και αποτελεσματικές». Υποβάθμιση του ρόλου της Εθνικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας⁴⁷ και υπογραφή κλαδικών συμβάσεων εργασίας εφόσον είναι εφικτό στην παρούσα συγκυρία⁴⁸.
- Μείωση μισθών⁴⁹ και συντάξεων⁵⁰, αλλά και μείωση του κατώτατου μισθού που οδηγεί σε ισόποση μείωση και των επιδομάτων ανεργίας.

⁴⁶ Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το εν λόγω πρόγραμμα δεν θα οδηγήσει σε ανάπτυξη και εξορθολογισμό την ελληνική οικονομία από τη μία μέρα στην άλλη αλλά σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο ορίζοντα.

⁴⁷ Το καθεστώς των Συλλογικών (Εθνικών) Συμβάσεων Εργασίας ισχύει άτυπα από το 1937 με το Β.Δ. 45/37 το οποίο θέσπισε την πρώτη υποχρεωτική Εθνική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας. Ωστόσο ο Ν.3239/1955 παγίωσε και ενίσχυσε αυτή την πρακτική και ο Ν.1876/90 που ψηφίστηκε επί Οικουμενικής Κυβέρνησης βελτίωσε πάρα πολύ το υφιστάμενο πλαίσιο γεγονός που οδήγησε και στην υιοθέτηση του πλαισίου αυτού και από χώρες της Δυτικής Ευρώπης.

⁴⁸ Σύμφωνα με το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης μέχρι και την 30 Μαρτίου 2012 ο αριθμός κλαδικών συμβάσεων που αφορούσε ο εφαρμοστικός νόμος του μηνιμίου 4046/2012 αφορούσε 220 κλαδικές συμβάσεις εκ των οποίων 30 λήγουν τον Μάρτιο του 2013 και 100 λήγουν τον Μάιο του 2013. Από τις υπόλοιπες 90 έχουν υπογραφεί μέχρι σήμερα 68 από τις οποίες 30 με μειώσεις 22%-32% (κατώτατο), 22 με μειώσεις 8%-22%, 15 με μειώσεις έως 8% και πάγωμα σε πριμ παραγωγικότητας, ωριμάνσεις κ.τ.λ. και σε μία αυξήσεις 2%. Σε όλες τις κλαδικές συμβάσεις υπεισέρχεται ο παράγων του διευθυντικού δικαιώματος.

⁴⁹ Στον δημόσιο τομέα η μείωση επετεύχθη με τον Ν.4024/2011 που οδήγησε σε περικοπές που έφθασαν μέχρι και το 55% των αποδοχών των εργαζομένων στο δημόσιο τομέα. Η μεσοσταθμική μείωση από την εισδοχή στη χώρα μας στο Μνημόνιο για τους υπαλλήλους του Δημοσίου τομέα έχει ξεπεράσει το 30%

⁵⁰ Μετά την ψήφιση του εφαρμοστικού νόμου και με την πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου της 26 Φεβρουαρίου 2012 επιτεύχθηκε η Τρίτη κατά σειρά μείωση σε κύριες και επικουρικές συντάξεις.

- Μείωση μη μισθολογικού κόστους (nonwage labor cost)⁵¹.
- Απελευθέρωση υπηρεσιών και άνοιγμα «κλειστών» επαγγελμάτων⁵².

Τα ανωτέρω μέτρα σύμφωνα με το ΔΝΤ έχουν ως στόχο να συμβάλλουν στην ανάκαμψη και να ενισχύσουν την απασχόληση.

ii. Άμεσα μέτρα για τη σταδιακή δημοσιονομική προσαρμογή. Τα μέτρα για την σταδιακή δημοσιονομική προσαρμογή κινούνται προς δύο κατευθύνσεις:

- Διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στην πλευρά των δαπανών και επί της ουσίας περιστολή αυτών σε όλο το φάσμα της οικονομίας.
- Μεταρρυθμίσεις του συστήματος βελτίωσης και είσπραξης φόρων με πλήρη αναδιάρθρωση του φοροελεγκτικού μηχανισμού.

Μέσα από αυτήν την δημοσιονομική προσαρμογή και ειδικότερα με επιπλέον μέτρα που άγγιξαν το 5½% του ΑΕΠ το 2012, στόχος είναι να επιτευχθεί πρωτογενές πλεόνασμα 4½% του ΑΕΠ το 2014. Εξάλλου, η πρώτη αναθεώρηση του νέου προγράμματος θα προκύψει μετά και την νομοθετική ολοκλήρωση του νέου πακέτου μέτρων σύμφωνα πάντα με το ΔΝΤ (IMF, 2012).

iii. Άμεσα μέτρα για την αποκατάσταση της σταθερότητας του Χρηματοπιστωτικού Τομέα. Ο Χρηματοπιστωτικός τομέας ως κινητήριος μοχλός της Ελληνικής Οικονομίας ενισχύθηκε σημαντικά προκειμένου να ανακεφαλαιοποιηθεί και να είναι σε θέση να ανταπεξέλθει στο ρόλο του. Πιο συγκεκριμένα τα μέτρα στήριξης του τομέα περιλαμβάνουν:

- Διοχέτευση σημαντικών πόρων στο Τραπεζικό σύστημα προκειμένου να ανταπεξέλθουν στις απώλειες που υπέστησαν λόγω αναδιάρθρωσης του δημοσίου χρέους (PSI) (IMF, 2011).

⁵¹ Στη χώρα μας ανέρχεται περίπου στο 44% των αποδοχών των εργαζομένων 14% παραπάνω από τον μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ.

⁵² Νόμος 3919/2011 για το άνοιγμα 136 κλειστών επαγγελμάτων.

- Περαιτέρω πόροι στο Τραπεζικό σύστημα για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της ύφεσης από την έξαρση των επισφαλειών⁵³.
- Διασφάλιση της παρούσας μετοχικής ιδιοκτησίας⁵⁴ με την καθιέρωση μεταβατικής περιόδου.
- Διασφάλιση της αποτελεσματικής διαχείρισης των κεφαλαίων που θα διοχετευθούν στο τραπεζικό σύστημα.

Το μέγεθος των κεφαλαιακών ενισχύσεων είναι της τάξεως των €45 δις, όπως προέκυψε μετά το σχετικό διαγνωστικό έλεγχο της ΤτΕ.

iv. Μέτρα προς την κατεύθυνση της ελάφρυνσης του δημοσίου χρέους

- Ολοκλήρωση των διαδικασιών ανταλλαγής χρέους με τους ιδιώτες πιστωτές (PSI).
- Εμπλοκή και του Δημόσιου Τομέα (Κεντρικές Τράπεζες) στην κατεύθυνση της περαιτέρω μείωσης του χρέους⁵⁵.

⁵³ Σύμφωνα με το IMF στην έκθεση του (12/57) του Μαρτίου του 2012 αναγνωρίζει συνολικές ανάγκες ύψους €50 δις περίπου για την ανακεφαλοποίηση των ελληνικών τραπεζών λόγω PSI & μη εξυπηρετούμενων δανείων. Οι επισφάλειες που ενέγραψαν οι ελληνικές τράπεζες στον ισολογισμό τους για την χρήση 1/1-31/12/2011 ανήλθε σε €12 δις, και τα δάνεια σε καθυστέρηση βρίσκονται στο 14,7% του συνόλου των χορηγήσεων ήτοι €36 δις περίπου (€16 δις επιχειρηματικά, €11 δις στεγαστικά και €9 δις κάρτες & καταναλωτικά δάνεια) και τα οποία συγκεντρώνουν έντονη δυναμική (δυναμική των επισφαλειών). Τέλος στο στόχαστρο της Τραπεζής Ελλάδος έχουν περιέλθει και τα δάνεια που έχουν χορηγήσει οι ελληνικές τράπεζες στο εξωτερικό ύψους €60 δις περίπου.

⁵⁴ Η τρόικα απέκλεισε την περίπτωση κρατικοποίησης του πιστωτικού συστήματος. Έτσι οι μετοχές των ελληνικών τραπεζών που θα λάβει το ΤΧΣ στο πλαίσιο ανακεφαλοποίησης θα πρέπει να διατεθούν αμέσως μόλις λήξει η περίοδος διακράτησής τους (πέντε χρόνια για τις κοινές με δικαίωμα αναστολής της ψήφου, δύο χρόνια για τις κοινές ονομαστικές αν οι τράπεζες δεν συγκεντρώσουν το 10% των κεφαλαίων που χρειάζονται με ίδια μέσα). Ο πρόσφατος νόμος ρυθμίζει ρητά ότι οι μετοχές αυτές δεν μπορεί να διακρατηθούν σε άλλο φορέα του Δημοσίου πέραν του αρχικού χρονοδιαγράμματος και ως εκ τούτου θα πρέπει να αναζητηθεί τρόπος διάθεσης και αξιοποίησής τους.

⁵⁵ Τα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης, η ΕΚΤ και οι εθνικές κεντρικές τράπεζες θα συμβάλουν στη μείωση του χρέους κατά 4,8% του ΑΕΠ έως το 2020 (εκτιμώντας το αισιόδοξα στο 117% του ΑΕΠ) καθώς και στη μείωση των δανειακών αναγκών της Ελλάδας την τριετία κατά 3,2 δις €. Αυτό θα γίνει με δύο τρόπους: α) Με την αναδρομική μείωση του επιτοκίου στο Greek Loan Facility κατά 150 μονάδες και β) από τα κέρδη των ομολόγων στο επενδυτικό χαρτοφυλάκιο των Κεντρικών Τραπεζών και που πρόκειται να δοθούν στην Ελλάδα. Τα ομόλογα που έχει στο χαρτοφυλάκιο της η ΕΚΤ εξαιρούνται του PSI.

- Δέσμευση των κρατών-μελών να παράσχουν μακροπρόθεσμη στήριξη στη χώρα μας με επαρκής όρους σε περίπτωση που κριθεί σκόπιμο και με την προϋπόθεση εφαρμογής των κατευθύνσεων του προγράμματος.

Ο συνδυασμός των ανωτέρω έχει ως σκοπό να θέσει το δημόσιο χρέος στα επίπεδα του 120% του ΑΕΠ και να το καταστήσει «βιώσιμο» και «διαχειρίσιμο»⁵⁶.

5.3. Οι Στόχοι και τα Αποτελέσματα του Προγράμματος

Η εκτέλεση του προγράμματος στον άξονα εσόδων-δαπανών έχει φέρει τα εξής άμεσα αποτελέσματα:

- Προσαρμογή δημοσίων δαπανών στα €93,7 δις το 2011 έναντι €106,7 δις το 2009.
- Μείωση πρωτογενούς ελλείμματος γενικής Κυβέρνησης στο -2,4% του ΑΕΠ το 2011 από -10,7% του ΑΕΠ το 2009.

Επίσης τα αναμενόμενα αποτελέσματα την ερχόμενη διετία αναμένεται να είναι:

- Περαιτέρω περιστολή των δαπανών στα €78 δις το 2014 προκειμένου να επιτευχθεί πρωτογενές πλεόνασμα 4,5% του ΑΕΠ⁵⁷.
- Περαιτέρω μείωση και στα έσοδα της γενικής Κυβέρνησης από €89,8 δις το 2010 σε €86,4 δις το 2015⁵⁸.

Τα αλληπάλληλα μέτρα του Προγράμματος με τις συνεχείς ανακοινώσεις για νέα δύσκολα και επώδυνα μέτρα, αφενός έχουν οδηγήσει σε δραματική υποβάθμιση των όποιων προοπτικών της Ελληνικής Οικονομίας, αφετέρου συρρίκνωσαν σημαντικά την οικονομική δραστηριότητα (Alpha Bank, 2012). Αναλυτικότερα τα μέτρα που έχουν

⁵⁶ Είναι απορίας άξιον η μεταστροφή των απόψεων και των εκθέσεων του ΔΝΤ το οποίο σε κάθε έκθεση του έχει τοποθετηθεί διαφορετικά για την βιωσιμότητα του Ελληνικού Χρέους.

⁵⁷ Η Τρόικα επιβάλλει την προσαρμογή των δαπανών της γενικής Κυβέρνησης κατά €29 δις προκειμένου από το 48,7% του ΑΕΠ το 2009 να υποχωρήσουν στο 37,6% το 2014.

⁵⁸ Η μείωση αυτή επιτυγχάνεται παρόλο που οι φορολογικοί συντελεστές έχουν αυξηθεί υπέρμετρα στο σύνολο τους.

ληφθεί έως σήμερα και έπεται να ληφθούν μέχρι και την ολοκλήρωση του προγράμματος είναι τα ακόλουθα (Πίνακας 44):

- Συνολικά μέτρα μέχρι 31/12/2011, €37,886 δις ή 16,8% του ΑΕΠ.
- Μέτρα Ιουνίου 2012 €13,191 δις, συμπεριλαμβανομένων και των αποκλίσεων του προηγούμενου έτους (Πίνακας 44^A).
- Συνολικά μέτρα μέχρι και το έτος 2014 €61,879 δις, ή 25,5% του ΑΕΠ.

Η συνεχής περιστολή δαπανών από τη μία και η αύξηση του φορολογικού βάρους, το οποίο υπέρμετρα σηκώνουν τα χαμηλά και μεσαία κοινωνικά στρώματα, από την άλλη έχει οδηγήσει την πλειονότητα των νοικοκυριών σε οικονομικά προβλήματα (EC, 2011d).

5.4. Τα Θετικά του Προγράμματος

Το Πρόγραμμα, προκειμένου να λειτουργήσει αποτελεσματικά σχεδιάστηκε πάνω σε δύο βασικούς άξονες. Την παραγωγή πρωτογενών πλεονασμάτων από το έτος 2013 και έπειτα και την εκτεταμένη απομείωση του δημοσίου χρέους μετά την ολοκλήρωση του PSI. Πιο συγκεκριμένα:

- Τα πρωτογενή πλεονάσματα του προϋπολογισμού.** Μέχρι και σήμερα η εφαρμογή του προγράμματος ανέδειξε την συστηματικά κακή εκτίμηση των μεγεθών του προϋπολογισμού. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη τα μεγέθη όπως αυτά παρουσιάστηκαν στην έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (EC, 2012b) προβλέπεται πρωτογενές πλεόνασμα €3,7 δις το 2013, €9,4 δις το 2014 και άνω των €10 δις από το 2015 και μετά (Πίνακας 45). Η εξέλιξη αυτή, εφόσον ευοδωθεί, μπορεί να απελευθερώσει πόρους για λοιπές αναπτυξιακές δραστηριότητες και να ενισχύσει σημαντικά τομείς της οικονομίας που υποφέρουν. Ακόμη στην ίδια έκθεση αποτυπώνεται ότι μέχρι και το έτος 2030 η χώρα μας θα παράγει αμείωτα υψηλά πρωτογενή πλεονάσματα ενισχύοντας και με αυτόν τον τρόπο την ανταγωνιστικότητας της.

ii. Απομείωση του δημοσίου χρέους (PSI). Η ολοκλήρωση του PSI τον Απρίλιο για τους κατόχους ομολόγων να αποδεχθούν την εθελοντική αναδιάρθρωση⁵⁹ (EC, 2012b). Αν και η εν λόγω αναδιάρθρωση οδηγεί πρόσκαιρα σε δραστική μείωση του δημοσίου χρέους, οι ανάγκες επανακεφαλοποίησης των τραπεζών λόγω του PSI και των δανείων σε καθυστέρηση (που έχουν ληφθεί υπόψη) αλλά και οι σοβαρές ανάγκες στήριξης του ασφαλιστικού συστήματος, οδηγούν εν τέλει σε πολύ μικρή ελάφρυνση του δημοσίου χρέους. Έτσι από €356 δις το 2011, το χρέος μειώθηκε στα €327 δις το 2012 (από 165,3% του ΑΕΠ το 2011 σε 160,3% του ΑΕΠ το 2012) (Πίνακας 46).

Από τις δύο ανωτέρω παραμέτρους (πρωτογενή πλεονάσματα και PSI) προκύπτουν άμεσα τα εξής συμπεράσματα:

- Το χρέος δεν είναι βιώσιμο, καθώς παραμένει εξαιρετικά υψηλό παρά το μικρό κέρδος από την αναδιάρθρωση.
- Τα πρωτογενή πλεονάσματα, εφόσον πραγματοποιηθούν, θα οδηγηθούν στην αποπληρωμή τόκων και χρεολυσίων μεγαλύτερου πλέον ποσοστού του ΑΕΠ από αυτό που καταβαλλόταν έως σήμερα (Πίνακας 47)⁶⁰ (EC, 2012b).

5.5. Τα Αρνητικά του Προγράμματος

Η υλοποίηση του Προγράμματος μέχρι και σήμερα έχει αναδείξει πολλά αρνητικά σημεία. Αλληπάλληλες αποκλίσεις σωρεύονται με αποτέλεσμα να απειλούν σοβαρά την επιτυχή έκβασή του. Πιο συγκεκριμένα, οι αστοχίες μέχρι και σήμερα συνοψίζονται στα εξής:

- Ποσοστά ανεργίας που έχουν αγγίξει το 26,8%⁶¹.

⁵⁹ Μέχρι στιγμής είχαν αποδεχθεί την ανταλλαγή σε όρους ονομαστικής κάτοχοι €197 δις επί συνόλου €205,5 δις ήτοι 95,7%.

⁶⁰ Την ερχόμενη τριετία 2012-2014 ποροι ύψους 92,2 δις € θα διοχετευθούν στην αποπληρωμή του δημόσιου χρέους ήτοι 15% του ΑΕΠ. Επίσης η από 12 Μαρτίου 2012 έκθεση της UBS αναφέρει την ουσιαστική αποτυχία του PSI και προαναγγέλλει νέο κούρεμα.

⁶¹ Σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή η ανεργία το Δ' Τρίμηνο του 2011 ανήλθε σε 20,7% διαμορφώνοντας μία δυναμική πρωτόγνωρη.

- Δραματική συρρίκνωση του ΑΕΠ και πάγωμα της οικονομικής δραστηριότητας.
- Ασφυξία του επιχειρηματικού κόσμου λόγω έλλειψης ρευστότητας.
- Κλείσιμο χιλιάδων επιχειρήσεων και αποστέρηση από την ελληνική οικονομία σημαντικών θέσεων εργασίας⁶².
- Μαζική εκροή καταθέσεων.
- Διαρκής λήψη νέων μέτρων, που ψαλιδίζει οποιαδήποτε πιθανότητα ανάκαμψης.
- Συνεχής και αδιάλειπτη παραγωγή νομοθετημάτων σε φορολογικό και νομικό επίπεδο από την Ελληνική Βουλή που εκμηδενίζει την δημιουργία σταθερού επενδυτικού περιβάλλοντος.
- Βύθιση της οικοδομικής δραστηριότητας κατά 50% σε ένα μόνο έτος⁶³.

Οι παραπάνω παράγοντες μεμονωμένα, πιθανόν να μην ασκούσαν σημαντική επίδραση στην Ελληνική Οικονομία. Συναθροιζόμενοι όμως δημιουργούν ένα εκρηκτικό μείγμα. Επίσης οι στόχοι όπως έχουν τεθεί είναι σε πολλές περιπτώσεις μη ρεαλιστικοί καθώς δεν λαμβάνουν υπόψη τους:

- Το ευρύτερο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον όπως έχει διαμορφωθεί σήμερα.
- Τις κυκλικές διακυμάνσεις της οικονομίας⁶⁴.

⁶² Σύμφωνα με την Ελληνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου (ΕΣΕΕ) στην από 8 Μαρτίου 2012 έρευνα καταγραφής κλειστών επιχειρήσεων, σε δειγματοληψία 9,275 καταστημάτων στην Περιφέρεια Αττικής έκλεισαν 2,374 ήτοι ποσοστό 25,6% ποσοστό μεγαλύτερο από το 22,5% που καταγράφηκε τον Αύγουστο του 2011. Αν το ποσοστό αυτό είναι ασφαλές σε σύνολο 140,000 καταστημάτων στην Περιφέρεια Αττικής τότε έκλεισαν περίπου 35,000 επιχειρήσεις σε μόλις έξι μήνες.

⁶³ Μείωση στον όγκο της οικοδομής στο χρονικό διάστημα Δεκέμβριος 2010/Δεκέμβριος 2011.

⁶⁴ Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή οι συντάκτες της έκθεσης σημειώνουν ότι υπάρχει προηγούμενο στην παγκόσμια ιστορία - χωρίς να αναφέρουν την πηγή - αναφορικά με την παραγωγή πλεονασμάτων και επίσης η οικονομική δραστηριότητα θα είναι τέτοια που θα ικανοποιεί την συνθήκη αυτή.

5.6. Οι Κίνδυνοι Εφαρμογής του Προγράμματος

Το πρόγραμμα υπόκειται σε σοβαρούς κινδύνους εφαρμογής, καθώς δεν υπάρχουν περιθώρια απορρόφησης τυχόν αποκλίσεων. Ειδικότερα, σε περίπτωση που η νομοθέτηση νέων μέτρων και η εφαρμογή πολιτικών απαιτήσουν μεγαλύτερο διάστημα προκειμένου να ανταποκριθεί η οικονομία στις νέες συνθήκες, τότε τα πιθανά αποτελέσματα θα είναι σίγουρα δύο:

- Υψηλότερο δημόσιο χρέος.
- Περαιτέρω εμβάθυνση της ύφεσης.

Οι ανωτέρω κίνδυνοι, εφόσον επιβεβαιωθούν, θα απαιτήσουν περαιτέρω ελάφρυνση του χρέους, αυτή τη φορά από τον Δημόσιο (επίσημο) Τομέα, και μπορεί να οδηγήσουν και στην αναγκαστική έξοδο από την Ευρωζώνη. Το ΔΝΤ (Πίνακας 48) «ανησυχεί» για την αποπληρωμή του δανείου από την χώρα μας καθώς εκτιμά ότι η Ελλάδα θα πρέπει να μείνει ιδιαίτερα προσηλωμένη στις επιταγές του προγράμματος προκειμένου να το επιτύχει⁶⁵ (Πίνακας 49). Διαπιστώνει «χρηματοδοτικό κενό» μετά το 2014 και δίνει έμφαση στην περαιτέρω στήριξη από τους ευρωπαίους εταίρους πιθανά διαβλέποντας και ένα τρίτο πακέτο στήριξης (IMF, 2012). Έτσι υπεισέρχεται και ένας νέος κίνδυνος για το ΔΝΤ, αυτός της σημαντικής έκθεσης σε δανεισμό προς την χώρα μας που αποτελεί περίπου το 21% του παρόντος προϋπολογισμού του Ταμείου. Η χρηματοδότηση από το ΔΝΤ θα συνεχιστεί καθώς υπάρχουν οι σχετικές διαβεβαιώσεις των ευρωπαίων αξιωματούχων για οικονομική στήριξη της Ελλάδας και μετά την λήξη του προγράμματος. Επίσης ως φόβητρο παρουσιάζεται από το ΔΝΤ, η έξοδος από το ευρώ και οι οικονομικές επιπτώσεις⁶⁶ (IMF, 2012) που αυτή θα προκαλέσει (Πίνακας 50) και οι οποίες είναι:

⁶⁵ Μείωση στον όγκο της οικοδομής στο χρονικό διάστημα Δεκέμβριος 2010/Δεκέμβριος 2011.

⁶⁶ Στην εν λόγω αναφορά σημειώνεται ότι ο αντίκτυπος της εξόδου από το ευρώ θα είναι τόσο μεγάλος που θα διοχετευθεί με μεγάλη ένταση στην οικονομία μέσω πολλών καναλιών.

- Αποδιοργάνωση του συστήματος πληρωμών με πιθανό αποτέλεσμα τη διακοπή της οικονομικής δραστηριότητας για κάποιο διάστημα.
- Τεράστιες βλάβες στο χρηματοπιστωτικό σύστημα καθώς είναι πλήρες εκτεθειμένο στην χρηματοδότηση της ΕΚΤ.
- Περαιτέρω πτώση του ΑΕΠ (έως και 10%).
- Το νέο νόμισμα (δραχμή) θα προσδώσει προσωρινή δυναμική καθώς οι δημοσιονομικές ανισορροπίες παραμένουν.
- Το δημόσιο χρέος υπό ξένο δίκαιο θα γίνει δυσβάστακτο καθώς θα αυξηθεί τόσο όσο θα υποτιμηθεί το νέο νόμισμα.
- Θετικό ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών.
- Συγκριτικό πλεονέκτημα στους τομείς του τουρισμού και της μεταποίησης.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι προωθείται νομοθετικά⁶⁷ η κατά αποκλειστική προτεραιότητα αποπληρωμή του δημοσίου χρέους, ενώ είναι εμφανέστατη η απώλεια εμπιστοσύνης στο Πρόγραμμα γεγονός που πλήττει και τις προοπτικές εφαρμογής του.

⁶⁷ Σύμφωνα με το νέο μνημόνιο μέχρι τα τέλη Μαΐου η Κυβέρνηση θα φέρει νόμο στην Βουλή για την κατά προτεραιότητα εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους.

6. Το ΔΝΤ στην Ασιατική Κρίση - Το Παράδειγμα της Κορέας

6.1. Εισαγωγή

Το 1998, η παγκόσμια οικονομία είχε εισέλθει σε επιβράδυνση, η οποία προερχόταν από την περιοχή της Νοτιοανατολικής Ασίας. Η λεγόμενη «ασιατική κρίση» είχε προκαλέσει σοβαρές οικονομικές αναταράξεις στην παγκόσμια οικονομία ήδη από το καλοκαίρι του 1997 (IMF, 1998b). Η κρίση αυτή χωρίζεται σε δύο φάσεις. Στην πρώτη φάση που εκδηλώθηκε από τον Ιούλιο έως το Δεκέμβριο του 1997, όταν το ΔΝΤ και διεθνείς πιστωτές αποφάσισαν τη χορήγηση διεθνούς βοήθειας προς τις πληγείσες χώρες, και στην δεύτερη φάση που εκδηλώθηκε από τα μέσα του 1998 και μετά, όταν η αναταραχή έχει εξαπλωθεί πέρα από την περιοχή και σε χώρες όπως η Ρωσία, η Κίνα και η Βραζιλία δείχνοντας με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τη μόλυνση που συντελέστηκε πέρα από τα σύνορα των οικονομιών αυτών.

Αυτή η κρίση που ξεκίνησε αρχικά ως κερδοσκοπική, καθώς την προκάλεσαν μεγάλα επενδυτικά κεφάλαια για να επωφεληθούν της σύνδεσης των νομισμάτων των χωρών της Ταϊλάνδης και της Κορέας με το δολάριο ΗΠΑ, είχε ως αποτέλεσμα την πρόκληση βαθύτατης νομισματικής και χρηματιστηριακής κρίσης στις εν λόγω αγορές. Η κρίση αυτή οδήγησε στην κατάρρευση των ρυθμών ανάπτυξης για πολλά χρόνια σε κάποιες από τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας.

Ήδη όμως πριν την εκδήλωση της κρίσης υπήρχαν προειδοποιήσεις ότι επίκειται οικονομική κρίση. Ο οικονομολόγος P. Krugman (1996)⁶⁸ (Lewis, 1996) μεταξύ άλλων διατύπωσε την άποψη ότι η κρίση θα ήταν ανάλογη με αυτή του Μεξικού⁶⁹ καθώς για πρώτη φορά μετά από πολλά χρόνια οι Ασιατικές χώρες είχαν επιδεινώσει το ισοζύγιο τρεχουσών

⁶⁸ Διατυπώνεται την άποψη της κόπωσης των οικονομιών αλλά προβλέπεται και η λάθος τακτική τους αναφορικά με την αυστηρή πρόσδεση στο δολάριο ΗΠΑ και την ελεύθερη -χωρίς απολύτως κανένα έλεγχο - εισροή κεφαλαίων από όλο τον κόσμο. Σημείωσε δε ότι η αθρόα εισροή κεφαλαίων σε αλόγιστες ποσότητες είναι παράγων δημιουργίας κρίσεων.

συναλλαγών τους και μάλιστα είχε γίνει αρνητικό δείχνοντας σημάδια κόπωσης των οικονομιών τους.

6.2. Το Ασιατικό Οικονομικό Θαύμα και το Χρονικό της Κρίσης

Από το 1960 και έπειτα και έως το διάστημα πριν την Ασιατική Κρίση, οι χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας με αιχμή τις Ν. Κορέα, Χονγκ Κόνγκ, Σιγκαπούρη και Ταϊβάν ακολουθούμενες από τις Ινδονησία, Μαλαισία και Ταϊλάνδη αναπτυσσόταν με εκρηκτικούς ρυθμούς (Πίνακας 51). Οι οικονομίες αυτές, έχοντας καθαρά εξαγωγικό προσανατολισμό, είχαν κατά γενική ομολογία τα ακόλουθα κοινά χαρακτηριστικά (Bustelo, 1998):

- Χαμηλό πληθωρισμό.
- Υψηλές αποταμιεύσεις.
- Πολύ σημαντικές επενδύσεις.
- Υψηλές εισροές κεφαλαίου.
- Υψηλά συναλλαγματικά διαθέσιμα.
- Δημόσια ελλείμματα.

Η ανάπτυξη βασίστηκε σε τρεις κύριους παράγοντες τους οποίους ενίσχυσαν με κάθε τρόπο τα κράτη αυτά σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό και οι οποίοι ήταν:

- Η πολύ υψηλή αποταμίευση που οδήγησε κυρίως σε επενδύσεις στον βιομηχανικό και τεχνολογικό τομέα⁷⁰.
- Το πολύ υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης το οποίο αύξησε σε ποσότητα (σχεδόν διπλασίασε) αλλά και σε ποιότητα το εργατικό δυναμικό των χωρών αυτών⁷¹.

⁶⁹ Η κρίση στο Μεξικό το 1994 ομοιάζει με αυτή της Κορέας καθώς είχε τα ίδια περίπου χαρακτηριστικά.

⁷⁰ Η ιδιωτική κατανάλωση εμποδίστηκε από πολύ υψηλούς δασμούς για πάρα πολλά έτη στα είδη πολυτελείας αλλά και στα είδη που είχαν προσανατολιστεί να εξαγουν οι Ασιατικές χώρες.

⁷¹ Με την καθιέρωση τεχνολογικών τμημάτων στα υφιστάμενα Πανεπιστήμια στην Μαλαισία ήδη από το 1980 και στην Κορέα στη συνέχεια από τα μέσα της δεκαετίας του '80 αναπτύχθηκε ο

- Η ελεγχόμενη δημοσιονομική και νομισματική πολιτική με αυστηρούς κανόνες που την έκαναν ιδιαίτερα σφιχτή.

Το καλοκαίρι του 1997, υπήρξαν αμφιβολίες σχετικά με τη βιωσιμότητα ορισμένων οικονομικών πολιτικών που ακολούθησαν οι χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας, ιδιαίτερα στον καθορισμό των συναλλαγματικών ισοτιμιών τους με το δολάριο ΗΠΑ. Η ανατίμηση του δολαρίου ΗΠΑ που ξεκίνησε το 1995, ιδίως έναντι του ιαπωνικού γεν, προκάλεσε την ανατίμηση των νομισμάτων της Νοτιοανατολικής Ασίας έναντι τρίτων νομισμάτων. Αυτό οδήγησε πολύ γρήγορα σε απώλεια ανταγωνιστικότητας στις εξαγωγικές αγορές και επιδείνωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Πολλές χώρες αντιμετώπιζαν ολοένα και περισσότερες δυσκολίες για να χρηματοδοτήσουν τα ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών τους. Μετά από μια έντονη περίοδο κερδοσκοπίας σε συνάλλαγμα έναντι του ταϊλανδέζικου μπατ, εν τέλει υποτιμήθηκε τον Ιούλιο 1997. Μετά τις κερδοσκοπικές επιθέσεις, υποτιμήσεις ακολούθησαν στα νομίσματα της Μαλαισίας, της Κορέας, των Φιλιππίνων, της Ινδονησίας, της Ταϊβάν και της Σιγκαπούρης.

Η οικονομική κρίση υπονόμεισε σοβαρά τα δημόσια οικονομικά σε ορισμένες χώρες και ώθησε το ΔΝΤ να οργανώσει ένα πακέτο διάσωσης ύψους 112 δις δολαρίων ΗΠΑ για την Ταϊλάνδη, τη Ν. Κορέα και την Ινδονησία. Παρά την υποστήριξη, τα επιτόκια αυξήθηκαν κατακόρυφα, προκαλώντας παράζ πτωχεύσεων σε πολλές εταιρείες, καθώς το κόστος δανεισμού αυξήθηκε. Ξένοι και εγχώριοι επενδυτές απέσυραν τα κεφάλαια τους και η περιοχή γνώρισε την κατάρρευση σε επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας, ενώ ο αριθμός των πτωχεύσεων και το επίπεδο του χρέους του ιδιωτικού τομέα κλιμακώθηκε.

Μετά από μια περίοδο φαινομενικής σταθερότητας στις παγκόσμιες αγορές στις αρχές του 1998, η κρίση αναζωπυρώθηκε στα μέσα του 1998 και εξαπλώθηκε σε αγορές στις προηγμένες οικονομίες, ξεκινώντας από την Ιαπωνία. Η απειλή για το υπόλοιπο της παγκόσμιας οικονομίας έγινε πιο

τεχνολογικός τομέας αλλά και ενισχύθηκε η έρευνα και η ανάπτυξη με απευθείας χρηματοδότηση από πλήθος επιχειρήσεων.

εμφανής στις δυτικές κυβερνήσεις. Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στη Νοτιοανατολική Ασία είχαν οδηγήσει σε πτώση των παραγγελιών εξαγωγών, χαμηλότερες αγορές μετοχών και ακύρωση επενδύσεων από το εξωτερικό. Η κρίση είχε προκαλέσει ανησυχίες για την υγεία του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος και την απειλή του συστημικού κινδύνου και της ασύμμετρης πληροφόρησης (Mishkin, 1999). Εκτός από τη διαχείριση του πακέτου διάσωσης, το ΔΝΤ είχε διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο στην ενθάρρυνση της αλλαγής των οικονομιών της Νοτιοανατολικής Ασίας σε δύο κύριες κατευθύνσεις: (1) την αυστηρή σύνδεση των τοπικών νομισμάτων με το δολάριο ΗΠΑ και (2) την άρση κάθε εμποδίου και ελέγχου στην εισροή ξένων κεφαλαίων στις χώρες αυτές. Και οι δύο κατευθύνσεις απέβησαν μοιραίες επιλογές την εποχή εκείνη για την Νοτιοανατολική Ασία.

6.3. Η Περίπτωση της Ν. Κορέας

Το Νοέμβριο του 1996 το Διοικητικό Συμβούλιο του ΔΝΤ χαιρέτιζε τις προσπάθειες της Κυβέρνησης της Ν. Κορέας και εξήρε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις οικονομικές επιδόσεις της χώρας. Οι μακροοικονομικές προβλέψεις ήταν εξαιρετικές και η διεύρυνση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών (IMF, 1996a) οφείλονταν στην προσωρινή αποδυνάμωση των όρων εμπορίου, σημείωνε με νόημα ο διεθνής οργανισμός. Η μείωση των εξαγωγών, η αύξηση των εισαγωγών και η επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης δεν είχε να κάνει με την δημοσιονομική κατάσταση (IMF, 1996c) στη χώρα αλλά με εξαιρετικά συγκυριακούς παράγοντες. Τον Ιανουάριο του 1997 στην έκθεσή του για τη Ν. Κορέα (IMF, 1996b), το ΔΝΤ παρουσίαζε τη θετική συμβολή του Οργανισμού στο πεδίο της σφιχτής νομισματικής πολιτικής αλλά και της απελευθέρωσης της αγοράς κεφαλαίου.

Με το ξέσπασμα της κρίσης στην Μαλαισία και την υποτίμηση του μπαχτ έναντι του δολαρίου⁷², μέσα σε μικρό διάστημα το επίκεντρο της

⁷² Η ισοτιμία μπαχτ/δολαρίου ΗΠΑ ήταν 2,42 μπαχτ ανά δολλάριο τον Απρίλιο του 1997 (πριν την κρίση) και κατέληξε στα 4,88 μπαχτ ανά δολλάριο ΗΠΑ τον Ιανουάριο του 1998.

κρίσης μεταφέρθηκε στην Ν. Κορέα, η οποία ήταν απροετοίμαστη για κάτι τέτοιο. Μέχρι τον Δεκέμβριο του 1997 το γουάν είχε υποτιμηθεί περίπου 20% έναντι του δολαρίου και τα συναλλαγματικά της διαθέσιμα είχαν μειωθεί στα \$6 δις από \$22,5 δις στα τέλη του Οκτωβρίου του 1997 στην προσπάθεια της Τράπεζας της Ν. Κορέας να στηρίξει το νόμισμα της αλλά και θυγατρικές τραπεζών στο εξωτερικό που παρείχαν εγγυήσεις για εισαγωγές αγαθών. Το Νοέμβριο η Κυβέρνηση της Ν. Κορέας προσέφυγε στο ΔΝΤ και στις 4 Δεκεμβρίου υπογράφηκε και εγκρίθηκε η δανειακή σύμβαση από το Διοικητικό Συμβούλιο του Διεθνούς Οργανισμού ύψους \$21 δις. Σε οικονομική βοήθεια έσπευσε η Παγκόσμια Τράπεζα με την Ασιατική Τράπεζα Επενδύσεων με \$14 δις και ομάδα ξένων Τραπεζών⁷³ με \$23,4 δις, ως δεύτερη γραμμή άμυνας, ανεβάζοντας το πακέτο της οικονομικής βοήθειας στα \$58,4 δις. Την ίδια στιγμή η ισοτιμία του γουάν την 4^η Δεκεμβρίου κυμαινόταν σε περίπου 1000 γουάν ανά δολάριο ΗΠΑ και έκλεισε εν τέλει στα 1695 γουάν ανά δολάριο την τελευταία ημέρα του έτους, ένεκα κερδοσκοπίας (Πίνακας 52), ενώ τα ασφάλιστρα κινδύνου κινούνταν στις 675 μονάδες βάσης πλέον του Ιαπωνικού, καθιστώντας τον εξωτερικό δανεισμό απαγορευτικό.

6.3.1. Τα Αίτια της Κρίσης στη Ν. Κορέα

Σύμφωνα με το ΔΝΤ⁷⁴ (IMF, 2001), μετά από μία φυσιολογική διόρθωση του χρηματιστηριακού δείκτη (KOSPI) στα τέλη του 1996 κατά περίπου 40%, αδυνατεί να εντοπίσει τα αίτια της κρίσης. Υποστηρίζει ότι η Ν. Κορέα ήταν θύμα της επιτυχίας της αν και εντοπίζει συγκεκριμένες αδυναμίες - χωρίς όμως να τις θεωρεί από μόνες τους ικανές για τη δημιουργία κρίσης - που συνοψίζονται στα ακόλουθα:

⁷³ Η ομάδα των Τραπεζών προερχόταν από 3 κράτη. Την Ιαπωνία, τις ΗΠΑ & την Γερμανία που προσέφεραν σχεδόν \$22 δις & Τράπεζες από 27 ακόμη χώρες που προσέφεραν περίπου \$1,4 δις. Η έκθεση των Τραπεζών της Ιαπωνίας, των ΗΠΑ & της Γερμανίας σε δανεισμό στην οικονομία της Ν. Κορέας ήταν 30%, 11% & 18% τον Δεκέμβριο του 1997 αντίστοιχα.

⁷⁴ Το ΔΝΤ αναφέρει την στρατηγική, τα επιτεύγματα αλλά και το μάθημα οικονομικής συμπεριφοράς για το ξεπέρασμα της κρίσης στην Κορέα. Ωστόσο υποστηρίζει ότι η κρίση πρώτα κερδοσκοπική και μετά νομισματική-οικονομική.

- i. **Υψηλή συγκέντρωση βραχυπρόθεσμου χρέους και έκθεση σε συναλλαγματικό κίνδυνο.** Το βραχυπρόθεσμο χρέος εκτοξεύθηκε καθώς τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα δανείζονταν ασύδοτα από υπεράκτιες θυγατρικές τους και όχι μόνο, προκειμένου να στηρίξουν την εγχώρια ζήτηση. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα το βραχυπρόθεσμο χρέος να εκτοξευθεί από \$40 δις το 1993 σε \$98 δις το 1997 με αποτέλεσμα ο λόγος συναλλαγματικών διαθεσίμων προς βραχυπρόθεσμο χρέος να μειωθεί από 42% το 1993 σε 29% το 1996. Η καθαρή ροή κεφαλαίου από 2% του ΑΕΠ το 1990 έφθασε το 6% το 1996⁷⁵.
- ii. **Αδύναμο και ανεπαρκές χρηματοπιστωτικό σύστημα.** Κατά το ξέσπασμα της κρίσης διαγνώστηκε και η αδυναμία του χρηματοπιστωτικού συστήματος καθώς η Κεντρική Τράπεζα (ΒΟΚ) είχε επιφανειακή εποπτεία επί των ΧΠΙ. Ουσιαστικά τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια στις αρχές του 1997 είχαν φθάσει ήδη το 16%⁷⁶ καθώς αφενός μεγάλα Cheabols⁷⁷ ήταν ιδιαίτερα εκτεθειμένα σε πιστώσεις και αφετέρου η πιστωτική επέκταση έτρεχε με μεγέθυνση 20% ετησίως από το 1990 και μετά. Ο διαχωρισμός των πιστωτικών ιδρυμάτων σε Commercial Banks και Merchant Banks δυσκόλευε την εποπτεία καθώς για τις μεν πρώτες ασκούταν από την Κεντρική Τράπεζα ενώ για τις δεύτερες από το Υπουργείο Οικονομικών. Στην πλειονότητα τους οι Merchant Banks άνηκαν σε μεγάλα cheabols και τα τέλη του 1997 στο σύνολο τους είχαν δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας κάτω του 8%, όπως και 14 από τις 27 Commercial Banks.
- iii. **Ο εταιρικός κλάδος παρουσίαζε υψηλή μόγλευση.** Το 71% της τραπεζικής εγχώριας χρηματοδότησης κατευθυνόταν μόλις σε 30

⁷⁵ Με την εισδοχή της Ν. Κορέας στον ΟΟΣΑ έπεσε από 100% σε 20% ο κίνδυνος για δάνεια σε ΧΠΙ.

⁷⁶ Επισφαλή δάνεια θεωρούνταν αυτά που βρισκόταν σε τουλάχιστον 6μηνη καθυστέρηση αντί της τρίμηνης που ισχύει στην Ελλάδα.

⁷⁷ Τα cheabols ήταν παραδοσιακές πολυσχιδείς επιχειρήσεις οι οποίες είχαν δραστηριότητα σε πάρα πολλούς τομείς πέρα από την βασική τους και διέθεταν πλήθος θυγατρικών εταιρειών. Από το 1980 και μετά εκτέθηκαν σε μεγάλες πιστώσεις για να αναπτύξουν τομείς και προϊόντα και σε πάρα πολλές περιπτώσεις τα επιχειρηματικά αυτά σχέδια δεν είχαν επιτυχία.

μεγάλα cheabols που προσέφεραν το 15% του ΑΕΠ. Ο δείκτης ξένα προς ίδια κεφάλαια για το σύνολο των εταιρειών ανέβηκε από 300% το 1996 σε 400% το 1997 και για τα μεγαλύτερα 30 cheabols από 387% σε 512 % (Graham, 2001) (Πίνακας 53) δηλαδή 3 φορές περισσότερο από το μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ.

iv. **Φυσιολογική Κόπωση της Οικονομίας.** Στις αρχές του 1997 επήλθε μία κόπωση της οικονομίας που επιγραμματικά αφορούσε σε:

- Πτώση του ρυθμού ανάπτυξης από 8% την τριετία 1994-1996 σε 5% το 1997.
- Πληθωρισμό που κινούταν στην περιοχή του 4,5% για τουλάχιστον τρία έτη.
- Εγχώρια επένδυση η οποία παρέμεινε υψηλή (37% το 1994-1996 και 34% το 1997), αλλά μειούμενη παραγωγικότητα της επένδυσης⁷⁸ μειώθηκε σημαντικά από 0,24 το 1995 σε 0,14 το 1997.
- Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών το οποίο ήταν αρνητικό στο κλείσιμο του 1996 κατά -4,4% ή \$23 δις.
- Εξωτερικό χρέος της τάξεως του 30% του ΑΕΠ, από το οποίο 10% ήταν το εξωτερικό δημόσιο χρέος (Πίνακας 54).

Σύμφωνα με τον καθηγητή Woosik Moon (Woosik, 2012), «η κρίση στην Ν. Κορέα (1997) προέκυψε από μια κατάρρευση του ιδιωτικού τομέα υπό το βάρος μεγάλων ιδιωτικών χρεών, πολλά εκ των οποίων είχαν προκύψει από την εισροή ξένων κεφαλαίων μετά από την απελευθέρωση των χρηματαγορών που είχε επιβληθεί από την Παγκόσμια Τράπεζα, το ΔΝΤ και από τους G7. Η Ν. Κορέα, την εποχή εκείνη, ήταν κράτος αποτελεσματικό και πλεονασματικό. Όμως, η κρίση χρέους του ιδιωτικού τομέα, ιδίως των τραπεζών, οδήγησε το 1997 στην μαζική φυγή κεφαλαίων προς το εξωτερικό και στην πίεση που αυτή επέφερε στο γουάν (το νόμισμα της χώρας) το οποίο ήταν συνδεδεμένο με το δολάριο. Η κυβέρνηση προσπάθησε να συγκρατήσει την κατάρρευση του γουάν ξοδεύοντας όλα της τα συναλλαγματικά αποθέματα σε δολάρια (αγοράζοντας γουάν στις χρηματαγορές με όσα δολάρια διέθετε σε μια απέλπιδα προσπάθεια να

⁷⁸ ICOR : Incremental Output of Capital Ratio ή αλλιώς δείκτης απόδοσης επενδεδυμένων κεφαλαίων.

συγκρατήσει την αξία του γουάν). Όταν απέτυχε, και ξέμεινε από ξένο συνάλλαγμα, τότε το ΔΝΤ επισκέφτηκε την Ν. Κορέα με τα δάνειά του.»

6.3.2. Οι Στόχοι και η Εφαρμογή του Προγράμματος από τη Ν. Κορέα

Την περίοδο εκείνη η Ν. Κορέα αντιμετώπιζε ουσιαστικά μία τετραπλή κρίση: τραπεζική, νομισματική, αδυναμία δανεισμού (λόγω υψηλών επιτοκίων) και κρίση υπερεπένδυσης. Το ΔΝΤ έθεσε άμεσα τους εξής στόχους:

- Περικοπές στο πλεονασματικό κράτος (παιδεία, υγεία και κοινωνική πρόνοια).
- Αυστηρή και με μεγάλη διάρκεια δημοσιονομική πολιτική.
- Αποκατάσταση της συναλλαγματικής ισοτιμίας.
- Δημιουργία πλεονασματικού ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών εντός του έτους (1998).
- Πωλήσεις δημόσιας περιουσίας και αποκρατικοποιήσεις σε κρίσιμους κλάδους.
- Μειώσεις μισθών και απολύσεις στον δημόσιο τομέα.
- Ευέλικτες εργασιακές σχέσεις στον ιδιωτικό τομέα.
- Αυξήσεις στο σύνολο των φόρων (εισοδήματος, περιουσίας, τζίρου).
- Συγκράτηση πληθωρισμού και ρυθμών ανάπτυξης.
- ανακεφαλοποίηση τραπεζών και προστασία καταθέσεων.

Η Κυβέρνηση της Ν. Κορέας αφού αποδέχθηκε τους όρους του ΔΝΤ έθεσε με τη σειρά της δύο πολύ συγκεκριμένους όρους (Kim, 1998): (1) οι μεταρρυθμίσεις να λάβουν χώρα αμέσως, γρήγορα και συνετά και όλες οι ενέργειες ακόμη και ανακοινώσεις να γίνονται σε συντονισμό με την Κυβέρνηση και (2) να υπάρξει προσήλωση στην κοινωνική ευημερία και να διαφυλαχθεί η κοινωνική σταθερότητα (IMF, 1998a).

Την ίδια στιγμή προχώρησε σε άμεσες κινήσεις (Ιανουάριος 1988):

- Προέβη σε διαδικασία PSI άμεσα μετακυλώντας βραχυπρόθεσμο χρέος \$24 δις που έληγε το 1998 σε τμηματική καταβολή από το τέλος του 1999 έως τα τέλη του 2001.
- Εθνικοποίησε τις δύο μεγαλύτερες εμπορικές τράπεζες και έκλεισε άλλες 5 μεταφέροντας το ενεργητικό τους αναλογικά στις 5 μεγαλύτερες.
- Ενεργοποίησε την κρατική εταιρεία KDIC (Πίνακας 55) η οποία προέβη σε ανακεφαλοποίηση τραπεζών, κάλυψη ζημιών και προστασία των καταθέσεων.
- Δημιούργησε την κρατική εταιρεία ενεργητικού KAMCO (Πίνακας 56) στην οποία πιστωτικά ιδρύματα μετέφεραν τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια με εμπράγματα εξασφαλίσεις και για τα οποία τα πιστωτικά ιδρύματα ελάμβαναν αρχικά το 75% και στη συνέχεια το 45% της ονομαστικής αξίας των εξασφαλίσεων. Στη συνέχεια μπορούσαν να μεταφέρουν και δάνεια για τα οποία δεν είχαν ληφθεί εμπράγματα εξασφαλίσεις.
- Έλαβε πολιτική απόφαση για εκτεταμένο πάγωμα εισαγωγών⁷⁹, ιδιαίτερα μετά την άνοδο των ποσοστών ανεργίας (στο πρώτο τρίμηνο του 1998 ήταν ήδη 6%), προκειμένου το εμπορικό ισοζύγιο να γίνει έντονα πλεονασματικό και να συγκεντρωθούν τα άκρως απαραίτητα συναλλαγματικά διαθέσιμα.
- Κατάρτισε ένα τριετές πρόγραμμα με ημερομηνία έναρξης τα μέσα του 1998, το οποίο ήταν σε ευθεία αντίθεση με τις επιταγές του ΔΝΤ, με κύριο στόχο την πραγματική καταγραφή χρεών και ζημιών σε ΧΠΙ και επιχειρήσεις έτσι ώστε εκεί που ήταν πλέον αδύνατον να σχεδιαστεί η αποκλιμάκωση ζημιών και χρεών, οι τράπεζες/ επιχειρήσεις (cheabols) να διαλυθούν, να τις αναλάβει το κράτος και

⁷⁹ Οι εισαγωγές του έτους 1998 παρουσίασαν «βουτιά» της τάξης του -36% περίπου και διαμορφώθηκαν σε \$90,5 δις το 1998 από \$141,8 δις το 1997 ενώ αντίθετα οι εξαγωγές αν και ελαφρά μειούμενες από \$138,6 δις το 1997 διαμορφώθηκαν σε \$132,1 δις το 1998 δημιουργώντας εμπορικό πλεόνασμα «ρεκόρ» αξίας \$41,6 δις μέσα σε ένα έτος.

αφού τις εξυγιάνει να τις πουλήσει σε νέους ιδιοκτήτες, καλύπτοντας τα δικά της έξοδα⁸⁰.

- Εστίασε στους βασικές εξαγωγικές δραστηριότητες συγχωνεύοντας ομοειδείς επιχειρήσεις ή περιορίζοντας τις επιχειρήσεις στην βασική τους δραστηριότητα προκειμένου να ενισχυθεί ο εξαγωγικός χαρακτήρας.

6.3.3. Τα Αποτελέσματα του Προγράμματος και τα Αίτια της Ανάκαμψης

Μετά τα ανωτέρω μέτρα και προς το τέλος του 1999, η Ν. Κορέα γύριζε σελίδα, θεωρώντας την κρίση όχι μόνο παρελθόν αλλά και μάθημα, αφού κατέγραφε πλέον εντυπωσιακούς δείκτες οικονομικής δραστηριότητας. Πιο συγκεκριμένα:

- Ο ρυθμός ανάπτυξης έφθασε το 9%.
- Η ανεργία έπεσε στο 4,4% (από 9%) ένα έτος νωρίτερα.
- Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα άγγιξαν τα \$70 δις.
- Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών έφθασε τα \$25,2 δις.

Αμέσως και πριν ολοκληρωθεί το 1999 πραγματοποίησε:

- Αύξηση δαπανών κυρίως στην κοινωνική προστασία.
- Μείωση φορολογικών συντελεστών στα προ της κρίσης επίπεδα.

Τα δύο τελευταία μέτρα ήταν αυτά που το ΔΝΤ διетύπωσε την διαφωνία του καθώς θεωρούσε ότι οι κινήσεις αυτές ελήφθησαν νωρίς από την Κυβέρνηση της Ν. Κορέας και δεν περιλαμβάνονταν στην δανειακή σύμβαση. Ωστόσο, έχοντας λάβει τα \$30 δις της οικονομικής βοήθειας (από τα 58,4 δις \$) και έχοντας κατακτήσει τους δημοσιονομικούς στόχους είχε έλθει η ώρα της απεμπλοκής από τους δανειστές της⁸¹.

⁸⁰ Η καμπάνια αυτή στέφθηκε με επιτυχία. Ο λόγος χρεών/ζημιών προς την πραγματική αξία των τραπεζών και μεγάλων επιχειρήσεων μειώθηκε από 5-προς-1 σε λιγότερο από 2-σε-1.

⁸¹ Το Μάρτιο του 2003 η Ν. Κορέα αποπλήρωσε ολοσχερώς τα δάνεια που έλαβε από το ΔΝΤ, την Παγκόσμια Τράπεζα και την Ασιατική Τράπεζα Επενδύσεων.

Αξιολογώντας τα αίτια που οδήγησαν στην επιτυχία του Προγράμματος, θα μπορούσε κανείς να πει ότι η οικονομία της Ν. Κορέας διέθετε ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τα οποία ήταν και τα κατάλληλα συστατικά της αναπτυξιακής πορείας της οικονομίας της μετά την κρίση. Ειδικότερα διέθετε:

- Ισχυρή εγχώρια ζήτηση η οποία οδηγήθηκε από την εγχώρια ιδιωτική κατανάλωση⁸².
- Υψηλή αποταμίευση σταθερά άνω του 23% την τελευταία δετία και χαμηλή (την χαμηλότερη στις χώρες του ΟΟΣΑ) δανειακή επιβάρυνση των φυσικών προσώπων.
- Έντονα πλεονασματικό ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών το 1999 οδηγούμενο από την μείωση των εισαγωγών και την υποκατάσταση τους από εγχωρίως παραγόμενα αγαθά (ουσιαστικά δεν υπήρξε αύξηση των εισαγωγών αντίθετα μάλιστα υπήρξε μικρή υστέρηση).
- Καθαρές ξένες επενδύσεις που άγγιξαν τα \$8,5 δις το 1999 δείχνοντας με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την εμπιστοσύνη των ξένων επενδυτών.
- Γρήγορο ξεκαθάρισμα φανερών και κρυφών χρεών των ΧΠΙ και Cheabols,
- Ισχυρό τεχνολογικό, βιομηχανικό και ναυπηγικό τομέα.
- Ισχυρή πολιτική βούληση και δέσμευση σε ένα απαρέγκλιτο πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων.

⁸² Η ιδιωτική κατανάλωση από -9,6% το 1998 έφθασε σε 10% το 1999 οδηγούμενη από αυξημένη αποταμίευση και χαμηλή δανειακή επιβάρυνση.

7. Το Νέο Τοπίο στις Σχέσεις Εργασίας και την Επιχειρηματικότητα

Στο Κεφάλαιο αυτό παρουσιάζουμε τις επιπτώσεις που είχε η εφαρμογή του μνημονίου στις εργασιακές σχέσεις και οι ευχέρειες δραστηριοποίησης και ανάπτυξης που πλέον έχουν οι επιχειρήσεις μέσα στο νέο οικονομικό τοπίο.

7.1. Εισαγωγή

Στο αρχικό κείμενο του Μνημονίου (Μάιος 2010), η Ελλάδα δεσμεύτηκε να αναθεωρήσει, μεταξύ άλλων, το νομικό πλαίσιο για τις μισθολογικές διαπραγματεύσεις και τη διαιτησία στον ιδιωτικό τομέα. Επιπλέον, στο Μνημόνιο περιγράφηκε με σαφήνεια το αίτημα των δανειστών της Ελλάδας για μεταβολή των σχέσεων εργασίας προς το ελαστικότερο, με απώτερο σκοπό (ή πρόσχημα κατά την άποψη κάποιων άλλων) να δοθεί ώθηση στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και να ανακοπεί η ανοδική πορεία της ανεργίας (http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economy_1_26/12/2010_426717).

Για την υλοποίηση των δεσμεύσεων αυτών, ψηφίστηκε από τη Βουλή ο εφαρμοστικός νόμος 3845/2010 (<http://www.et.gr>) ο οποίος φέρει την ονομασία «Μέτρα για την εφαρμογή του μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας από τα κράτη - μέλη της ζώνης του ευρώ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο» (<http://www.taxheaven.gr/news/news/view/id/5943>).

Με το συγκεκριμένο νόμο, κατέστη δυνατή, μεταξύ άλλων, η απόκλιση των όρων των κλαδικών συμβάσεων σε σχέση με τα οριζόμενα στην Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας (ΕΓΣΣΕ). Στόχος της εν λόγω διάταξης ήταν η εισαγωγή στο ελληνικό σύστημα της «αρχής της αυτονομίας» μεταξύ των διαφόρων τύπων συλλογικών συμβάσεων ώστε να αυξηθεί η ευελιξία προσαρμογής τους στις εκάστοτε ανάγκες και δυνατότητες ανάλογα με την εμβέλεια της διαπραγμάτευσης.

Λίγο αργότερα, (11 Μαΐου 2010) ψηφίστηκε ο νόμος 3846 (<http://www.et.gr>), ο οποίος σε μια σειρά από θέματα (μερική απασχόληση,

εκ περιτροπής εργασία, προσωρινή απασχόληση, διαθεσιμότητα, διευθέτηση του χρόνου εργασίας κ.α.) συμπεριέλαβε και ρυθμίσεις σχετικές με τις εργασιακές σχέσεις οι οποίες κινούνταν προς κατεύθυνση αντίθετη με τα οριζόμενα στο Μνημόνιο, χωρίς όμως να παρεμβαίνει σε ζητήματα συλλογικών διαπραγματεύσεων και διαιτησίας.

Στο πνεύμα του Μνημονίου, τον Ιούλιο 2010, ψηφίστηκε νόμος αναμόρφωσης του ασφαλιστικού συστήματος 3863 (<http://www.et.gr>), ο οποίος συμπεριέλαβε επίσης σημαντικές παρεμβάσεις σε θέματα όπως απολύσεις (αύξηση των ανώτατων επιτρεπόμενων ορίων απολύσεων και μείωση των αποζημιώσεων), υπερεργασία και υπερωρίες (μείωση των αποζημιώσεων), άδειες με αποδοχές (κατάταμή τους υπό προϋποθέσεις) και θέσπιση προγραμμάτων απασχόλησης νεοπροσλαμβανόμενων και συμβάσεων μαθητείας με αποδοχές χαμηλότερες των κατώτατων ορίων της Εθνικής Γενικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας.

Το Μνημόνιο επικαιροποιήθηκε τον Αύγουστο 2010, οδηγώντας στο γνωστό ως «Επικαιροποιημένο Μνημόνιο». Στη νέα έκδοση του Μνημονίου ετέθη εκ νέου το ζήτημα αναδιάρθρωσης των διαδικασιών αντιμετώπισης συλλογικών διαφορών και εργασιακής διαιτησίας και επιπλέον ζητήθηκε η κατάργηση της επέκτασης των κλαδικών συμβάσεων στην περίπτωση μη συμμετοχής κάποιου μέλους στις διαπραγματεύσεις. που έλαβε χώρα Το Νοέμβριο 2010 πραγματοποιήθηκε νέα επικαιροποίηση του Μνημονίου, στην οποία ετέθη νέα προθεσμία για την οριστικοποίηση των μέτρων αυτών μέχρι τέλους του έτους. Ο νόμος 3899 που ακολούθησε στις 17 Δεκεμβρίου 2010 (<http://www.et.gr>), επιχείρησε να ρυθμίσει τα ζητήματα αυτά και συμπεριέλαβε μια δέσμη σχετικών μέτρων τα οποία συνοψίζονται ως εξής:

1. Επιχειρησιακές Συμβάσεις: Με τη συγκεκριμένη νομοθετική παρέμβαση, καταρχάς ακυρώθηκε η προηγούμενη σχετική νομοθετική πρόβλεψη (Μάιος 2010) που έθετε την «αρχή της αυτονομίας» των διαφόρων τύπων συλλογικών συμβάσεων και καθιερώθηκε η «ειδική επιχειρησιακή» συλλογική σύμβαση.
2. Μεσολάβηση και Διαιτησία: Η νέα νομοθετική διάταξη εμπεριέχει προβλέψεις όπως η μονομερής προσφυγής στη διαιτησία και από

τον εργοδότη (η οποία ήδη υπήρχε ως προς τις επιχειρησιακές διαφορές). Επίσης ορίζεται νέος τρόπος επιλογής μεσολαβητών και διαιτητών και προβλέπεται η δυνατότητα προσφυγής στη Δικαιοσύνη (<http://www.agelioforos.gr/default.asp?pid=7&ct=8&artid=68092>).

3. Ατομικές Σχέσεις Εργασίας: Οι νέες παρεμβάσεις στόχευαν στη διασφάλιση μεγαλύτερης ευελιξίας στις ατομικές σχέσεις εργασίας. Ειδικότερα, νομοθετήθηκαν ρυθμίσεις για την μερική και εκ περιτροπής απασχόληση και αυξήθηκε το ανώτερο επιτρεπόμενο χρονικό διάστημα δοκιμαστικής απασχόλησης με αζήμια λύση της σύμβασης σε δώδεκα μήνες.

Στις ενότητες που ακολουθούν παρουσιάζεται καταρχάς η κατάσταση που επικρατούσε στα εργασιακά ζητήματα στην προ Μνημονίου εποχή, σε αντιδιαστολή με τα όσα ισχύουν στην μετά Μνημονίου εποχή. Επίσης, σχολιάζονται και αναλύονται οι δυνατότητες δράσης των συνδικαλιστικών οργάνων των εργαζομένων, στη νέα αυτή πραγματικότητα.

7.2. Εργασιακά Ζητήματα στην Προ-Μνημονίου Εποχή

Μέχρι πρόσφατα τις συλλογικές διαπραγματεύσεις ρύθμιζε ο Νόμος 1876/90 (<http://www.et.gr>) που ψηφίστηκε το 1990 (<http://tovima.gr/details.php?id=1556>). Οποιαδήποτε συνδικαλιστική οργάνωση είχε τη δυνατότητα να καλέσει σε διαπραγμάτευση τους εργοδότες και στην περίπτωση που η διαπραγμάτευση δεν οδηγούσε σε συμφωνία, μπορούσε να προσφύγει στον Οργανισμό Μεσολάβησης και Διαιτησίας (ΟΜΕΔ) για μεσολάβηση. Σε περίπτωση προσφυγής, ξεκινούσε μια διαδικασία διαπραγμάτευσης των δύο μερών (εργοδότη και συνδικάτου) με την παρέμβαση του μεσολαβητή. Μετά το πέρας της διαπραγμάτευσης, ο μεσολαβητής κατέθετε την πρότασή του, η οποία αν γινόταν δεκτή, αποκτούσε ισχύ συλλογικής σύμβασης. Στην περίπτωση που ο εργοδότης αρνούνταν τη μεσολάβηση ή απέρριπτε την πρόταση του μεσολαβητή, οι εργαζόμενοι είχαν τη δυνατότητα να προσφύγουν σε διαιτησία. Ο διαιτητής, ύστερα από συνάντηση με τα δύο μέρη, προχωρούσε στην έκδοση διαιτητικής απόφασης με ισχύ συλλογικής σύμβασης (<http://www.omed.gr>).

Όπως γίνεται προφανές, στην διαδικασία μεσολάβησης και διαιτησίας, ο ρόλος των συνδικάτων ήταν σημαντικός και ουσιαστικός. Από την άλλη, τα συνδικάτα για να κάνουν προσφυγή στη διαιτησία έπρεπε πρώτα να αποδεχτούν την πρόταση του μεσολαβητή, ότι και αν αυτή προέβλεπε. Η εν λόγω πρόταση σε πολλές περιπτώσεις ικανοποιούσε εν μέρει και τα αιτήματα των εργοδοτών. Σταδιακά, η διαδικασία της μεσολάβησης και διαιτησίας έγινε σημαντικό εργαλείο και πολλές φορές μονόδρομος για τη διεκδίκηση προνομίων από τα συνδικάτα. Οι προτάσεις των μεσολαβητών μετά από την προσφυγή των συνδικάτων αποτελούσαν συνήθως τη βάση πάνω στην οποία στηρίζονταν η απόφαση του διαιτητή. Από την πλευρά τους οι εργοδότες διαχειρίζονταν με ιδιαίτερη προσοχή τη διαδικασία, γιατί σε περίπτωση πλήρους άρνησης, κινδύνευαν να υποχρεωθούν σε αποφάσεις που ήταν πιο κοντά στις διεκδικήσεις των συνδικάτων, η εφαρμογή των οποίων μάλιστα ήταν υποχρεωτική (Κουζής, 2007).

Κατά κανόνα, οι αποφάσεις του ΟΜΕΔ κινούνταν εντός κάποιων «λογικών» ορίων. Για παράδειγμα ικανοποιούνταν κάποια θεσμικά ή οικονομικά αιτήματα των συνδικάτων, χωρίς όμως να πραγματοποιούνται μεγάλες ανατροπές. Τα όποια προνόμια διασφαλιζόνταν ήταν στενά συνδεδεμένα με τη μαχητικότητα και τη μαζικότητα των σωματείων που προσέφευγαν (Κουζής, 2007).

Τέλος ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά του προηγούμενου συμβασιακού καθεστώτος ήταν ότι ίσχυε η αρχή της «ευνοϊκότερης ρύθμισης». Αυτό πρακτικά σήμαινε ότι τα όποια προνόμια μπορούσαν να επεκτείνονται από εθνικό σε τοπικό, και από κλαδικό σε επιχειρησιακό επίπεδο, χωρίς όμως να πλήττονται τυχόν υφιστάμενα προνόμια των εργαζόμενων που υπήρχαν σε τοπικό ή επιχειρησιακό επίπεδο. Ιεραρχικά, οι κλαδικές συμβάσεις υπερτερούσαν των εξειδικευμένων ανά επάγγελμα/ ειδικότητα και οι επιχειρησιακές μπορούσαν να εξειδικεύουν τις αντίστοιχες κλαδικές μόνο προς το ευνοϊκότερο για τους εργαζόμενους (<http://tovima.gr/details.php?id=1556>).

Η παραπάνω θεσμοθετημένη διαδικασία όριζε ένα «δίχτυ ασφαλείας» για τα συνδικάτα και τα προνόμια των εργαζομένων και τους επέτρεπε να διεκδικούν και κάποιες βελτιώσεις σε αυτά, ενώ ταυτόχρονα προσπαθούσε

να διατηρήσει κάποια ισορροπία και με τους εργοδότες, αφού οι εκάστοτε αποφάσεις κινούνταν εντός «λογικών» πλαισίων (Κουζής, 2007).

Στην επόμενη ενότητα παρουσιάζουμε τις αλλαγές που επήλθαν στα εργασιακά ζητήματα το τελευταίο ενάμισι έτος λόγω του Μνημονίου και των δεσμεύσεων που ανέλαβε η Ελλάδα με την έλευση της Τρόικας λόγω της δανειοδότησής της.

7.3. Εργασιακά Ζητήματα στη Μετά-Μνημονίου Εποχή

Καταρχάς, θα μπορούσαμε να κατατάξουμε τις αλλαγές που προέκυψαν στις εργασιακές σχέσεις λόγω της εφαρμογής του Μνημονίου σε τρεις κατηγορίες (http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economy_1_26/12/2010_426717). Η πρώτη αναφέρεται στις επιχειρησιακές συλλογικές συμβάσεις και γενικότερα στον τρόπο εφαρμογής των συλλογικών συμβάσεων, η δεύτερη στην αναμόρφωση του θεσμικού πλαισίου επίλυσης των συλλογικών διαφορών και διαιτησίας και η τρίτη στο ζήτημα της ευελιξίας των ατομικών σχέσεων εργασίας. Στη συνέχεια παρουσιάζουμε αναλυτικότερα και σχολιάζουμε τις συντελεσθείσες αλλαγές σε ότι αφορά τις εργασιακές σχέσεις και τις συλλογικές συμβάσεις.

Μία από τις σημαντικότερες αλλαγές του νέου νόμου είναι ότι προβλέπεται πλέον πως με επιχειρησιακή συλλογική σύμβαση εργασίας, οι αποδοχές και οι συνθήκες εργασίας είναι δυνατόν να αποκλίνουν από αυτές της αντίστοιχης κλαδικής συλλογικής σύμβασης εργασίας χωρίς πάντως να μπορούν να είναι κατώτερες από το επίπεδο της Εθνικής Γενικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας. Στην περίπτωση αυτή, η επιχειρησιακή συλλογική σύμβαση εργασίας, ονομάζεται «Ειδική Επιχειρησιακή Συλλογική Σύμβαση Εργασίας». Οι Ειδικές Επιχειρησιακές Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας υπερισχύουν των αντίστοιχων Κλαδικών Συλλογικών Συμβάσεων Εργασίας, χωρίς περιορισμούς. Η αρχή της «ευνοϊκότερης ρύθμισης» δεν ισχύει πλέον για τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας αυτού του τύπου. Στο διαδικαστικό μέρος, για την εφαρμογή ειδικής σύμβασης τα μέρη υποβάλλουν από κοινού αιτιολογική έκθεση των λόγων που δικαιολογούν την πρόθεσή τους προς το Συμβούλιο Κοινωνικού Ελέγχου

Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΚΕΕΕ), το οποίο και γνωμοδοτεί για τη σκοπιμότητα της κατάρτισής τέτοιου τύπου σύμβασης. Κατανοεί κανείς εύκολα ότι η διάταξη αυτή επιδεινώνει τη διαπραγματευτική δυνατότητα των συνδικάτων των εργαζομένων από τη μία και βελτιώνει το διαπραγματευτικό «οπλοστάσιο» των εργοδοτών από την άλλη (Καψάλης κ.α., 2011; ΙΝΕ ΓΣΕΕ, 2010; ΙΝΕ ΓΣΕΕ, 2011).

Η ανάγκη για δημιουργία και εφαρμογή Ειδικών Επιχειρησιακών Συλλογικών Συμβάσεων Εργασίας αιτιολογείται από το νόμο λόγω της ανάγκης προσαρμογής των επιχειρήσεων στις συνθήκες της αγοράς και του ανταγωνισμού, με στόχο τη δημιουργία νέων ή τη διατήρηση των υφιστάμενων θέσεων εργασίας και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων. Επιπλέον οι συμβάσεις αυτού του τύπου μπορούν ακόμη να ρυθμίζουν και ζητήματα όπως είναι ο αριθμός των θέσεων εργασίας, οι όροι και προϋποθέσεις μερικής απασχόλησης και εκ περιτροπής εργασίας και διαθεσιμότητας αλλά ακόμη και άλλους όρους όπως είναι η διάρκεια εφαρμογής τους. Είναι προφανές ότι, στην περίπτωση που οι παραπάνω διατάξεις χρησιμοποιηθούν από τους εργοδότες στην πραγματική τους διάσταση (ανάπτυξη, διατήρηση θέσεων εργασίας, βελτίωση ανταγωνιστικότητας) θα βελτιώσουν τη θέση της εταιρίας στην αγορά και κατά συνέπεια θα βοηθήσουν και την αγορά εργασίας. Είναι όμως πάντα υπαρκτός ο κίνδυνος να υπάρξει κατάχρηση των δυνατοτήτων που παρέχει ο νόμος από τους εργοδότες εις βάρος των εργαζομένων (ΙΝΕ ΓΣΕΕ, 2010; ΙΝΕ ΓΣΕΕ, 2011).

Κατ' εξαίρεση, Ειδική Επιχειρησιακή Συλλογική Σύμβαση μπορεί να καταρτιστεί και από εργοδότες που απασχολούν κάτω από 50 εργαζόμενους, σε συνεργασία με το αντίστοιχο επιχειρησιακό σωματείο αν υπάρχει και σε περίπτωση που δεν υπάρχει σε συνεργασία με το αντίστοιχο κλαδικό σωματείο ή με την αντίστοιχη ομοσπονδία (Καψάλης κ.α., 2011).

Αν επιχειρήσει κανείς να μεταφράσει περαιτέρω τα παραπάνω σημεία του νέου νόμου, θα κατανοήσει πως πρακτικά οι εργοδότες έχουν τη δυνατότητα να προχωρούν σε επιχειρησιακές συμβάσεις που να προβλέπουν μείωση αποδοχών σε σχέση με τις αντίστοιχες κλαδικές. Οι επιχειρησιακές συμβάσεις αποκτούν απόλυτη προτεραιότητα και

ανατρέπεται η αρχή της «ευνοϊκότερης ρύθμισης» η οποία ίσχυε τα τελευταία 20 περίπου χρόνια, χωρίς να δίνεται η δυνατότητα σε συλλόγους και συνδικάτα εργαζόμενων να παρέμβουν. Η διάρκεια αυτών των συμβάσεων μπορεί να είναι απεριόριστη και το εύρος των μειώσεων περιορίζεται μόνο από τις κατώτατες αμοιβές της Εθνικής Γενικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας (INE ΓΣΕΕ, 2011).

Ένα ιδιαίτερα κρίσιμο σημείο είναι ότι οι Ειδικές Επιχειρησιακές Συμβάσεις Εργασίας, αποτελούν Επιχειρησιακές Συμβάσεις και ως εκ τούτου μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο μεσολάβησης και διαιτησίας. Ακόμη και εάν η ομοσπονδία ή το επιχειρησιακό σωματείο αρνηθούν τη σύναψη δυσμενούς Ειδικής Επιχειρησιακής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας, οι εργοδότες έχουν τη δυνατότητα να προσφύγουν στη μεσολάβηση και μονομερώς στη διαιτησία, με τους μεσολαβητές και διαιτητές να υποχρεώνονται πλέον να λαμβάνουν υπόψη και την ανταγωνιστικότητα του κλάδου ως κριτήριο για τις όποιες αποφάσεις τους. Να σημειωθεί ότι και σήμερα ένας μεγάλος αριθμός των συλλογικών διαπραγματεύσεων που καταλήγουν στον ΟΜΕΔ για μεσολάβηση ή διαιτησία αφορούν Επιχειρησιακές Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας (<http://www.omed.gr>).

Ένα άλλο σημείο που αξίζει σχολιασμού είναι ότι με βάση τις διατάξεις του εφαρμοστικού νόμου του μνημονίου, η ανταγωνιστικότητα της εταιρίας υπεισέρχεται πλέον ως σημαντικό κριτήριο, υποσκελίζοντας άλλες παραμέτρους στις οποίες ο νόμος δεν αναφέρεται (π.χ. οικονομική κατάσταση της εταιρίας, προστασία του εισοδήματος των εργαζομένων) και θα πρέπει να λαμβάνεται σημαντικά υπόψη στο σκεπτικό των αποφάσεων των μεσολαβητών και διαιτητών, με ότι κινδύνους αυτό συνεπάγεται για τους εργαζόμενους (ΓΣΕΕ, 2010).

Σχετικά με τη διαιτησία, δίνεται πλέον η δυνατότητα και στους εργοδότες να κάνουν προσφυγή εφόσον το επιθυμούν, πλήττοντας κατ' αυτό τον τρόπο το πλεονέκτημα που μέχρι τώρα είχαν αποκλειστικά οι εργαζόμενοι. Πλέον η αποδοχή της πρότασης μεσολάβησης δεν αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για τη μονομερή προσφυγή στη διαιτησία. Επίσης, περιορίζεται δραστικά η εμβέλεια των θεμάτων σχετικά με τα οποία μπορεί

κανείς να προσφύγει στη διαιτησία, αφού αυτή συνδέεται πλέον μόνο με τον καθορισμό του βασικού ημερομισθίου ή μισθού και όχι με άλλες θεσμικές διεκδικήσεις (π.χ. επιδόματα, ωράριο κ.λπ.). Ο κίνδυνος που αυτό ενέχει για τους εργαζόμενους είναι να απολεσθούν προνόμια που δε σχετίζονται άμεσα με το μισθό, σε περίπτωση που δεν επέλθει συμφωνία εργοδοτών – συνδικάτων. Ένα άλλο σημαντικό σημείο είναι ότι ο νόμος 3899/2010 (<http://www.et.gr>) αναφέρει ρητά ότι η προσφυγή στη διαιτησία είναι «υπό αίρεση» και μετά την παρέλευση 3 ετών αξιολογείται η αποτελεσματικότητα των εφαρμοζόμενων μέτρων και μπορεί να αποφασιστεί από τον εκάστοτε Υπουργό Εργασίας η διατήρηση, κατάργηση ή τροποποίησή τους (<http://www.agelioforos.gr/default.asp?pid=7&ct=8&artid=68092>).

Άλλο σημαντικό σημείο είναι ότι σε σχέση με την εκ περιτροπής απασχόληση, ο νόμος δίνει επιπλέον δυνατότητες στις επιχειρήσεις και τις υποχρεώνει σε διαπραγμάτευση με τα συνδικάτα μόνο στην περίπτωση που επιθυμούν να υπερβούν το όριο των 9 μηνών ανά ημερολογιακό έτος. Η διάρκεια της απασχόλησης του μισθωτού από έμμεσο εργοδότη, μπορεί να φτάσει τους 36 μήνες, πριν αποκτηθεί δικαίωμα μετατροπής της υπάρχουσας σύμβασης σε σύμβαση αορίστου χρόνου, ενώ και η διάρκεια της δοκιμαστικής περιόδου κατά την οποία μπορεί ένας εργαζόμενος με σύμβαση αορίστου χρόνου να απολυθεί, χωρίς αποζημίωση, αυξάνεται από 2 σε 12 μήνες. Τέλος, με στόχο την καταπολέμηση της γραφειοκρατίας ο νόμος δίνει τη δυνατότητα στον εκάστοτε Υπουργό Εργασίας με σχετικές αποφάσεις να μεταβάλλει τις διαδικασίες ελέγχου των εργοδοτών από τους αρμόδιους φορείς (INE ΓΣΕΕ, 2011).

Είναι προφανές ότι όλα τα παραπάνω μέτρα κινούνται προς την κατεύθυνση βελτίωσης της διαπραγματευτικής ισχύος των επιχειρήσεων και αποδυναμώνουν τη διαπραγματευτική ισχύ των συνδικάτων και σωματείων των εργαζομένων. Ο τρόπος δράσης, οι ευχέρειες και οι δυνατότητες που έχουν πλέον τα συνδικάτα στο νέο διαμορφούμενο εργασιακό πλαίσιο, εξετάζεται αναλυτικότερα στην επόμενη ενότητα.

Συνοψίζοντας τις αλλαγές που προτάθηκαν και εφαρμόζονται λόγω του Μνημονίου θα πρέπει να σταθούμε καταρχάς στην αρχική έκδοσή του βάσει της οποίας νομοθετήθηκε ο νόμος Ν. 3845/2010 (<http://www.et.gr>),

όπου προτάθηκε έντονα η εφαρμογή της επιχειρησιακής σύμβασης και προαναγγέλθηκε η κατάργηση της αρχής της ευνοϊκότερης ρύθμισης. Κεντρικό στόχος ήταν η υποβάθμιση των Κλαδικών Συλλογικών Συμβάσεων Εργασίας, οι οποίες κατά κανόνα εξαιτίας της δύναμης του κλαδικού συνδικαλισμού, επιτύγχαναν ρυθμίσεις ευνοϊκότερες της Εθνικής Γενικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας. Επιπλέον, στις τρεις μεταγενέστερες τροποποιήσεις του Μνημονίου (η τελευταία Ιούλιο 2011), η Τρόικα προώθησε έντονα τις θέσεις ευέλικτων μορφών εργασίας (http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economy_1_26/12/2010_426717), προτάσσοντας έντονα όλες τις μορφές ελαστικής εργασίας, κυρίως των νέων εργαζομένων και των γυναικών. Κατ' αυτόν τον τρόπο αποδυναμώθηκε ο θεσμικός ρόλος των Συλλογικών Συμβάσεων Εργασίας και οι δυνατότητες παρεμβάσεων των συνδικάτων.

7.4. Επιπτώσεις της Κρίσης στην Αναπτυξιακή Δυναμική - Προτάσεις

Αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης αλλά και των μέτρων που τελικά ελήφθησαν από την Ελλάδα για την αντιμετώπιση του δημοσιονομικού προβλήματος, ήταν η είσοδος της ελληνικής οικονομίας σε ύφεση, η μεγάλη αύξηση της ανεργίας, η συρρίκνωση των επενδύσεων, η έντονη υποχώρηση της αναπτυξιακής δυναμικής και η επιδείνωση της ρευστότητας της αγοράς. Ο χρηματοοικονομικός τομέας της χώρας μπήκε σε φάση επιβράδυνσης, ενώ οι χρηματιστηριακή αξία των Ελληνικών επιχειρήσεων μειώθηκε σημαντικά.

Συγκριτικά με τα διεθνή ισχύοντα, οι υπηρεσίες που προσφέρει η χώρα μας είναι γενικά χαμηλού επιπέδου, μη προστιθέμενης αξίας και μη ανταγωνιστικές με άμεσο αποτέλεσμα τη μείωση των εξαγωγών των αγαθών και υπηρεσιών. Ένα σημαντικό ακόμη πρόβλημα είναι ότι ήρθαν πλέον με έντονο τρόπο στην επιφάνεια οι χρόνιες παθογένειες του δημόσιου τομέα και η κατασπατάληση του δημόσιου χρήματος (Alpha Bank, 2011).

Οι πρωτοβουλίες που έχουν ληφθεί έως σήμερα σε διεθνές επίπεδο, περιλαμβάνουν πακέτα δισεκατομμυρίων για την διάσωση,

εγγύηση και ασφάλεια του τραπεζικού συστήματος, προγράμματα εξαγοράς υποτιμημένων στοιχείων από τους ισολογισμούς των τραπεζών, καθώς και αγορά εταιρικών ομολόγων από τις κυβερνήσεις των κρατών, σε μια προσπάθεια να επανέλθει η εμπιστοσύνη και η ομαλή ροή κεφαλαίων στην αγορά. Όσον αφορά στην Ελλάδα, θα ήταν ωφέλιμο να ληφθούν υπόψη οι προσπάθειες που γίνονται παγκοσμίως για το σχεδιασμό της εγχώριας στρατηγικής.

Σημαντική είναι σύμφωνα και με την Ελληνική Εταιρία Διοικήσεως Επιχειρήσεων (ΕΕΔΕ) μια σειρά μέτρων στην κατεύθυνση της απλοποίησης και σταθερότητας του φορολογικού συστήματος και τη διαμόρφωση δομών στη Δημόσια Διοίκηση ώστε να διασφαλίζεται η συνέχεια του κράτους. Η δημοσιονομική προσαρμογή κρίνεται απαραίτητη και αποτελεί τη βάση της σταθερότητας και της περαιτέρω ανάπτυξης (Papademos, 2009). Ταυτόχρονα, κρίνεται απαραίτητος ο σχεδιασμός και η άμεση εφαρμογή μέτρων, τα οποία θα συμβάλουν στη δημιουργία ρυθμού ανάπτυξης της χώρας, ενώ επιβάλλεται να δημιουργηθούν όλες εκείνες οι προϋποθέσεις που θα κάνουν την Ελλάδα ελκυστική, τόσο για εθνικές όσο και για διεθνείς επενδύσεις. Στοχοθέτηση, παρακολούθηση και έλεγχος των οικονομικών του κράτους, θα οδηγήσει με βεβαιότητα σε βελτίωση του τόσο του τομέα των δημοσίων εσόδων όσο και του τομέα δημοσίων δαπανών.

Πέραν της δημοσιονομικής προσαρμογής που πρέπει να επιτευχθεί, είναι απαραίτητη η άμεση λήψη μιας δέσμης μέτρων για τη σταδιακή αντιμετώπιση της κρίσης και την έξοδο της χώρας από αυτή. Τέτοια μέτρα θα μπορούσαν να είναι τα ακόλουθα:

1. Εξυγίανση του Δημόσιου Τομέα με επαναπροσδιορισμό της οργάνωσης και λειτουργίας του ώστε να καταστεί αποτελεσματικότερος και πιο παραγωγικός, να συμβάλλει στη βελτίωση της οικονομικών και κοινωνικών δομών και στη θεμελίωση της μακροοικονομικής σταθερότητας (Wessels, 2004).
2. Απλοποίηση του πολύπλοκου φορολογικού καθεστώτος της ελληνικής οικονομίας και αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προβλημάτων που οφείλονται στη μεγάλη γραφειοκρατία και στην παραοικονομία.

3. Προσέλκυση επενδύσεων κυρίως στους τομείς τηλεπικοινωνιών, ενέργειας, μεταφορών, κατασκευών και ναυτιλίας, ώστε να τονωθεί το επενδυτικό ενδιαφέρον και να ισχυροποιηθεί η παραγωγική δραστηριότητα και κατά συνέπεια η αγοραστική δύναμη των πολιτών.
4. Δημιουργία ενός σύγχρονου οργανωσιακού πλαισίου αναδιάταξης της ελληνικής οικονομίας, ώστε να αντιμετωπιστούν χρόνια προβλήματα όπως η μη τήρηση των διεθνών λογιστικών προτύπων από εισηγμένες στο χρηματιστήριο εταιρείες, η υψηλή φοροδιαφυγή και εισφοροδιαφυγή, κλπ.
5. Ένταξη σε νέα επενδυτικά πλαίσια στήριξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εσωτερικά χρηματοδοτικά προγράμματα για την ενίσχυση της αναπτυξιακής πορείας της χώρας, αλλά και νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.
6. Ενασχόληση με τον παραγωγικό τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος, τον συχνά αποκαλούμενο ως τομέα «πράσινης ανάπτυξης». Οι εναλλακτικοί τρόποι παραγωγής ενέργειας, η διαχείριση των απορριμμάτων, και άλλες αντίστοιχες δράσεις αποτελούν ευκαιρίες δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας και εισοδημάτων που θα δράσουν ενισχυτικά στη ζήτηση.
7. Αύξηση των κονδυλίων στον τομέα της παιδείας, που πέραν όλων των προφανών ωφελειών που θα προκύψουν, θα αποτελέσει και μια σημαντική επένδυση στην ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου.

Όλα τα μέτρα που έχουν ληφθεί προς την κατεύθυνση της δημοσιοοικονομικής εξυγίανσης της Ελλάδας, έχουν δυστυχώς σημαντικές παρενέργειες, καθώς αυξάνουν τη φορολογία και τα κόστη βασικών αγαθών και υπηρεσιών (π.χ. καύσιμα, μεταφορές, κλπ), μειώνουν τα εισοδήματα και την αγοραστική δύναμη των πολιτών ενώ ταυτόχρονα δημιουργούν και αρνητική ψυχολογία στην καταναλωτική συμπεριφορά. Αποτέλεσμα είναι η μείωση του κύκλου εργασιών, των εσόδων και των κερδών του συνόλου σχεδόν των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα και ως εκ

τούτου η συρρίκνωση της επιχειρηματικής δραστηριότητας, η μείωση των θέσεων εργασίας και τελικά η βύθιση της χώρας σε ύφεση (Καραμπαρμπούνης, 2010).

Ταυτόχρονα, οι επί πολλά χρόνια καλλιεργούμενες παθογένειες της Δημόσιας Διοίκησης της χώρας (Alpha Bank, 2009; Alpha Bank, 2011) (π.χ. υπερβολική γραφειοκρατία, σπατάλη και αδυναμία σωστής αξιοποίησης και ελέγχου του δημοσίου χρήματος, κακοδιοίκηση και κακοδιαχείριση δημοσίων οργανισμών, βραδύτητα στη λήψη και υλοποίηση αποφάσεων, έλλειψη συντονισμού επιμέρους φορέων, κλπ.), δεν επιτρέπουν τη βελτίωση της παραγωγικότητας και την κατάλληλη αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού και των πόρων του Ελληνικού Δημοσίου.

Επομένως είναι βάσιμες οι ανησυχίες για ένταση της ύφεσης, όσο τα εφαρμοζόμενα δημοσιονομικά μέτρα δεν αντισταθμίζονται από αναπτυξιακής κατεύθυνσης ενέργειες. Εισροή νέων επενδύσεων και ιδιωτικών κεφαλαίων μπορεί να αναστρέψει την αρνητική κατάσταση και να οδηγήσει καταρχάς σε περιορισμό της ύφεσης στην οποία έχει περιέλθει η Ελλάδα και εν συνεχεία στη σταδιακή μετάβαση της Ελληνικής Οικονομίας σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης.

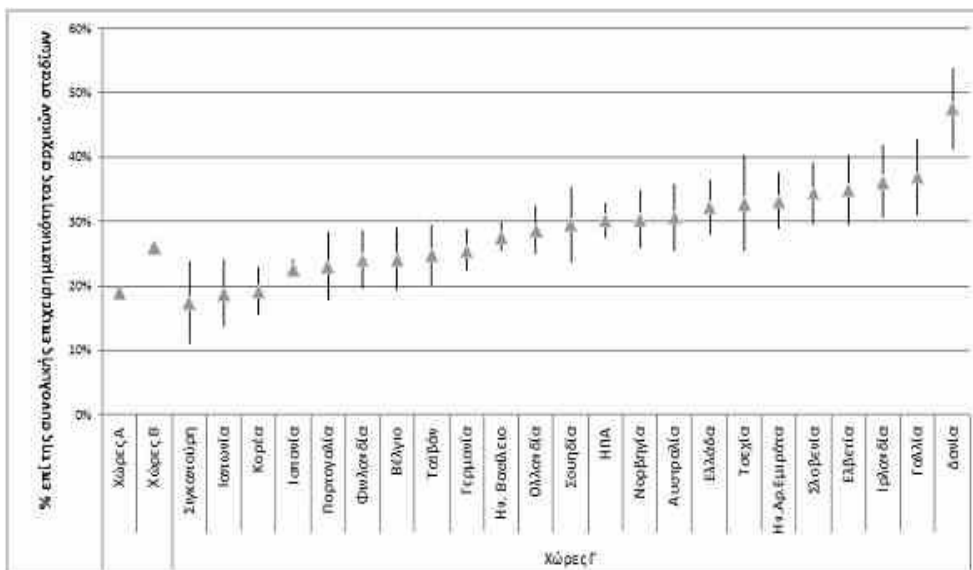
7.5. Κρίση και Επιχειρηματικότητα – Το Νέο Μοντέλο

Αν και τα στοιχεία του IOBE για την επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα δείχνουν ότι όλο και περισσότεροι Έλληνες στρέφονται στην ίδρυση μικρομεσαίων εταιριών, η πραγματικότητα είναι ότι στην πλειοψηφία των περιπτώσεων αυτό συμβαίνει σε πολλές περιπτώσεις λόγω απόγνωσης. Οι εν δυνάμει μικροεπιχειρηματίες, ακολουθούν σε πολλές περιπτώσεις τις «κλασικές συνταγές» των μικροκαταστημάτων, τα οποία κατά κανόνα δεν «ευδοκιμούν» και κλείνουν μετά από σύντομο χρονικό διάστημα. Ταυτόχρονα όμως γίνεται όλο και περισσότερο εμφανής ένας σημαντικός αριθμός νέων που προσπαθούν να μπουν στον επιχειρηματικό στίβο με νέες ιδέες και καινοτόμα προϊόντα, μέσω εταιριών startups. Σύμφωνα με τον IOBE, καταγράφονται σοβαρές ενδείξεις ότι η κρίση έχει κινήσει διαδικασίες αναδιάρθρωσης της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα

και σταδιακά εμφανίζονται πολλά νέα επιχειρηματικά εγχειρήματα τα οποία ξεφεύγουν από την πεπατημένη και ανοίγουν νέες δραστηριότητες.

Σύμφωνα με την εν λόγω έκθεση, ενώ μέχρι το 2005 το μεγαλύτερο ποσοστό των νέων επιχειρηματικών εγχειρημάτων απευθύνονταν στον τελικό καταναλωτή, ήταν δηλαδή κατά κανόνα δραστηριότητες σχετικές με την πώληση προϊόντων, τα τρία τελευταία χρόνια το ποσοστό αυτό έχει μειωθεί σε λιγότερο από 50%. Αποτελεί ένα από τα πλέον αισιόδοξα μηνύματα της μελέτης του IOBE, το γεγονός ότι το 2011 οι νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες αφορούσαν κατά 49,4% την παροχή υπηρεσιών και πώληση προϊόντων προς τους τελικούς καταναλωτές, ενώ το 27,5% κατευθύνεται σε τομείς μεταποίησης και το 20,6% σε υπηρεσίες, ποσοστά που ήταν σημαντικά χαμηλότερα στο παρελθόν. Μελανό σημείο, το εξαιρετικά χαμηλό ποσοστό της επιχειρηματικότητας που αφορά στον πρωτογενή τομέα, καθώς περιορίζεται σε μόλις 2,5%.

Σχήμα 5: Καινοτομία και Ένταση Ανταγωνισμού στην Επιχειρηματικότητα Αρχικών Σταδίων (2009-2011). (Χώρες Α: χαμηλού κόστους, Χώρες Β: βελτίωσης αποτελεσματικότητας, Χώρες Γ: καινοτομίας)

Πηγή: IOBE

Υψηλού ενδιαφέροντος, σύμφωνα πάντα με την ίδια έκθεση, είναι η σημαντική αύξηση των νέων εγχειρημάτων που κατευθύνονται σε υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις και τα οποία έχουν υπερδιπλασιαστεί την

τελευταία δεκαετία και (από περίπου 10% σε άνω του 20%). Ακόμη σημαντικότερο, είναι το εύρημα ότι οι νέες επιχειρηματικές προσπάθειες είναι πλέον περισσότερο καινοτόμες και σε αρκετές περιπτώσεις αντιμετωπίζουν χαμηλό ανταγωνισμό επειδή ελάχιστοι στην αγορά προσφέρουν κάτι παρόμοιο.

Σύμφωνα πάντα με το IOBE, όπως φαίνεται και στο Σχήμα 5, ένα στα τρία νέα εγχειρήματα την περίοδο 2009-2011, δηλαδή στην «καρδιά» της οικονομικής κρίσης περιείχε καινοτόμα στοιχεία. Η επίδοση αυτή, κατατάσσει τη χώρα μας πλέον στην 8^η θέση μεταξύ πολλών χωρών, υψηλότερα από χώρες όπως η Αυστραλία, η Νορβηγία, η Σουηδία, η Ολλανδία, η Αγγλία, η Γερμανία, η Φινλανδία, τη Ν. Κορέα, η Σιγκαπούρη, και η Ιαπωνία, γεγονός που καθιστά σαφές τη μεγάλη πρόοδο της χώρας στον εν λόγω τομέα.

Εν κατακλείδι, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι η νέα επιχειρηματική πραγματικότητα στην Ελλάδα κάνει σταδιακά σημαντικά βήματα στην κατεύθυνση της παροχής υπηρεσιών με προστιθέμενη αξία και έντονα καινοτόμα στοιχεία, γεγονός που μπορεί να μας κάνει να αισιοδοξούμε για την εξέλιξη της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα παρά τις δυσμενείς οικονομικές συνθήκες.

8. Συμπεράσματα

Τον Απρίλιο 2010 ξεκίνησε ένα νέο κεφάλαιο στην οικονομική ιστορία της Ελλάδας καθώς η χώρα προσέφυγε στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και στον μηχανισμό στήριξης της ΕΕ για οικονομική βοήθεια. Η βοήθεια αυτή συνοδεύτηκε από την εφαρμογή ενός σκληρού προγράμματος οικονομικής προσαρμογής, με κύριους βραχυπρόθεσμους στόχους την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης και τη διατήρηση της δημοσιονομικής σταθερότητας. Ειδικότερα, τέθηκαν πολύ συγκεκριμένοι ποσοτικοί στόχοι σχετικά με το ΑΕΠ, το Έλλειμμα και το Δημόσιο χρέος, και περιγράφηκαν συγκεκριμένα μέτρα και μεθοδολογίες που έπρεπε να εφαρμοστούν για την επίτευξη των στόχων αυτών.

Σημαντικός σταθμός στην πορεία της Ελλάδος μέσα στην οικονομική δύνη αποτέλεσε ο Φεβρουάριος 2012, οπότε και πραγματοποιήθηκε, μέσω του PSI, απομείωση του Ελληνικού δημόσιου χρέους ονομαστικής αξίας €206 δις, με κούρεμα της τάξεως του 53,5%. Μέσα σε ένα τέτοιο κλίμα, η διεθνής θέση της χώρας έβαινε συνεχώς μειούμενη και οι φωνές που πίεζαν για την υλοποίηση διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και κατασκευής νέων ευέλικτων δομών του κράτους, αυξάνονταν συνεχώς.

Στο εσωτερικό της χώρας, η οικονομική κατάσταση επιδεινώνεται διαρκώς και σημαντικοί οικονομικοί δείκτες περιγράφουν με γλαφυρό και δραματικό τρόπο το πρόβλημα που διογκώνεται. Η υψηλότερη ανεργία σε συνδυασμό με σχετικά υψηλό Δείκτη Τιμών Καταναλωτή για τα έτη 2010-2012 αποτελούν εκρηκτικό μείγμα, ενώ και άλλοι δείκτες, όπως ο δείκτης οικοδομικής δραστηριότητας, αποτυπώνουν τη βαθειά ύφεση στην οποία έχει βυθιστεί η χώρα.

Η κατάσταση που βιώνει σήμερα η Ελληνική Οικονομία δεν είναι αποτέλεσμα μόνο των πολιτικών που ακολουθήθηκαν τα τελευταία χρόνια, αλλά πολιτικών που έχουν την ρίζα τους σε παθογένειες πολλών δεκαετιών. Σημαντικοί τομείς της οικονομίας πάσχουν από σοβαρά διαρθρωτικά προβλήματα και οι παρεμβάσεις τους κράτους για ρύθμιση της αγοράς ή κάποιου κλάδου, συνήθως αποτυγχάνουν. Οι πλέον «ένοχοι» τομείς ήταν

διαχρονικά η Άμυνα, η Κοινωνική Ασφάλιση και η Υγεία. Έχει πλέον αναγνωριστεί ότι όλα αυτά τα χρόνια ασκήθηκαν πολιτικές με καταστρεπτικά αποτελέσματα σε εθνικό επίπεδο, γεγονός που επιδεινώθηκε βέβαια και εξαιτίας του προβλήματος που αφορούσε τη δομή και τη συνοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το πρόγραμμα σταθεροποίησης και ανάπτυξης που υλοποιεί η Ελλάδα, σχεδιάστηκε πάνω σε δύο βασικούς άξονες με στόχο την επίτευξη μιας δυναμικής οικονομίας που θα δημιουργήσει ανάπτυξη και νέες θέσεις εργασίας: (1) την παραγωγή πρωτογενών πλεονασμάτων από το έτος 2013 και μετά και (2) την εκτεταμένη απομείωση του δημοσίου χρέους μετά την ολοκλήρωση του PSI. Δυστυχώς, παρά τους φιλόδοξους στόχους του, το Πρόγραμμα μέχρι και σήμερα έχει αναδείξει πολλά αρνητικά σημεία και έχει ιδιαίτερα αρνητικό αντίκτυπο στην κοινωνία. Επιπλέον, αλληπάλληλες αποκλίσεις σωρεύονται με αποτέλεσμα να απειλούν σοβαρά την επιτυχή έκβασή του.

Στα ενθαρρυντικά σημάδια της τρέχουσας οικονομικής συγκυρίας είναι ότι παρά τα συντριπτικά υψηλά ποσοστά ανεργίας, σημαντικός αριθμός νέων προσπαθούν να μπουν στον επιχειρηματικό στίβο με νέες ιδέες και καινοτόμα προϊόντα. Αυτό δείχνει ότι η κρίση έχει κινήσει διαδικασίες αναδιάρθρωσης της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα και σταδιακά εμφανίζονται νέα επιχειρηματικά εγχειρήματα τα οποία ξεφεύγουν από την πεπατημένη και εστιάζουν στην παροχή υπηρεσιών με προστιθέμενη αξία και έντονα καινοτόμα στοιχεία. Το γεγονός αυτό μπορεί να μας κάνει να αισιοδοξούμε για την εξέλιξη της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα παρά τις δυσμενείς οικονομικές συνθήκες.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

1. Αγγελόπουλος, Α. (1937). Το δημόσιον χρέος της Ελλάδος, Αθήνα, 1937.
2. Γκλαβίνης, Π. (2011α). Η ελληνική κρίση χρέους εισέρχεται σε νέα φάση διαχείρισης - Μέρος Α, www.capital.gr, 3 Φεβρουαρίου 2011.
3. Γκλαβίνης, Π. (2011β). Η ελληνική κρίση χρέους εισέρχεται σε νέα φάση διαχείρισης - Μέρος Β, www.capital.gr, 4 Φεβρουαρίου 2011.
4. ΓΣΕΕ (2010). Δελτίο Τύπου για τις Ανατροπές των Συλλογικών Συμβάσεων Εργασίας, 6/9/2010.
5. ΔΕΠ (2012). Δελτίο Εκτέλεσης Προϋπολογισμού αριθμ.12, Δεκέμβριος 2011, 23 Ιανουαρίου 2012.
6. ΕΛΣΤΑΤ (2012α). Έρευνα Εργατικού Δυναμικού - γ' τρίμηνο του έτους 2011.
7. ΕΛΣΤΑΤ (2012b). Δελτίο τύπου Ελληνικής Στατιστικής Αρχής της 14-02-2012
8. Επικαιροποιημένο ΜΠΔΣ (2011). Επικαιροποιημένο Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής Πίνακας 1, <http://www.minfin.gr/content-api/f/binaryChannel/minfin/datastore/c2/19/01/c21901b5a65b14f5c06160dd2c55928e7f0e73ec/application/pdf/ASH+AND+ESA+LAW.pdf>
9. ΙΝΕ ΓΣΕΕ (2011). Ετήσια Έκθεση 2011: Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, <http://www.inegsee.gr/ereynes-meletes/ekthesh/Ethsia-Ekthesh-2011-H-ellhnikh-oikonomia-kai-h-apasxolhsh.html>.
10. ΙΝΕ ΓΣΕΕ (2010). Ετήσια Έκθεση 2010: Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, <http://www.inegsee.gr/ereynes-meletes/ekthesh/Ethsia-Ekthesh-2010-H-ellhnikh-oikonomia-kai-h-apasxolhsh.html>.
11. Καζάκου, Α. (1998). Η Διαιτησία Συλλογικών Διαφορών Συμφερόντων κατά το Ν. 1876/1990.

12. Καζάκου, Α. (2009). Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο, τ. Ι, 2009.
13. Καψάλης Α., Κουζής Γ., Κούστα Έ., Λαμπουσάκη Σ., Σταμάτη Α., Τήκος Σ. (2011). Οι εργασιακές σχέσεις στην Ευρώπη και στην Ελλάδα: Ετήσια Έκθεση 2010, <http://www.ineobservatory.gr/dhmosieuseis/episthmonikes-ektheseis/oi-ergasiakes-scheseis-stin-eyrwpi-kai-stin-ellada-etisia-ekthesi-2010/>.
14. Καραμπαρμπούνης, Λ. (2010). Μήπως η Ελληνική Δημοσιονομική Προσαρμογή Πρέπει να Βασισθεί Λιγότερο στους Φόρους; Ανωτάτη Σχολή Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου του Σικάγο, 9 Σεπτεμβρίου 2010.
15. Κουζής, Γ. (2007). Τα χαρακτηριστικά του ελληνικού συνδικαλιστικού κινήματος. Αποκλίσεις και συγκλίσεις με τον ευρωπαϊκό χώρο, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.
16. Σαπουντζόγλου Γ., Πετόντης Χ. (2006). Τραπεζική Θεωρία και Πρακτική, Εκδόσεις Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών.
17. ΤΤΕ (2009). Η έκθεση της Τραπέζης της Ελλάδος για τη Νομισματική Πολιτική 2008-2009, 16 Φεβρουαρίου 2009.
18. ΤΤΕ (2011a). Νομισματική Πολιτική - Ενδιάμεση Έκθεση, Νοέμβριος 2011.
19. ΤΤΕ (2011b). Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, Δεκέμβριος 2011, Τεύχος 141.
20. ΤΤΕ (2011c). Ενδιάμεση Οικονομική Έκθεση.
21. ΤΤΕ (2012). Ενδιάμεση έκθεση του Διοικητή της Τραπέζης Ελλάδος.
22. Alpha Bank (2009). Οικονομικό Δελτίο της Alpha Bank, Τεύχος 108, Φεβρουάριος 2009.
23. Alpha Bank (2011). Οικονομικό Δελτίο Alpha Bank, Φεβρουάριος 2011.
24. Alpha Bank (2012). Εβδομαδιαίο Δελτίο Οικονομικών Εξελίξεων, Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών, 15 Μαρτίου 2012.

Ξενόγλωσση

25. Bustelo, P. (1998). The East Asian Financial Crises: An Analytical Survey, Instituto Complutense de Estudios Internacionales Working Paper, No. 10.
26. DGFA (2011). Occasional paper 82, The Economic Adjustment Programme for Greece - 4th Review, Spring 2011, p. 25, Table 11.
27. EC (2010). The Economic Adjustment Programme for Greece - 1st review.
28. EC (2011a). European Economic Forecast - Autumn 2011.
29. EC (2011b). European Economic Forecast - Spring 2011.
30. EC (2011c). The Economic Adjustment Programme for Greece - 3rd review.
31. EC (2011d). The Economic Adjustment Programme for Greece - 5th review.
32. EC (2012a). Interim Forecast, February 2012.
33. EC (2012b). The Economic Adjustment Programme for Greece 2nd review, March 2012.
34. Featherstone, K. (2008). "Varieties of capitalism" and the Greek case: explaining the constraints on domestic reform?, GreeSE: 11. Hellenic Observatory, London School of Economics and Political Science, London, UK.
35. Graham (2001). Discussion for Korea's Policy of socialization of risk and its consequences over time.
36. IMF (1996a). Current Account Sustainability - Selected East Asian and Latin America Experiences, WP No 96/110.
37. IMF (1996b). Staff Country Report 96/136.
38. IMF (1996c). [Capital Inflows and the Real Exchange Rate: Analytical Framework and Econometric Evidence](#), WP No 96/137.
39. IMF (1998a). Stand by Arrangement, 1st review.
40. IMF (1998b). The East Asian Crisis: Macroeconomic Developments and policy lessons, WP/98/128.

41. IMF (2001). WP/01/154
42. IMF (2011). Greece: Fifth Review Under the Stand-By Arrangement, Rephasing and Request for Waivers of Nonobservance of Performance Criteria, Country Report 11/351.
43. IMF (2012). Potential Economic Impact of Euro Exit, Report March 2012.
44. Kim, E. H. (1998). Globalisation of Capital Markets and the Asian Financial Crisis, *Journal of Applied Corporate Finance* 11, no. 3, pp. 30.
45. Lewis, P. (1996). Export Growth Slows for Asia's Tiger Economies.
46. Mishkin, F. (1999). *Journal of International Money and Finance* 18 (1999) pp. 709–723.
47. Occasional Papers 61 (2010). Το Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής για την Ελλάδα, Γενική Διεύθυνση Οικονομικών και Νομισματικών Υποθέσεων, June 2010.
48. OECD (1995). *Monitoring the World Economy 1820-1992*.
49. OECD (2010). *Health at a Glance 2010*.
50. OECD (2011). *Government at a Glance*, available at www.oecd.org/gov/indicators/govataglance.
51. Papademos, L. (2009). Speech of Lucas Papademos, Vice President of the ECB, 7th European Business Summit, Brussels, 26 March 2009.
52. *The Economist* (2009). The return of economic nationalism, February 7, 2009.
53. Wessels, W. (2004). Μακροοικονομική, Εκδόσεις Κλειδάριθμος.
54. Woosik, M. (2012). Η Κρίση του Ευρώ και το Μέλλον της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης: Η σημασία της για την Ασία, Σεούλ.

Διαδικτυακές Πηγές

1. http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economy_1_26/12/2010_426717
2. <http://www.agelioforos.gr/default.asp?pid=7&ct=8&artid=68092>
3. <http://www.taxheaven.gr/news/news/view/id/5943>
4. <http://tovima.gr/details.php?id=1556>
5. <http://www.omed.gr>
6. <http://www.et.gr>
7. www.bloomberg.com
8. www.bloomberg.com/quote/CGGB1U5:IND/chart.
9. www.capital.gr
10. www.reuters.com
11. <http://apografi.gov.gr/>
12. www.greekbonds.gr

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α: ΠΙΝΑΚΕΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
(Σε εκατ. €)

	Μη εποχικά διορθωμένα στοιχεία ¹			
	Σε σταθερές τιμές 2005	%*	Σε τρέχουσες τιμές	%*
2005 I	44.717		44.332	
II	47.600		47.584	
III	51.028		50.971	
IV	49.705		50.162	
2006 I	46.679	4,4	47.871	8,0
II	51.131	7,4	52.127	9,5
III	53.021	3,9	54.473	6,9
IV	52.920	6,5	54.423	8,5
2007 I	49.107	5,2	51.148	6,8
II	52.647	3,0	55.552	6,6
III	54.980	3,7	58.606	7,6
IV	53.121	0,4	57.465	5,6
2008 I	49.188	0,2	54.250	6,1
II	52.928	0,5	58.785	5,8
III	54.972	0,0	61.533	5,0
IV	52.438	-1,3	58.353	1,5
2009 I	47.024	-4,4	51.638	-4,8
II	50.605	-4,4	58.611	-0,3
III	53.063	-3,5	60.247	-2,1
IV	52.022	-0,8	61.145	4,8
2010 I	47.202	0,4	53.841	4,3
II	50.228	-0,7	58.099	-0,9
III	50.605	-4,6	59.559	-1,1
IV	47.549	-8,6	55.820	-8,7
2011 I	43.448	-8,0	50.386	-6,4
II	46.575	-7,3	55.156	-5,1
III	48.062	-5,0	57.214	-3,9
IV	44.225	-7,0	52.493	-6,0

* Ποσοστιαία μεταβολή ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1^Α

European Commission
The economic adjustment programme for Greece

ANNEXES

C2: GOVERNMENT DEBT

	2010	2011	2012	2013	2014
	<i>levels (EUR billion)</i>				
Debt (net of collateral)	329.4	354.4	384.7	388.3	381.9
Change in debt	29.8	25.0	30.3	3.6	-6.4
Government deficit (level)	-24.1	-19.1	-14.9	-11.4	-6.4
Stock-flow adjustment	5.7	5.9	15.4	-7.8	-12.8
	<i>% GDP</i>				
Debt (net of collateral)	144.9	162.7	181.3	181.2	173.3
Change in the ratio	15.6	17.8	18.6	-0.1	-7.9
<i>Contributions:</i>					
Primary balance (+ is a deficit)	5.0	2.1	-0.1	-2.4	-5.0
"Snow-ball" effect	8.1	13.0	11.5	5.3	2.3
Stock-flow adjustment	2.5	2.7	7.3	-3.0	-5.2
	<i>levels (EUR billion)</i>				
Debt gross of collateral	329.4	354.4	420.3	425.2	420.3
	<i>% GDP</i>				
Debt gross of collateral	144.9	162.7	198.1	198.5	190.8

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Πίνακας V.1 ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ (σε εκατ. ευρώ)

Table V.1. GOVERNMENT BUDGET (in million euro)

Περίοδος (I) Period (I)	Δαπάνες (2)/ Outlays (2)		Έσοδα Revenues	Έλλειμμα (-)/ Πλεόνασμα (+) Balance		Έλλειμμα (-)/Πλεόνασμα (+) ως % ΑΕΠ Primary Balance as % of GDP	
	Πρωτογενείς Δαπάνες Primary Outlays			Πρωτογενές Αποτέλεσμα Primary Balance		Πρωτογενές Αποτέ- λεσμα ως % ΑΕΠ Primary Balance as % of GDP	Balance as % of GDP
2008	63713	74920	60352	-3361	-14568	-1,4	-6,3
2009	74030	86355	55483	-18547	-30872	-8,0	-13,3
2010	67484	80707	59251	-8234	-21457	-3,6	-9,4
2011 *	64234	80582	58943	-5290	-21638	-2,4	-9,9
2012 **	62124	80024	62984	860	-17040	0,4	-8,0
2010 II	15724	18658	13031	-2693	-5627	-1,2	-2,5
III	15396	21317	14664	-732	-6653	-0,3	-2,9
IV	21372	22943	18137	-3236	-4807	-1,4	-2,1
2011 I*	14023	17257	12557	-1466	-4700	-0,7	-2,2
II*	16970	20745	12697	-4273	-8048	-2,0	-3,7
III*	14935	21958	15544	610	-6413	0,3	-2,9
IV*	18306	20622	18145	-161	-2477	-0,1	-1,1
2010 Μάρτ./Mar.	14992	17789	13419	-1573	-4370	-0,7	-1,9
Απρ./Apr.	20563	23902	17530	-3033	-6372	-1,3	-2,8
Μάιος/May	25523	30920	21820	-3703	-9100	-1,6	-4,0
Ιούν./Jun.	30716	36447	26450	-4266	-9997	-1,9	-4,4
Ιούλ./Jul.	36171	45084	32635	-3536	-12449	-1,6	-5,5
Αύγ./Aug.	40857	51539	36725	-4132	-14814	-1,8	-6,5
Σεπτ./Sept.	46112	57764	4114	-4998	-16650	-2,2	-7,3
Οκτ./Oct.	51326	64069	45988	-5338	-18081	-2,3	-8,0
Νοέμ./Nov.	57657	70561	51045	-6612	-19516	-2,9	-8,6
Δεκ./Dec.	67484	80707	59251	-8234	-21457	-3,6	-9,4

2011	Ιαν./Jan.*	4768	5360	5525	757	165	0,3	0,1
	Φεβρ./Feb.*	9295	10154	9129	-166	-1025	-0,1	-0,5
	Μάρτ./Mar.*	14023	17257	12557	-1466	-4700	-0,7	-2,2
	Απρ./Apr.*	20165	23984	16738	-3427	-7246	-1,6	-3,3
	Μάιο/ May*	25681	31525	21265	-4416	-10260	-2,0	-4,7
	Ιούν./Jun.*	30993	38002	25254	-5739	-12748	-2,6	-5,9
	Ιούλ./Jul.*	36484	46702	31133	-5351	-15569	-2,5	-7,1
	Αύγ./Aug.*	41316	54065	35964	-5352	-18101	-2,5	-8,3
	Σεπτ./Sept.*	45928	59960	40798	-5129	-19161	-2,4	-8,8
	Οκτ./Oct.*	50260	65486	45394	-4866	-20092	-2,2	-9,2
	Νοέμ./Nov.*	56161	71703	51211	-4948	-20490	-2,3	-9,4
	Δεκ./Dec.*	64234	80582	58943	-5290	-21638	-2,4	-9,9

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών, Γενικό Λογιστήριο του Κράτους./ Source: Ministry of Finance, State General Accounting Office.

(1) Τα "μηνιαία" στοιχεία αφορούν σωρευτικά την περίοδο από τον Ιανουάριο έως τον αντίστοιχο μήνα/"Monthly" figures refer to cumulative data, from January to the respective month.

(2) Στις δαπάνες του κρατικού προϋπολογισμού περιλαμβάνονται οι επιστροφές φόρων και δεν περιλαμβάνονται πληρωμές χρολυσίων και έως το 2009 πληρωμές για εξοπλιστικά προγράμματα (Βλέπε και Πίνακα V.5). Στο δεκάμηνο και στα ετήσια στοιχεία του 2010, του 2011 και του 2012 περιλαμβάνονται οι πληρωμές για εξοπλιστικά προγράμματα, οι καταπτώσεις εγγυήσεων για φορείς εκτός γενικής κυβέρνησης και οι δαπάνες NATO./ Outlays of government budget include tax refunds and do not include amortization payments and up to 2009 advance payments of defense expenditure (See also Table V.5). In Jan.-Oct. period and the annual data of 2010, 2011 and 2012 outlays of government budget include payments of defense expenditure, guarantees called for entities outside general government and NATO expenditure.

* Προσωπικά Στοιχεία/ Provisional Data. ** Προϋπολογισμός 2012 (χωρίς την εισαγωγή του PSI/ Budget 2012 (without PSI implementation).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΔΩΔΕΚΑΜΗΝΟΥ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2010-2011

(Δημοσιονομική βάση-ποσά σε εκατ. €)

	2010	2011	Μεταβολή 12/μήνου 11/10 (%)	2011	2011	Διαφορά από Προβλέψεις ΠΥ 2012 (%)
	12/μήνου /1	12/μήνου /2		Προβλέψεις ΜΠΔΣ /3	Προβλέψεις ΠΥ 2012 /4	
	(1)	(2)	(3=2:1)	(4)	(5)	(6=2:5)
Τακτικός Προϋ/σμός						
1. Καθαρά έσοδα(α+β+γ-δ)	50.857	49.993	-1,7	54.042	51.309	-2,6
α. Έσοδα προ επιστροφών φόρων	56.155	53.953	-3,9	57.012	55.212	-2,3
β. Έσοδα NATO	24	26	9,2	40	40	-34,8
γ. Ειδικά έσοδα από εκχώρηση αδειών και δικαιωμάτων του Δημοσίου / 6	0	1.157		790	1.056	9,6
δ. Επιστροφές φόρων	5.322	5.143	-3,4	3.800	5.000	2,9
2. Δαπάνες (α+β+γ+δ+ε+στ)	66.932	68.881	2,9	70.225	69.495	-0,9
α. Πρωτογενείς δαπάνες / 7	52.146	51.532	-1,2	52.009	51.790	-0,5
β. Επιχορήγηση νοσηλευτικών ιδρυμάτων για εξόφληση μέρους παλαιών οφειλών τους / 8	367	435	18,6	450	450	-3,3
γ. Δαπάνες NATO (από ειδικά έσοδα)	33	16	-51,5	40	40	-59,8
δ. Εξοπλιστικά προγράμματα	1.017	359	-64,7	1.500	600	-40,2
ε. Καταπτώσεις εγγυήσεων φορέων εκτός γενικής κυβέρνησης / 9	145	192	32,1	224	235	-18,5
στ. Τόκοι	13.223	16.348	23,6	16.002	16.380	-0,2
Π.Δ.Ε.						
3. Έσοδα	3.072	3.770	22,7	3.925	3.365	12,0
4. Δαπάνες	8.454	6.608	-21,8	7.550	6.890	-4,1
5. Έλλειμμα ΚΠ (1-2+3-4)	21.457	21.726	1,3	19.808	21.712	0,1

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

MEDIUM TERM DEFICIT CEILINGS (ACCORDING TO ECONOMIC ADJUSTMENT 4th REVIEW)

	2011	2011	2013	2014
Deficit ceilings (EUR million)	17 065	14 916	11 399	6 385
Indicative as percentage of GDP	7.6	6.5	4.9	2.6

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΣΗ ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ (ΜΠΔΣ)

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΜΕΝΟ ΜΠΔΣ (σε εκατ. €)

	2011	2012	2013	2014	2015
	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη
I. Έσοδα	54.633	59.184	58.077	59.094	58.148
1. Καθαρά έσοδα τακτικού προϋπολογισμού	51.309	54.434	52.897	54.196	55.817
α. Τακτικά έσοδα	53.327	55.891	54.394	55.541	57.630
1. Άμεσοι φόροι	20.619	24.213	22.346	22.778	24.012
2. Έμμεσοι φόροι	29.084	29.088	29.515	29.996	30.618
3. Απολήψεις από Ε.Ε.	271	165	165	174	176
4. Μη φορολογικά έσοδα	3.354	2.426	2.368	2.593	2.824
β. Μη τακτικά έσοδα	1.926	2.113	2.217	2.455	1.962
γ. Επιστροφές φόρων	5.000	3.800	3.800	3.800	3.800
δ. Ειδικά έσοδα από εκχώρηση αδειών και δικαιωμάτων	1.056	230	86	0	25
2. Έσοδα ΠΔΕ	3.324	4.750	5.180	4.898	2.331
α. Εισροές ΕΣΠΑ	2.929	4.273	4.610	4.298	1.711
β. Λοιπές εισροές (περιλαμβάνεται ΟΠΕΚΕΠΕ και ΑΛΙΕΙΑ)	245	277	420	450	470
γ. Ίδια έσοδα	150	200	150	150	150
II. Δαπάνες	77.591	72.558	74.131	72.127	70.541
1. Δαπάνες τακτικού προϋπολογισμού	70.741	64.858	66.431	64.427	62.841
α. Πρωτογενείς δαπάνες (1+2+3+4+5)	51.830	49.085	49.140	47.432	46.646
1. Μισθοί και συντάξεις	21.730	20.521	20.406	20.406	20.459
2. Κοινωνική ασφάλιση & Περιβαλψη (συμπ. Πληρωμή για ασφαλιστικό ταμείο ΔΕΗ)	17.487	15.908	16.107	14.321	13.735
3. Λειτουργικές και άλλες δαπάνες	7.283	7.215	7.091	6.939	6.621
4. Αποδόσεις προς τρίτους	5.060	4.441	4.336	4.568	4.632
5. Μη καταμετρημένες δαπάνες	0	0	0	0	0
6. Αποθεματικά	270	1.000	1.200	1.200	1.200
β. 1. Εγγυήσεις σε Γενική Κυβέρνηση	1.246	1.484	1.973	1.191	1.636
2. Εγγυήσεις εκτός Γενικής Κυβέρνησης	235	139	318	153	109
γ. Τόκοι	16.380	12.750	13.600	14.450	13.250
δ. Πληρωμές στα νοσοκομεία για παλιές οφειλές	450	400	400	400	400
ε. Πληρωμές για εξοπλιστικές δαπάνες	600	1.000	1.000	800	800
2. ΠΔΕ	6.850	7.700	7.700	7.700	7.700
III. Έλλειμμα Κρατικού Προϋπολογισμού	-22.958	-13.374	-16.054	-13.033	-12.393
% ΑΕΠ	-10,5%	-6,3%	-7,5%	-5,9%	-5,4%
III. α. Πρωτογενές αποτέλεσμα	-6.578	-624	-2.454	1.417	857
Εθνικολογαστικές προσαρμογές κεντρικής κυβέρνησης	881	-1.332	-958	-1.574	-622
Ισοζύγιο Νομικών Προσώπων πλην ΔΕΚΟ	936	1.196	1.199	1.280	1.514
Ισοζύγιο επαναταξινομημένων ΔΕΚΟ	1.299	1.739	2.202	1.464	1.138
Έλλειμμα Κεντρικής Κυβέρνησης κατά ESA95	-19.842	-11.771	-13.612	-11.863	-10.364
Ισοζύγιο ΟΤΑ	35	0	0	0	0
Εθνικολογαστικές προσαρμογές ΟΤΑ	0	133	0	0	0
Ισοζύγιο ΟΤΑ κατά ESA95	35	133	0	0	0
Ισοζύγιο ΟΚΑ	233	-169	795	623	840
Εθνικολογαστικές προσαρμογές ΟΚΑ	-109	380	-350	-100	-100
Ισοζύγιο ΟΚΑ κατά ESA95	124	211	445	523	740
Έλλειμμα Γενικής κυβέρνησης κατά ESA95	-19.683	-11.427	-13.166	-11.339	-9.623
% ΑΕΠ	-9,0%	-5,4%	-6,1%	-5,1%	-4,2%
ΑΕΠ	217.771	212.544	214.724	220.294	227.563

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ 11/2010-11/2011

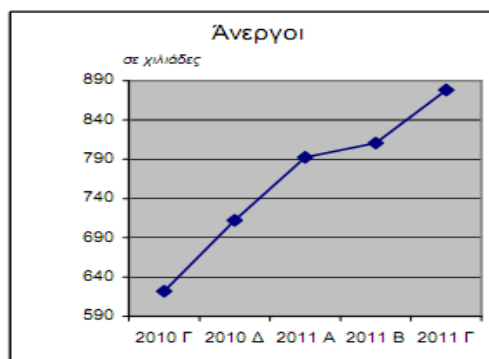
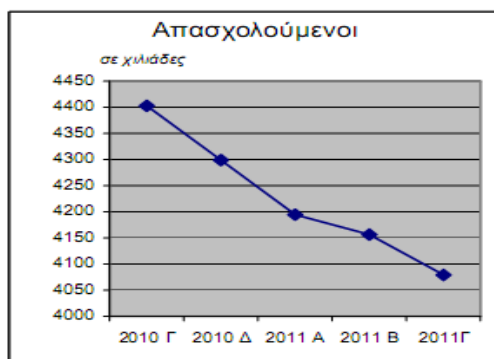
Αποκεντρωμένη Διοίκηση	Περίοδος												
	2010		2011										
	11ος	12ος	1ος	2ος	3ος	4ος	5ος	6ος	7ος	8ος	9ος	10ος	11ος
Μακεδονίας - Θράκης	14,6	16,3	17,6	16,3	16,1	18,0	19,9	18,4	18,2	20,6	18,3	19,0	23,8
Ηπείρου - Δυτικής Μακεδονίας	14,0	15,8	17,7	19,1	18,0	19,7	18,4	20,1	16,6	17,4	21,2	18,4	20,0
Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας	13,9	14,8	14,2	13,7	15,6	16,4	13,7	17,3	19,3	17,1	18,2	20,7	19,9
Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας και Ιονίων Νήσων	12,7	14,5	12,0	15,9	15,8	12,0	16,7	13,9	13,9	17,5	15,6	15,4	20,1
Αττικής	13,9	14,0	14,6	14,8	15,8	15,7	15,6	15,8	17,4	18,5	18,1	19,2	21,1
Αιγαίου	11,9	13,6	15,1	25,1	24,2	13,1	13,7	11,2	8,8	15,8	12,4	11,2	11,6
Κρήτης	14,5	14,3	14,6	15,2	14,5	14,4	16,1	10,9	11,0	16,4	13,3	15,7	19,4
Σύνολο Ελλάδος	13,9	14,8	15,1	15,9	16,2	15,8	16,6	16,0	16,5	18,4	17,5	18,2	20,9

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

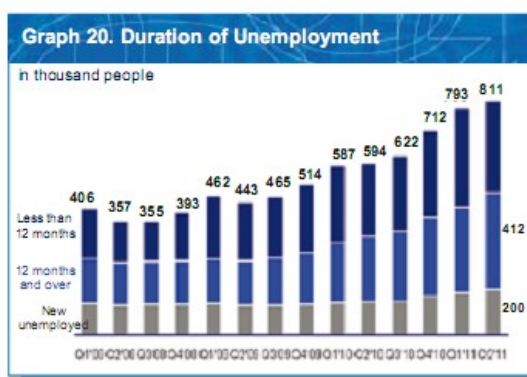
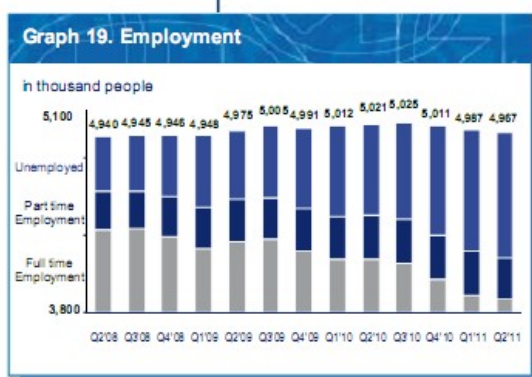
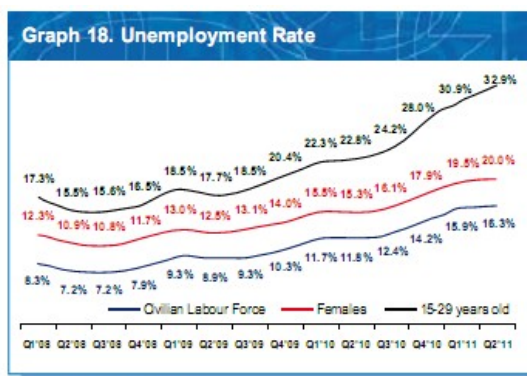
Απασχολούμενοι, άνεργοι, οικονομικά μη ενεργοί & ποσοστό ανεργίας 11/2006-11/2011

	Νοέμβριος					
	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Απασχολούμενοι	4.472.694	4.542.684	4.553.911	4.464.230	4.307.054	3.901.269
Άνεργοι	446.936	373.410	384.988	531.953	692.577	1.029.587
Οικονομικά μη ενεργοί	4.259.517	4.299.948	4.306.855	4.286.229	4.320.927	4.423.657
Ποσοστό ανεργίας	9,1	7,6	7,8	10,6	13,9	20,9

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

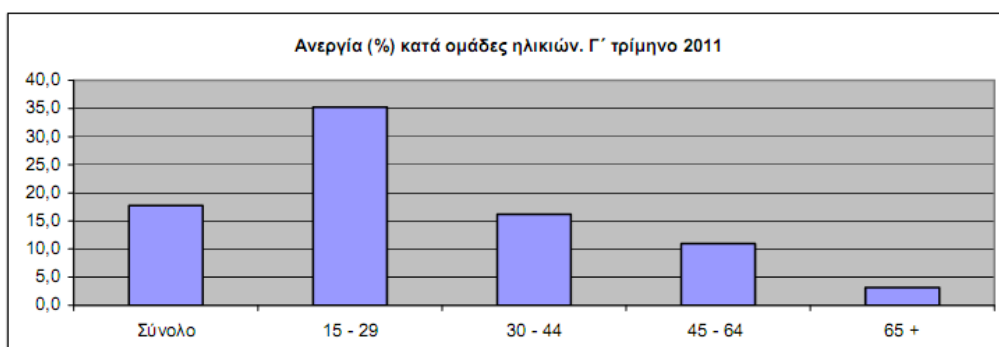

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

Διάγραμμα 1

Η κατανομή της ανεργίας, λαμβάνοντας υπόψη το επίπεδο εκπαίδευσης, έχει ως εξής: το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας παρατηρείται σε όσους δεν έχουν πάει καθόλου σχολείο (25,1%). Ακολουθούν τα άτομα που έχουν τελειώσει μερικές τάξεις δημοτικού (24,6%) και οι απόφοιτοι ανώτερης Τεχνολογικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (20,1%). Τα χαμηλότερα ποσοστά παρατηρούνται σε όσους έχουν διδακτορικό ή μεταπτυχιακό (9,5%) και στους πτυχιούχους της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (13,9%) (Πίνακας 2).

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

Αριθμός δημοσίων υπαλλήλων (από την απογραφή)

Εργασιακή σχέση	Αριθμός υπαλλήλων
ΑΙΡΕΤΟΙ	9.384
ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΑΟΡΙΣΤΟΥ	54.616
ΧΡΟΝΟΥ	
ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	42.663
ΟΡΙΣΜΕΝΟΥ ΧΡΟΝΟΥ	
ΛΟΙΠΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ	17.282
ΜΟΝΙΜΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ ΤΟΥ	581.391
ΔΗΜΟΣΙΟΥ	
ΜΕΤΑΚΛΗΤΟΙ	1.058
ΣΥΜΒΑΣΙΟΥΧΟΙ ΕΡΓΟΥ	4.389
ΩΡΟΜΙΣΘΙΟΙ/ΗΜΕΡΟΜΙΣΘΙΟΙ	1.155
ΣΥΝΟΛΟ	711.938
<i>Επιβεβαιώσεις στοιχείων μισθοδοτούμενων από Δ/νσεις Προσωπικού (5 Μαρτίου 2012)</i>	676.772

ΠΙΝΑΚΑΣ 11^Α

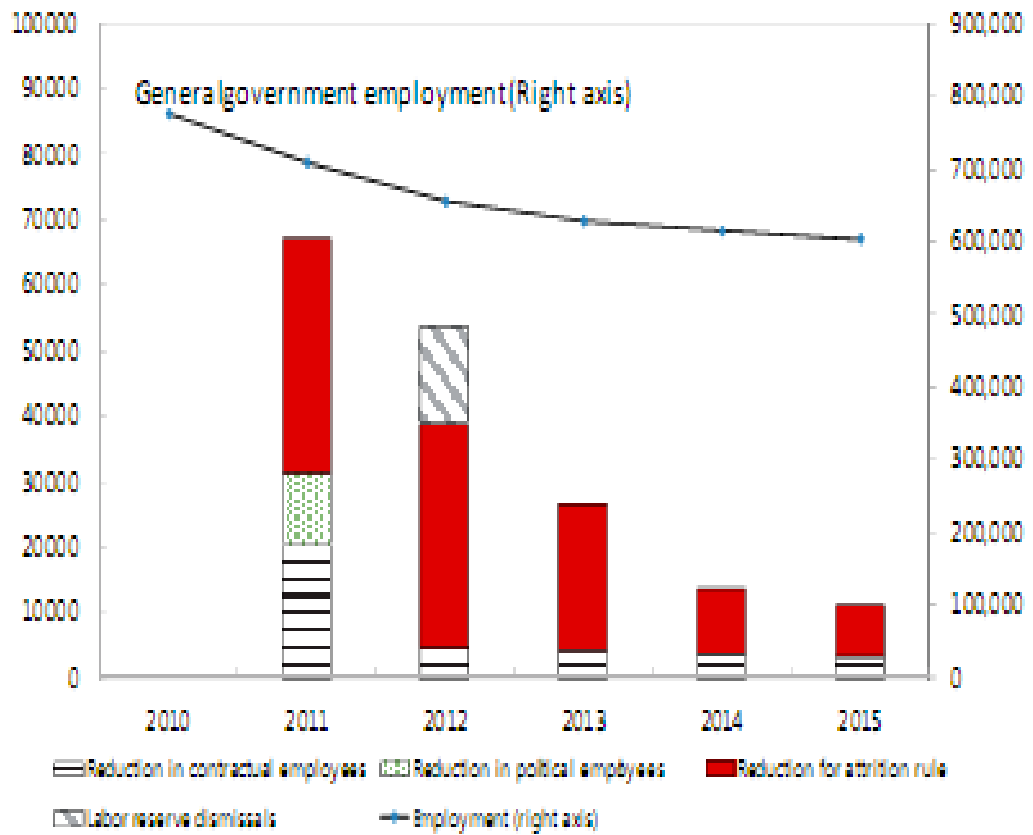
Table 12. Staffing plans

	2010	Projections				
		2011	2012	2013	2014	2015
Total	775994	708780	669632	625548	614810	602472
Permanent Employment	682258	646480	612104	572315	565443	556584
of which: tenure	600497	577927	553686	524191	519173	512747
Exit		48273	43830	47041	14765	11812
Normal retirement		47273	36256	24922	14765	11812
Through retirement schemes		1000	7574	7574	0	0
Through labour reserve		0	0	14545	0	0
Other		0	0	0	0	0
Hiring		12495	9455	7251	7893	2953
Professional Schools		4146	4146	4146	4146	4146
Transfer from SOEs		2883	0	0	0	0
From the labour reserve		0	0	1045	0	0
Other		5466	5309	2060	3747	-1193
Political appointees	25526	14576	14576	14576	14576	14576
Temporary contracts	68210	47724	42952	38657	34791	31312
Memorandum items:						
Total employment reduction since 2010		67214	106362	150447	161184	173522

Source: Greek Ministry of Finance

ΠΙΝΑΚΑΣ 11B

Greece. General Government Employment, 2010-15

Sources: Authorities and Staff estimates

ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΕ-27

	Police officers (units)			Police officers (per 100 000 inhabitants)		
	1998	2003	2008	1998	2003	2008
EU-27 (1)	:	:	1 677 846	:	:	337.1
Belgium (2)	36 419	36 318	38 068	357.3	350.7	356.9
Bulgaria	:	:	33 800	:	:	442.4
Czech Republic	43 888	46 616	42 117	426.1	456.9	405.7
Denmark	9 962	10 352	10 743	188.1	192.3	196.2
Germany	237 786	245 415	247 619	289.8	297.3	301.2
Estonia	4 089	3 553	3 218	293.5	262.0	240.0
Ireland	11 235	12 017	14 411	304.2	303.1	327.4
Greece	45 389	52 123	50 798	419.9	473.6	453.0
Spain	:	194 793	224 066	:	467.5	494.9
France (3)	223 582	233 250	228 402	383.5	388.1	367.6
Italy (4)	265 093	249 714	245 152	465.9	435.6	411.2
Cyprus	3 987	4 773	5 280	590.5	667.4	669.0
Latvia	10 878	9 796	8 410	449.4	420.2	370.3
Lithuania	14 181	11 910	11 018	398.1	344.0	327.3
Luxembourg (4)	1 136	1 304	1 555	269.2	290.9	321.4
Hungary	30 382	29 518	33 698	295.6	291.0	335.5
Malta	1 756	1 845	1 884	466.4	464.4	459.2
Netherlands	32 088	36 907	35 463	205.0	227.9	216.2
Austria	26 817	26 634	26 623	336.4	328.8	320.0
Poland	99 285	99 919	100 648	256.8	261.4	264.1
Portugal	45 484	47 417	51 584	449.9	455.6	485.8
Romania	48 803	45 690	50 339	216.7	209.8	233.8
Slovenia	6 821	7 526	7 779	343.6	377.2	387.0
Slovakia	13 988	13 667	14 059	259.6	254.1	260.3
Finland	7 889	8 323	8 191	153.3	159.9	154.5
Sweden	16 429	16 292	16 321	185.7	182.2	199.5
United Kingdom:						
England and Wales	126 814	133 366	140 230	245.6	253.2	258.4
Scotland	14 854	15 482	17 048	290.0	306.2	330.6
Northern Ireland	:	8 986	7 302	:	528.6	413.2
Iceland	:	678	646	:	235.0	204.8
Liechtenstein	:	84	83	:	248.1	234.8
Norway	7 384	8 062	7 505	167.1	177.1	158.4
Switzerland	14 367	15 155	16 326	202.5	207.2	215.0
Croatia	22 577	19 622	19 823	497.6	441.7	446.8
FYR of Macedonia	:	8 357	9 905	:	413.0	484.3
Turkey	322 766	318 189	341 770	499.3	456.1	484.2
Japan	226 401	241 732	251 939	:	:	:
United States	641 208	663 796	708 569	:	:	:

(1) Excluding French overseas departments and territories.

(2) Break in series between 2003 and 2008.

(3) Excluding overseas departments and territories.

(4) Break in series between 1998 and 2003.

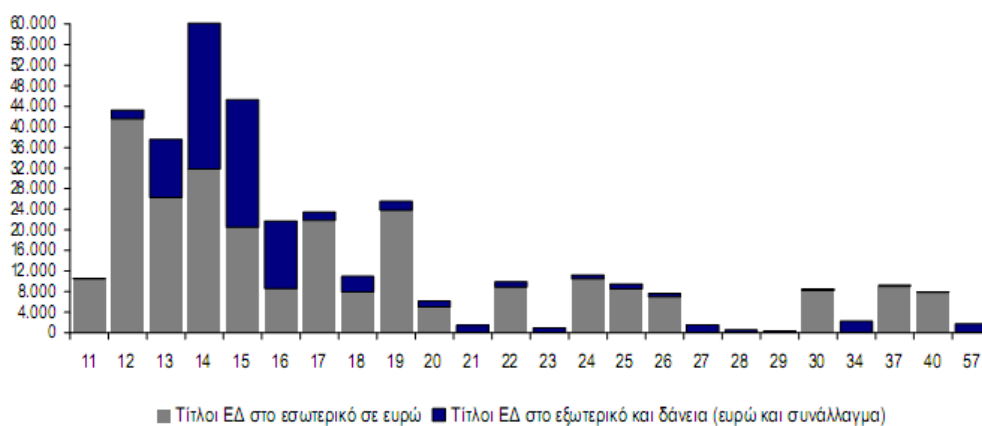
Source: Eurostat (online data codes: crim_plce, tps00001 and demo_r_d2jan)

US & Greece's public sector employment

	US	Greece
General Government	22,249,000	705,645
Wider Public Sector	574	175
Total Public Sector Employment	22,823,000	880,645
Total Labour Force	153,560,000	4,967,200
Total Population	312,257,855	11,257,290
Public Sector Employment as:		
% Total Population	7%	8%
% Total Labour Force	15%	18%
Population per Public Employee	14	13

ΠΙΝΑΚΑΣ 14

Διάγραμμα 4.2 Χρονοδιάγραμμα λήξης χρέους της κεντρικής διοίκησης την 31/10/2011 (σε εκατ. ευρώ)

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών

* Στους πίνακες 4.4, 4.5 και στο διάγραμμα 4.2:

- (i) Δεν έχει ενσωματωθεί η επιμήκυνση του δανείου 80 δισ. ευρώ από ΕΕ
- (ii) Το χρονοδιάγραμμα λήξης χρέους αναμένεται να μεταβληθεί ριζικά μετά την εφαρμογή του PSI και την ενσωμάτωση της επιμήκυνσης του δανείου 80 δισ. ευρώ από ΕΕ.

Πίνακας 4.4 Μέση υπολειπόμενη φυσική διάρκεια χρέους κεντρικής διοίκησης			
Ημερομηνία	Μέση Διάρκεια σε έτη		
	Χρέος σε ευρώ	Χρέος εκτός ζώνης ευρώ	Συνολικό χρέος
31/12/2008	8,62	2,99	8,58
31/12/2009	8,10	2,82	8,07
31/10/2010	7,21	3,34	7,14
31/12/2011	6,55	3,25	6,47

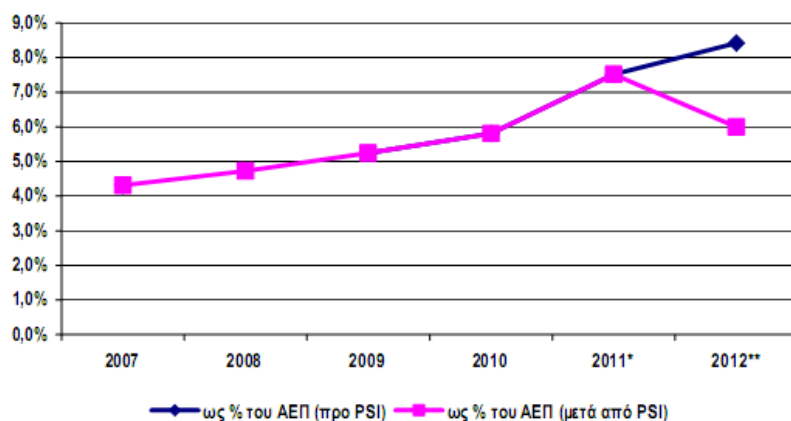
Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών

ΠΙΝΑΚΑΣ 15

Πίνακας 4.9 Ύψος δαπανών για τόκους χρέους κεντρικής κυβέρνησης (ποσά σε εκατ. ευρώ)						
	2007	2008	2009	2010	2011*	2012**
Τόκοι (προ PSI)	9.796	11.207	12.325	13.223	16.380	17.900
Τόκοι (μετά από PSI)	-	-	-	-	-	12.750
ως % του ΑΕΠ (προ PSI)	4,3%	4,7%	5,3%	5,8%	7,5%	8,4%
ως % του ΑΕΠ (μετά από PSI)	-	-	-	-	-	6,0%

* Εκτιμήσεις ** Προβλέψεις
Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών

Διάγραμμα 4.5 Δαπάνες για τόκους χρέους κεντρικής διοίκησης (% του ΑΕΠ)

* Εκτιμήσεις ** Προβλέψεις
Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών

ΠΙΝΑΚΑΣ 16

**Table 1. Disbursements under the economic adjustment programme
(EUR billion)**

Past disbursements					
	Euro-area Member States		IMF		Total
1st tranche	18 May 2010	14.5	12 May 2010	5.5	20.0
2nd tranche	13 September 2010	6.5	14 September 2010	2.5	9.0
3rd tranche	19 January 2011	6.5	21 December 2010	2.5	9.0
4th tranche	16 March 2011	10.9	16 March 2011	4.1	15.0
5th tranche	15 July 2011	8.7	13 July 2011	3.3	12.0
Total past disbursements		47.1		17.9	65.0
Planned disbursements					
	Euro-area Member States		IMF		Total
6th tranche	November 2011	5.8	November 2011	2.2	8.0
Remaining		27.1 *		9.9	37.0
Total programme					110.0

* Original amount to be provided by the euro-area Member States, as agreed in May 2010. The total amount available under the loan facility agreement (LFA) may be lower. This is because Slovakia decided not to participate in the LFA while Ireland and Portugal have stepped down from the facility as these two countries requested financial assistance themselves. This situation of these three countries reduced the facility by EUR 2.7 billion.

Source: Commission services and IMF.

Overview of disbursements, EUR billion (as of December 2011)

Tranche	Disbursements	Euro-area	IMF	Total
1	May 2010	14.5	5.5	20.0
2	Sept 2010	6.5	2.6	9.1
3	Dec 10 / Jan 11	6.5	2.5	9.0
4	March 2011	10.9	4.1	15.0
5	July 2011	8.7	3.2	11.9
6	December 2011	5.8	2.2	8.0
	Total	52.9	20.1	73.0

http://ec.europa.eu/economy_finance/eu_borrower/greek_loan_facility/index_en.htm

ΠΙΝΑΚΑΣ 17

Πίνακας IV.III. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ ΤΩΝ ΕΓΧΩΡΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ ΣΤΑ ΛΟΙΠΑ ΝΧΙ (1),(2)
(εκατ. Ευρώ και ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

Table IV.III. DEPOSITS BY DOMESTIC ENTERPRISES AND HOUSEHOLDS WITH OMFIs (1),(2) (EUR millions and annual percentage changes)

Τέλος Περιόδου End of Period	Σύνολο Total			Όψεως (3) Sight (3)			Ταμειωτήριο Savings			Προθεσμίας Time		
	Υπόλοιπο Outstanding amounts	Ροή during period Flow during period	Ετήσια εκατοστιαία μεταβολή Annual percentage change	Υπόλοιπο Outstanding amounts	Ροή during period Flow during period	Ετήσια εκατοστιαία μεταβολή Annual percentage change	Υπόλοιπο Outstanding amounts	Ροή during period Flow during period	Ετήσια εκατοστιαία μεταβολή Annual percentage change	Υπόλοιπο Outstanding amounts	Ροή during period Flow during period	Ετήσια εκατοστιαία μεταβολή Annual percentage change
2007	197238	25912	14,9	25019	1583	6,7	73562	-4167	-5,4	98657	28497	39,6
2008	227253	26685	13,5	21827	-3318	-13,3	67328	-6388	-8,7	138098	36391	36,9
2009	237341	11362	5,0	26140	4559	21,9	75811	8563	12,7	135390	-1760	-1,3
2010	209521	-29328	-12,4	22865	-3359	-12,9	66706	-9304	-12,3	119951	-16665	-12,3
2010 III	212903	-2046	-0,7	23619	-584	-2,7	67785	-2621	-7,7	121499	1158	-12,6
IV	209521	-3793	-1,8	22865	-804	-3,5	66706	-1127	-1,7	119951	-1863	-1,5
2011 I	199086	-9402	-4,7	20829	-1932	-9,3	62102	-4485	-7,3	116156	-2985	-2,6
II	88108	-10792	-12,0	21071	281	1,3	59446	-2637	-4,4	107592	-8436	-7,8
III	183128	-5934	-3,2	19615	-1560	-7,9	56210	-3373	-6,0	107304	-1001	-0,9
2010 Ιούλ./Jul.	212253	-3368	-1,6	22525	-1764	-7,8	69797	-684	-1,0	119932	-919	-0,8
Αύγ./Aug.	213003	221	0,1	22217	-359	-1,6	69371	-488	-0,7	121415	1068	0,9
Σεπτ./Sept.	212903	1100	0,5	23619	1540	6,5	67785	-1449	-2,1	121499	1009	0,8
Οκτ./Oct.	21515	-1217	-5,6	22398	-1203	-5,4	67813	48	0,1	121303	-61	-0,5
Νοέμ./Nov.	209128	-3358	-1,6	22524	21	0,1	66082	-1844	-2,8	120522	-1536	-1,3
Δεκ./Dec.	209521	781	0,4	22865	377	1,7	66706	670	1,0	119951	-266	-0,2
2011 Ιαν./Jan.	205438	-3685	-1,8	22063	-758	-3,4	65552	-1105	-1,7	117823	-1822	-1,6
Φεβρ./Feb.	202815	-2419	-1,2	21057	-991	-4,7	64428	-1107	-1,7	117330	-321	-0,3
Μάρτ./Mar.	199086	-3298	-1,7	20829	-182	-0,9	62102	-2273	-3,7	116156	-843	-0,7
Απρ./Apr.	196678	-1823	-0,9	20098	-670	-3,3	62080	52	0,1	114499	-1206	-1,1
Μάιος/May	191815	-5331	-2,8	20333	85	0,4	60569	-1574	-2,6	110914	-3942	-3,5
Ιούν./Jun.	88108	-3639	-4,1	21071	765	3,6	59446	-1116	-1,9	107592	-3288	-3,0
Ιούλ./Jul.	187143	-1230	-0,7	19941	-1158	-5,8	58552	-931	-1,6	108649	859	0,8
Αύγ./Aug.	188574	1574	0,8	20211	286	1,4	58493	-40	-0,1	109871	1329	1,2
Σεπτ./Sept.	183128	-6278	-3,4	19615	-687	-3,5	56210	-2402	-4,3	107304	-3189	-3,0
Οκτ./Oct.	176323	-6359	-3,6	19202	-361	-1,9	54699	-1443	-2,6	102422	-4555	-4,4
Νοέμ./Nov.	172759	-4113	-2,4	18695	-568	-3,0	53236	-1540	-2,9	100828	-2005	-2,0

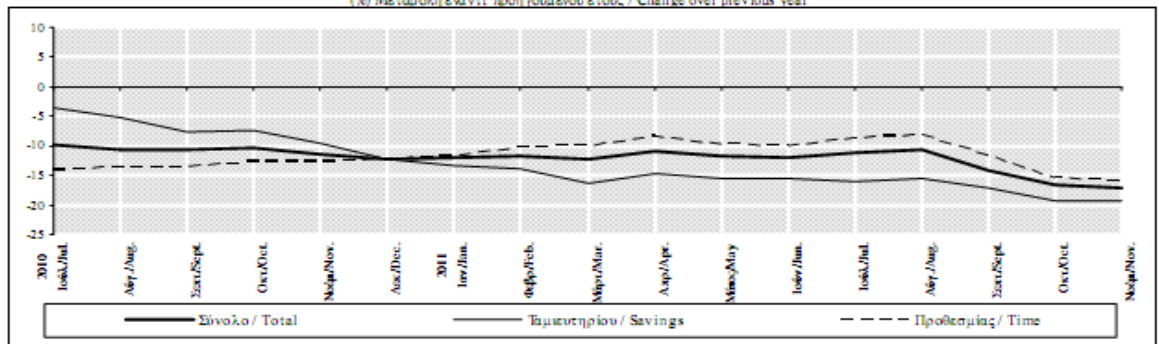
Πηγή Τράπεζα της Ελλάδος / Source: Bank of Greece.

(1) Βλ. υποσημείωση (1) στον πίνακα IV.9 / See footnote (1), table IV.9.

(2) Βλ. υποσημείωση (2) στον πίνακα IV.10 / See footnote (2), table IV.10.

(3) Περιλαμβάνεται και το ηλεκτρονικό γρήμα / Including e-money.

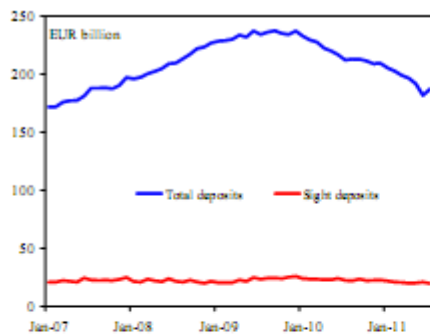
(%) Μεταβολή έναντι προηγούμενου έτους / Change over previous year

ΠΙΝΑΚΑΣ 18

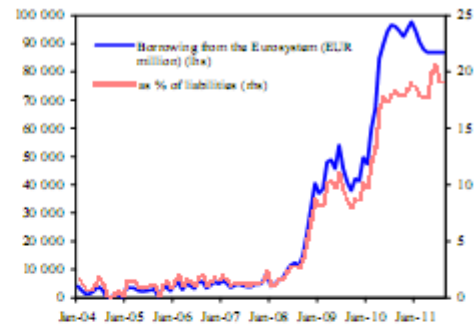
Economic Adjustment for Greece 5th review page 20.

Graph 17. Bank deposits

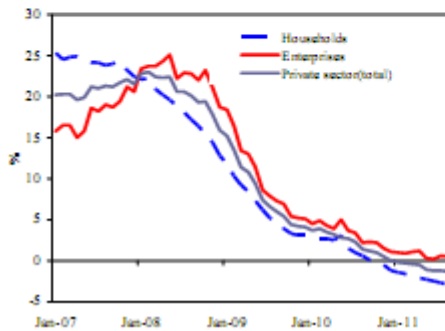
Source: Bank of Greece

Graph 18. Greek banks' borrowing from the Eurosystem via monetary policy operations

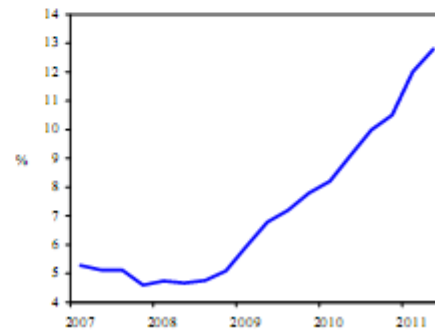
Source: IMF-IFS

Graph 19. Credit to private sector (percent change, y-o-y)

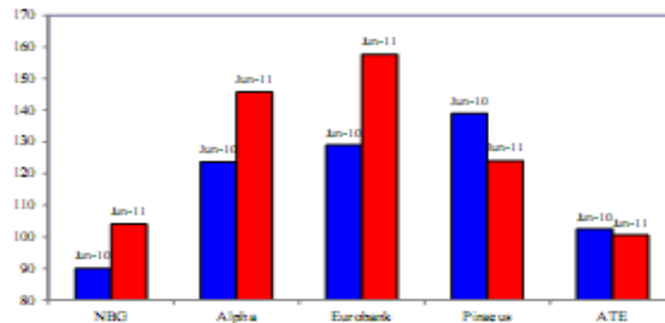
Source: Bank of Greece

Graph 20. Non-performing loans ratio

Source: Bank of Greece

Graph 22. Loan to deposit ratio by bank

Source: Banks' financial statements

ΠΙΝΑΚΑΣ 19

Από την ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ στο σχέδιο νόμου «Ρυθμίσεις συνταξιοδοτικού περιεχομένου και άλλες επείγουσες ρυθμίσεις εφαρμογής του Μνημονίου Συνεννόησης του ν. 4046/2012».

Νέες δημοσιονομικές παρεμβάσεις	Εξοικονόμηση (σε εκατ. ευρώ)
α. Κρατικός Προϋπολογισμός	2.220
1. Μείωση λειτουργικών δαπανών κατά 15% Υπουργείων πλην Υπουργείου Εθνικής Άμυνας	200
2. Μείωση δαπανών Υπουργείου Εθνικής Άμυνας	400
εκ των οποίων	100
Λειτουργικές δαπάνες	300
Εξοπλιστικά προγράμματα	
3. Μείωση δαπανών Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης	93
εκ των οποίων	50
Εφαρμογές γιατρού ΕΣΥ	43
Επιδόματα πολιτών	
4. Μείωση επιχειρημάτων Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού	25
5. Μείωση δαπανών Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων	88
εκ των οποίων	26
Επιχορηγήσεις	60
Εξοπλιστική Αποζημίωση	
6. Μείωση δαπανών Υπουργείου Παιδείας δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων	80
εκ των οποίων	10
Επιχορηγήσεις της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας	
Άρθρες αναπληρωτών εκπαιδευτικών και επιμέλεια εκπαιδευτικών αποσπασμένων σε σχολεία του δημόσιου	39
Λοιπές επιχειρηρήσεις	37
7. Μείωση δαπανών Υπουργείου Εσωτερικών	129
εκ των οποίων	70
Εκλογικές δαπάνες	59
Αποδόσεις σε ΟΤΑ σ' βαθμό	
8. Μείωση δαπανών Υπουργείου Οικονομικών για συντάξεις δημοσίου	66
9. Μείωση δαπανών Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης	537
εκ των οποίων	15
Επιχορήγηση στο ΤΑΠ-ΟΤΕ	21
Επιχορήγηση στον ΟΑΠ-ΔΕΗ	500
Επιχορήγηση στον ΕΟΠΥ	
10. Μείωση οδών μεταφορών	205
11. ΠΔΕ (Εθνικό σέλιος)	400
β. ΔΕΚΟ (Περιορισμός μισθολογικής δαπάνης)	3
γ. Συντακτικοί Κοινωνικοί Ασφαλιστές (ΟΚΑ)	962
εκ των οποίων	
Προκαταλή κλήσεων και επικουρικών συντάξεων	385
Περιορισμός φαρμακευτικής δαπάνης	575
Σύνολο	3.185

ΠΙΝΑΚΑΣ 20

Πίνακας 3
Συγκρίσεις Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή
(Έτος βάσης: 2009=100,0)

Έτος και μήνας	Γενικός Δείκτης	Μεταβολή(%) από μήνα σε μήνα (μηνιαίες μεταβολές)	Μεταβολή (%) με αντίστοιχο δείκτη προηγούμενου έτους (ετήσιες μεταβολές)	Μέσος Δείκτης δωδεκαμήνου (κινητός μέσος)	Μεταβολή (%) μέσου δείκτη δωδεκαμήνου με αντίστοιχο δείκτη προηγούμενου δωδεκαμήνου (μέσες ετήσιες μεταβολές)
2009: 1	98,68	-0,5	1,8	98,95	4,0
2	97,78	-0,9	1,6	99,07	3,7
3	99,73	2,0	1,3	99,18	3,5
4	100,03	0,3	1,0	99,26	3,2
5	100,27	0,2	0,5	99,30	2,8
6	100,20	-0,1	0,5	99,34	2,4
7	99,46	-0,7	0,6	99,39	2,1
8	98,73	-0,7	0,8	99,45	1,8
9	100,60	1,9	0,7	99,51	1,4
10	101,11	0,5	1,2	99,62	1,2
11	101,61	0,5	2,0	99,78	1,2
12	101,78	0,2	2,6	100,00	1,2
<i>Μέσος ετήσιος</i>	<i>100,00</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>100,00</i>	<i>1,2</i>
2010: 1	101,03	-0,7	2,4	100,20	1,3
2	100,49	-0,5	2,8	100,42	1,4
3	103,65	3,1	3,9	100,75	1,6
4	104,87	1,2	4,8	101,15	1,9
5	105,71	0,8	5,4	101,61	2,3
6	105,43	-0,3	5,2	102,04	2,7
7	104,93	-0,5	5,5	102,50	3,1
8	104,20	-0,7	5,5	102,95	3,5
9	106,21	1,9	5,6	103,42	3,9
10	106,37	0,2	5,2	103,86	4,3
11	106,61	0,2	4,9	104,27	4,5
12	107,04	0,4	5,2	104,71	4,7
<i>Μέσος ετήσιος</i>	<i>104,71</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>104,71</i>	<i>4,7</i>
2011: 1	106,28	-0,7	5,2	105,15	4,9
2	104,90	-1,3	4,4	105,52	5,1
3	108,32	3,3	4,5	105,91	5,1
4	108,99	0,6	3,9	106,25	5,0
5	109,19	0,2	3,3	106,54	4,9
6	108,95	-0,2	3,3	106,83	4,7
7	107,44	-1,4	2,4	107,04	4,4
8	105,94	-1,4	1,7	107,19	4,1
9	109,45	3,3	3,1	107,46	3,9
10	109,56	0,1	3,0	107,72	3,7
11	109,73	0,2	2,9	107,98	3,6
12	109,63	-0,1	2,4	108,20	3,3
<i>Μέσος ετήσιος</i>	<i>108,20</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>108,20</i>	<i>3,3</i>
2012: 1	108,75	-0,8	2,3	108,41	3,1

Σημείωση: 1. Οι δείκτες υπολογίζονται με άπειρα δεκαδικά ψηφία και δημοσιεύονται με στρογγυλοποίηση δύο δεκαδικών ψηφίων.

2. Οι ποσοστιαίες μεταβολές υπολογίζονται βάσει δεικτών με άπειρα δεκαδικά ψηφία και δημοσιεύονται με στρογγυλοποίηση ενός δεκαδικού ψηφίου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 21

Πίνακας 3. Συνολική Οικοδομική Δραστηριότητα (Ιδιωτική-Δημόσια), κατά Περιφέρεια, για την περίοδο Δεκεμβρίου 2009 - Νοεμβρίου 2010 και Δεκεμβρίου 2010 - Νοεμβρίου 2011 *

Περιφέρεια	Αριθμός αδειών			Επιφάνεια (σε χιλ. m ²)			Όγκος (σε χιλ. m ³)		
	Δεκέμβριος-Νοέμβριος		Μεταβολή	Δεκέμβριος-Νοέμβριος		Μεταβολή	Δεκέμβριος-Νοέμβριος		Μεταβολή
	2009 -2010	2010 - 2011	(%)	2009 -2010	2010 - 2011	(%)	2009 -2010	2010 - 2011	(%)
Αν.Μακεδονία & Θράκη	2.540	1.788	-29,6	554,1	349,9	-36,9	1.994,6	1.270,9	-36,3
Κεντρική Μακεδονία	6.289	5.067	-19,4	1.723,1	1.004,4	-41,7	6.415,5	4.098,5	-36,1
Δυτική Μακεδονία	847	657	-22,4	223,7	133,6	-40,3	820,6	526,0	-35,9
Θεσσαλία	3.083	2.227	-27,8	700,0	439,5	-37,2	2.474,1	1.680,6	-32,1
Ήπειρος	1.840	1.181	-35,8	492,2	273,3	-44,5	1.775,5	977,8	-44,9
Ιόνια Νησιά	1.975	1.731	-12,4	328,3	250,1	-23,8	1.128,9	836,2	-25,9
Δυτική Ελλάδα	4.195	2.979	-29,0	757,3	501,1	-33,8	2.573,5	1.844,8	-28,3
Στερεά Ελλάδα	3.843	3.076	-20,0	810,1	548,8	-32,3	2.869,1	2.140,4	-25,4
Πελοπόννησος	4.538	3.406	-24,9	904,2	663,8	-26,6	3.117,9	2.969,9	-4,7
Αττική	13.343	10.353	-22,4	2.387,2	1.423,1	-40,4	8.811,3	5.269,9	-40,2
Βόρειο Αιγαίο	1.327	1.184	-10,8	174,9	150,4	-14,0	584,5	516,9	-11,6
Νότιο Αιγαίο	2.943	2.117	-28,1	596,3	445,1	-25,4	1.919,2	1.509,1	-21,4
Κρήτη	3.075	2.126	-30,9	862,1	510,5	-40,8	3.190,8	1.752,5	-45,1
Σύνολο Χώρας	49.838	37.892	-24,0	10.513,4	6.693,7	-36,3	37.675,4	25.393,4	-32,6

* Προσωρινά στοιχεία

ΠΙΝΑΚΑΣ 22

TABLE 4.1 How many experts does <i>Doing Business</i> consult?	
Indicator set	Contributors
Starting a business	1,755
Dealing with construction permits	837
Getting electricity	782
Registering property	1,257
Getting credit	1,277
Protecting investors	1,139
Paying taxes	1,276
Trading across borders	868
Enforcing contracts	1,088
Resolving insolvency	1,044
Employing workers	1,092

ΠΙΝΑΚΑΣ 23

Economy	Ease of Doing Business Rank ▲	Starting a Business	Dealing with Construction Permits	Getting Electricity	Registering Property	Getting Credit	Protecting Investors	Paying Taxes	Trading Across Borders	Enforcing Contracts	Resolving Insolvency
Singapore	1	4	3	5	14	8	2	4	1	12	2
Hong Kong SAR, China	2	5	1	4	57	4	3	3	2	5	16
New Zealand	3	1	2	31	3	4	1	36	27	10	18
United States	4	13	17	17	16	4	5	72	20	7	15
Denmark	5	31	10	13	11	24	29	14	7	32	9
Norway	6	41	60	12	8	48	24	27	9	4	4
United Kingdom	7	19	22	60	68	1	10	24	13	21	6
Korea, Rep.	8	24	26	11	71	8	79	38	4	2	13
Iceland	9	37	34	1	11	40	46	35	81	3	11
Ireland	10	13	27	90	81	8	5	5	21	62	10
Yemen, Rep.	99	66	35	52	55	159	133	116	118	38	114
Greece	100	135	41	77	150	78	155	83	84	90	57
Papua New Guinea	101	84	138	20	87	98	46	106	99	163	116

* For Dealing with Construction Permits, one data point on cost was corrected. Rankings are adjusted once a year with each published report.

Additional note: All *Doing Business 2011* rankings have been recalculated to reflect changes to the methodology. For further details on changes, please refer to the [data notes](#) page.

ΠΙΝΑΚΑΣ 24

Economy	Ease of Doing Business Rank	Starting a Business	Dealing with Construction Permits	Getting Electricity	Registering Property	Getting Credit	Protecting Investors	Paying Taxes	Trading Across Borders	Enforcing Contracts	Resolving Insolvency
New Zealand	1	1	1	13	1	2	1	10	17	9	14
United States	2	4	4	8	8	2	2	19	12	6	12
Denmark	3	11	2	7	4	9	11	4	4	19	8

Economy	Ease of Doing Business Rank	Starting a Business	Dealing with Construction Permits	Getting Electricity	Registering Property	Getting Credit	Protecting Investors	Paying Taxes	Trading Across Borders	Enforcing Contracts	Resolving Insolvency
Norway	4	16	21	6	2	19	9	7	6	4	3
United Kingdom	5	6	5	17	20	1	6	6	9	14	5
Korea, Rep.	6	7	8	5	21	4	20	11	2	2	11
Iceland	7	13	12	1	4	16	13	9	29	3	10
Ireland	8	4	9	25	24	4	2	1	13	25	9
Finland	9	14	16	10	10	16	16	8	3	10	4
Canada	10	3	7	31	15	9	2	2	22	24	2
Sweden	11	19	6	4	9	19	11	14	5	21	15
Australia	12	2	15	15	14	4	16	16	18	11	13
Germany	13	25	3	2	22	9	22	25	8	7	22
Japan	14	26	22	11	19	9	7	28	11	20	1
** Estonia	15	18	26	16	6	16	16	15	1	18	30
Switzerland	16	24	17	3	7	9	31	3	21	16	24
Belgium	17	12	19	24	31	19	7	20	20	13	7
France	18	8	10	18	29	19	20	17	14	5	26
Portugal	19	9	28	14	11	30	13	21	16	15	18
Netherlands	20	22	29	21	17	19	25	12	9	17	6
Austria	21	29	24	9	13	9	29	22	15	8	17
Israel	22	17	30	26	28	4	2	18	7	30	25
Slovenia	23	10	25	12	23	28	9	24	24	23	23
Spain	24	28	13	22	18	19	22	13	25	21	16
Slovak Republic	25	20	18	27	3	9	25	30	31	27	21
Luxembourg	26	23	11	19	27	31	27	5	19	1	27
Hungary	27	14	20	28	16	19	27	26	28	12	29
Poland	28	27	31	20	26	4	13	29	23	26	31
Czech Republic	29	31	23	30	12	19	22	27	27	28	20
Italy	30	21	27	29	25	28	16	31	26	31	19
Greece	31	30	14	23	30	27	30	23	30	29	28

ΠΙΝΑΚΑΣ 25

ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ 2000-2010 ΑΠΟ EUROSTAT

	As a proportion of GDP (%)			Per capita (PPS)		
	2000	2005	2010	2000	2005 (1)	2010 (2)
Belgium (3)	51.8	49.7	50.7	12 400	13 400	13 900
Bulgaria	71.3	69.5	.	3 900	5 700	.
Czech Republic (3)	54.5	50.8	51.9	7 100	8 700	10 000
Denmark	47.0	47.6	48.1	11 800	13 200	13 700
Germany (3)	56.2	56.5	56.4	12 600	14 700	15 300
Estonia (3)	60.0	58.4	52.9	5 100	8 100	7 900
Ireland	47.1	43.7	46.5	11 900	14 200	13 900
Greece (3)	75.7	75.5	75.4	12 100	15 500	16 600
Spain (3)	63.1	60.1	58.3	11 700	13 800	14 200
France	55.1	55.6	56.4	12 100	13 800	14 200
Italy (3)	61.1	59.7	60.4	13 600	14 100	14 800
Cyprus (3)	83.4	75.8	74.6	14 100	15 500	17 300
Latvia (3)	60.7	60.3	60.3	4 200	6 600	7 300
Lithuania (3)	65.6	65.3	67.9	4 900	7 800	8 700
Luxembourg (3)	46.6	41.6	37.2	21 700	23 800	23 800
Hungary (3)	56.4	55.3	53.4	5 900	7 800	8 200
Malta	76.5	75.1	69.5	12 200	13 300	13 200
Netherlands	49.2	47.7	44.8	12 600	14 000	13 800
Austria (3)	55.8	56.0	55.4	14 000	15 600	16 200
Poland (3)	63.8	62.7	60.6	5 900	7 200	8 600
Portugal	64.6	65.5	.	10 000	11 700	.
Romania (3)	67.5	68.5	61.1	3 300	5 400	6 600
Slovenia	59.2	57.1	58.5	9 000	11 200	12 100
Slovakia (3)	56.1	56.4	59.6	5 400	7 600	10 300
Finland	47.7	49.4	51.6	10 600	12 700	13 900
Sweden	47.0	46.5	48.3	11 400	12 700	13 500
United Kingdom	62.4	61.6	62.0	14 200	16 900	16 400
Iceland	55.6	53.9	48.8	13 900	15 800	13 500
Norway	40.9	39.5	40.3	12 800	15 600	16 600
Switzerland (3)	58.8	58.3	56.8	16 200	17 300	19 200
FYR of Macedonia (3)	76.9	78.7	78.5	3 900	5 200	6 600
Turkey	74.9	75.6	75.0	6 000	7 200	8 000

(1) 2005, break in series.

(2) Slovenia, break in series.

(3) 2009 instead of 2010 data.

Source: Eurostat (online data code: nama_fcs_c)

ΠΙΝΑΚΑΣ 26

ΕΚΘΕΣΗ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2010 ΣΕΛ.110

Πίνακας VIII.1 Ισοζύγιο πληρωμών

(εκατ. ευρώ)

	Ιανουάριος-Δεκέμβριος		
	2008	2009	2010*
I ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ (I.A+I.B+I.Γ+I.Δ)	-34.797,6	-25.818,7	-24.060,5
I.A Εμπορικό ισοζύγιο (I.A.1-I.A.2)	-44.048,8	-30.767,3	-28.279,6
Ισοζύγιο καυσίμων	-12.154,6	-7.596,5	-8.627,2
Εμπορικό ισοζύγιο χωρίς καύσιμα	-31.894,3	-23.170,8	-19.652,4
Ισοζύγιο πλοίων	-4.705,0	-3.356,9	-3.621,3
Εμπορικό ισοζύγιο χωρίς καύσιμα και πλοία	-27.189,3	-19.813,9	-16.031,1
I.A.1 Εξαγωγές αγαθών	19.812,9	15.318,0	17.081,5
Καύσιμα	4.254,5	3.063,2	4.950,0
Πλοία (εισπράξεις)	1.582,0	771,7	798,6
Λοιπά αγαθά	13.976,5	11.483,1	11.332,9
I.A.2 Εισαγωγές αγαθών	63.861,7	46.085,3	45.361,0
Καύσιμα	16.409,0	10.659,8	13.577,1
Πλοία (πληρωμές)	6.286,9	4.128,6	4.419,9
Λοιπά αγαθά	41.165,8	31.296,9	27.364,0
I.B Ισοζύγιο υπηρεσιών (I.B.1-I.B.2)	17.135,6	12.640,2	13.248,5
I.B.1 Εισπράξεις	34.066,2	26.983,3	28.477,8
Ταξιδιωτικό	11.635,9	10.400,3	9.611,3
Μεταφορές	19.188,3	13.552,2	15.418,4
Λοιπές υπηρεσίες	3.242,0	3.030,9	3.448,1
I.B.2 Πληρωμές	16.930,6	14.343,2	15.229,4
Ταξιδιωτικό	2.679,1	2.424,6	2.156,0
Μεταφορές	9.316,0	7.073,4	8.155,4
Λοιπές υπηρεσίες	4.935,5	4.845,1	4.917,9
I.Γ Ισοζύγιο εισοδημάτων (I.Γ.1-I.Γ.2)	-10.643,0	-8.984,3	-9.228,3
I.Γ.1 Εισπράξεις	5.573,2	4.282,9	3.791,5
Αμοιβές, μισθοί	344,7	294,6	199,7
Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	5.228,5	3.988,3	3.591,8
I.Γ.2 Πληρωμές	16.216,2	13.267,2	13.019,8
Αμοιβές, μισθοί	410,1	411,9	377,6
Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	15.806,1	12.855,2	12.642,2
I.Δ Ισοζύγιο τρεχουσών μεταβιβάσεων (I.Δ.1-I.Δ.2)	2.758,6	1.292,6	198,9
I.Δ.1 Εισπράξεις	6.882,7	5.380,7	4.654,3
Γενική κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από ΕΕ)	4.678,8	3.527,9	3.188,5
Λοιποί τομείς (μεταναστευτικά εμβάσματα κ.λπ.)	2.203,9	1.852,8	1.465,8
I.Δ.2 Πληρωμές	4.124,1	4.088,1	4.455,4
Γενική κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	2.717,6	2.679,6	2.860,4
Λοιποί τομείς	1.406,4	1.408,5	1.595,0
II ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (II.1-II.2)	4.090,8	2.017,4	2.071,5
II.1 Εισπράξεις	4.637,8	2.328,1	2.356,2
Γενική κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από ΕΕ)	4.241,9	2.133,2	2.239,3
Λοιποί τομείς	395,9	194,9	116,9
II.2 Πληρωμές	547,0	310,7	284,7
Γενική κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	192,0	14,4	15,8
Λοιποί τομείς	354,9	296,3	268,9
III ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΤΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I+II)	-30.706,8	-23.801,3	-21.989,0
IV ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜ/ΚΩΝ ΣΥΝ/ΤΩΝ (IV.A+IV.B+IV.Γ+IV.Δ)	29.914,2	24.395,4	22.068,4
IV.A Άμεσες επενδύσεις¹	1.420,7	274,5	693,5
Κατοίκων στο εξωτερικό	-1.650,4	-1.479,3	-958,4
Μη κατοίκων στην Ελλάδα	3.071,1	1.753,8	1.651,9
IV.B Επενδύσεις χαρτοφυλακίου¹	16.428,0	27.863,8	-20.855,0
Απαιτήσεις	-268,9	-3.773,0	13.278,7
Υποχρεώσεις	16.696,9	31.636,8	-34.133,6
IV.Γ Λοιπές επενδύσεις¹	12.094,6	-3.636,9	42.132,9
Απαιτήσεις	-27.823,3	-23.875,7	7.639,4
Υποχρεώσεις	39.917,8	20.238,8	34.493,6
(Δάνεια γενικής κυβέρνησης)	-572,7	-2335,0	29978,2
IV.Δ Μεταβολή συναλλαγματικών διαθεσίμων²	-29,0	-106,0	97,0
V ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	792,6	-594,1	-79,4
ΥΦΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ	2.521,0	3.857,0	4.777,0

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

* Προσωρινά στοιχεία.

1 (+) καθαρή εισροή, (-) καθαρή εκροή.

2 (+) μείωση, (-) αύξηση.

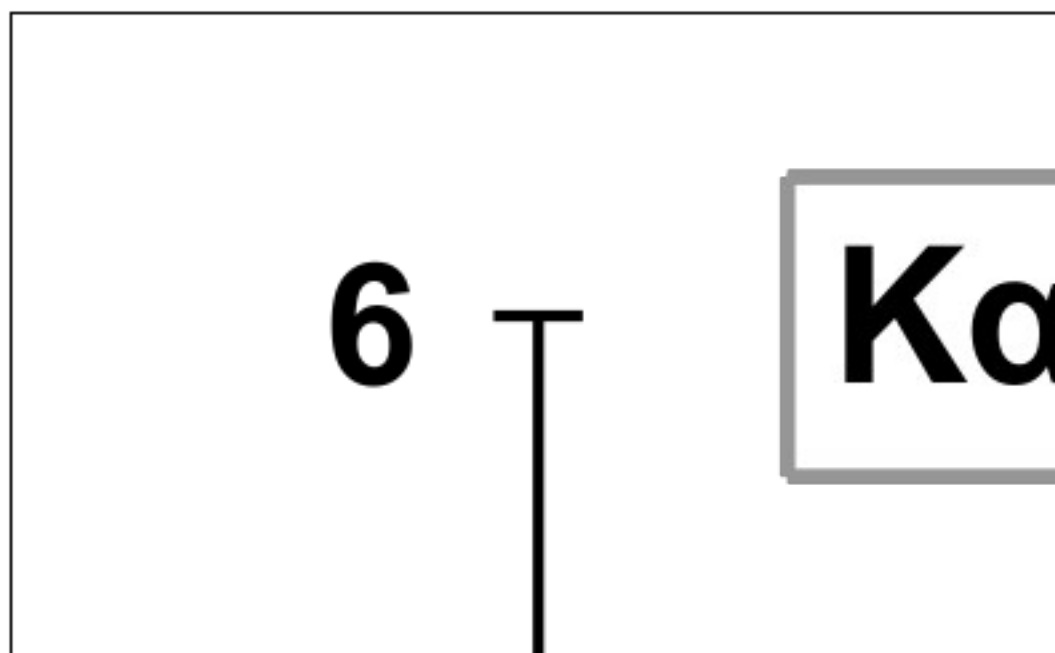
ΠΙΝΑΚΑΣ 27

Διαχρονική στρατιωτική δαπάνη (SIPRI MILEX 2010)

Country	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
USA	5,3	4,7	4,8	4,5	4,1	3,8	3,5	3,3	3,1	3	3,1	3,1	3,4	3,8	4	4	3,9	4	4,3	4,7	4,5
France	3,4	3,4	3,3	3,3	3,3	3	2,9	2,9	2,7	2,7	2,5	2,5	2,5	2,5	2,6	2,5	2,4	2,3	2,3	2,5	2,7
Greece	3,8	3,5	3,6	3,6	3,6	3,2	3,3	3,4	3,5	3,6	3,6	3,4	3,2	2,6	2,7	2,9	2,9	2,8	3	3,2	3
Turkey	3,5	3,8	3,9	3,9	4,1	3,9	4,1	4,1	3,3	4	3,7	3,7	3,9	3,4	2,8	2,5	2,5	2,2	2,3	2,7	2,9
UK	3,9	4,1	3,8	3,5	3,3	3	2,8	2,6	2,5	2,4	2,4	2,4	2,5	2,5	2,5	2,4	2,4	2,3	2,5	2,7	2,6

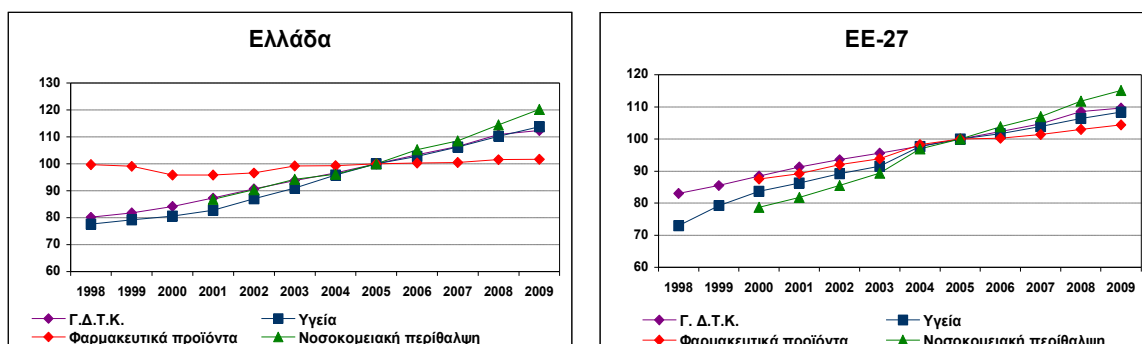
ΠΙΝΑΚΑΣ 28

Διάγραμμα 1. Εξέλιξη Δημόσιας Φαρμακευτικής Δαπάνης 2004-2009 (από Απολογιστικά Στοιχεία ΓΓΚΑ & Φαρμακευτικής Οίκου Ναύτου)

ΠΙΝΑΚΑΣ 29

Εξέλιξη Δείκτη Τιμών Υγείας, Νοσοκομειακής Περίθαλψης, Φαρμάκου & Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΠΟΥ)

ΠΙΝΑΚΑΣ 30

Table 2. Old-age dependency ratio (65+/15-64)

	2008	2010	2020	2030	2040	2050	2060	% change 2008-2060
Greece	27.8	28.2	32.8	38.5	48.2	57.0	57.1	29.3
EU-27	25.4	28.9	31.1	38.0	45.4	50.4	53.5	28.1
Spain	24.1	24.4	27.4	34.3	46.4	58.7	59.1	34.9
Italy	30.5	31.0	35.5	42.4	54.1	59.2	59.3	28.9
Portugal	25.9	26.6	30.7	36.6	44.6	53.0	54.8	28.8
Germany	30.3	31.2	35.3	46.0	54.7	56.4	59.1	28.8
France	25.3	25.8	32.8	39.0	44.0	44.7	45.2	19.9
Japan*	25.3	35.1	47.3	52.3	64.7	73.8		48.5
United States*	18.6	19.0	24.5	31.1	33.0	34.1		15.5
Czech Republic	20.6	21.8	31.1	35.7	42.7	54.8	61.4	40.8
Bulgaria	25.0	25.3	31.1	36.3	43.6	55.4	63.5	38.6
Romania	21.3	21.3	25.7	30.3	40.7	54.0	65.3	43.9

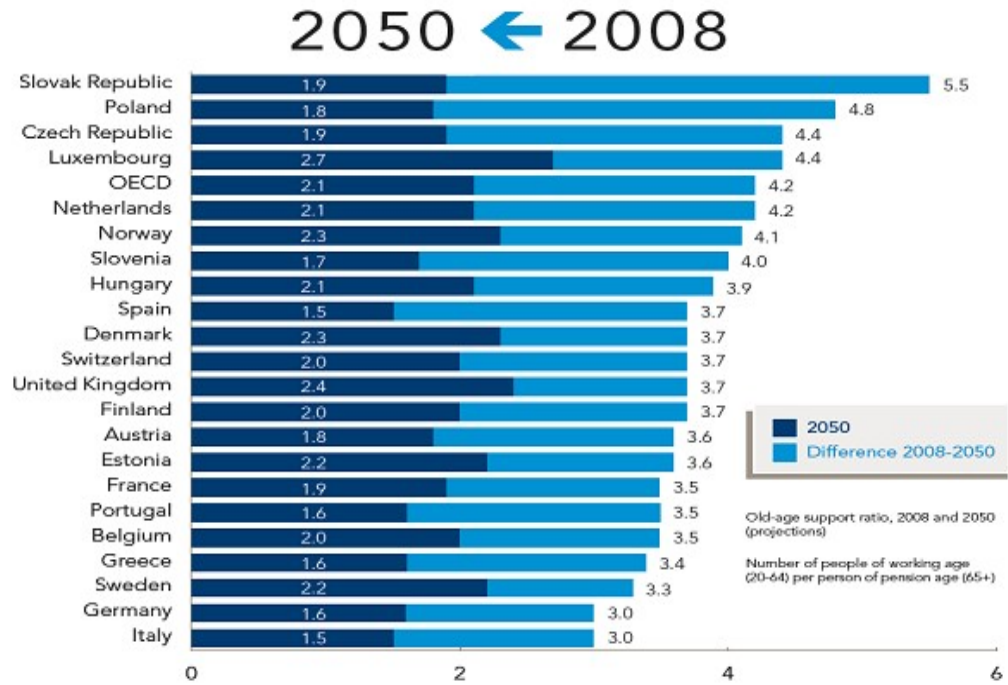
Note: For US and Japan, data from the 2006 UN revision for the period 2000-2050.

Source: 2009 Ageing Report, European Commission.

ΠΙΝΑΚΑΣ 30^A

Προβλέψεις Οργανισμού Eucomed Οκτώβριος 2011

Working versus pensioned population (65+)

ΠΙΝΑΚΑΣ 31

Στατιστική βάση ΟΟΣΑ της 10 Μαρτίου 2012

ΠΙΝΑΚΑΣ 32

Κρατικός Προϋπολογισμός 2012 σελ.98

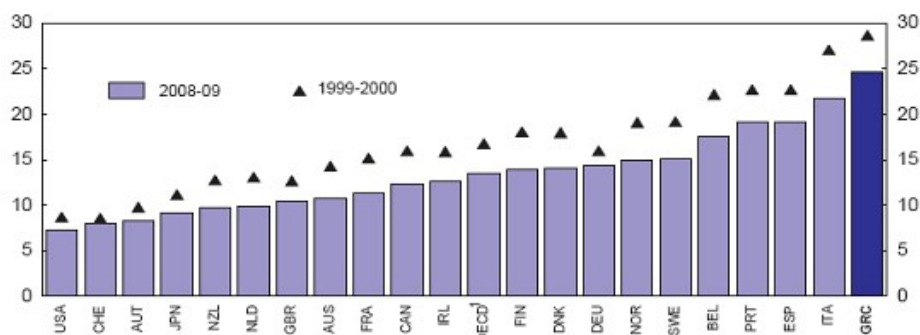
Πίνακας 3.33 Ενοποιημένος κοινωνικός προϋπολογισμός (σε εκατ. ευρώ)		
	2011	2012
Εσοδα	44.597	42.152
Ασφαλιστικές εισφορές	21.323	20.923
Εσοδα από τόκους	1.169	615
Λοιπά έσοδα	3.979	4.304
Μεταβιβάσεις από τακτικό προϋπολογισμό	17.670	15.910
Μεταβιβάσεις από ΓΔΕ	356	250
Μεταβιβάσεις από άλλους φορείς γενικής κυβέρνησης	100	150
Εξοδα	44.364	42.321
Αμοιβές προσωπικού	1.050	796
Συντάξεις	25.080	24.860
Λοιπές μεταβιβάσεις	12.677	12.394
Λοιπές δαπάνες	5.557	4.271
Ισοζύγιο	233	-169

Πίνακας 3.34 Περιουσιακά στοιχεία και δανειακές υποχρεώσεις ΟΚΑ (σε εκατ. ευρώ)		
	Υπόλοιπο την 31/12/2010	Εκτίμηση μεταβολών 2011
Περιουσιακά στοιχεία	31.407	783
Διαθέσιμα	2.482	
Τίτλοι Ελληνικού Δημοσίου	25.108	
Λοιπά χρεόγραφα	3.817	
Δανειακές υποχρεώσεις	644	550

ΠΙΝΑΚΑΣ 33

“Greece at a Glance” OECD Research November 2011, page 10

Figure 2.2. The size of shadow economy: An international comparison
In per cent of GDP

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/685523100677>

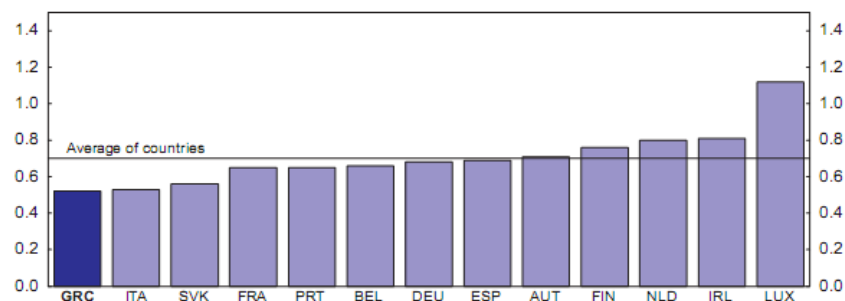
1. Unweighted average over 21 OECD countries.

Source: Schneider, F. (2009), "The Size of the Shadow Economy in 21 OECD Countries Using the MIMIC and Currency Demand Approach".

ΠΙΝΑΚΑΣ 34

“Greece at a Glance” OECD Research November 2011, page 9

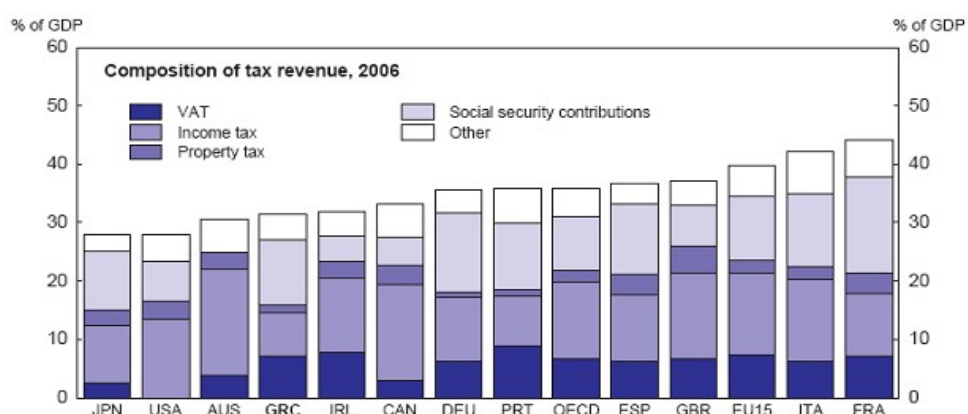
Efficiency of VAT collection¹
2006, in percentage

Tax efficiency is calculated as the ratio between effective (revenue from value added taxes to private consumption) and statutory rates.
Source: OECD Economic Surveys: Greece 2009.

ΠΙΝΑΚΑΣ 35

“Greece at a Glance” OECD Research November 2011, page 9

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/685508241033>

Source: OECD, Tax Revenue database.

ΠΙΝΑΚΑΣ 36

ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΣΕ USD

Dataset: <u>Key</u> <u>Short-Term</u>	
Economic Indicators	
Subject	Current account as a % of GDP, USD s.a.
Measure	Level, ratio or USD millions
Frequency	Annual
Time	2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010
Country	
Greece	<i>i</i> -7,795 -7,202 -6,513 -6,557 -5,777 -7,542 -11,252 -14,333 -14,687 -11,016 -9,954

data extracted on 10 Mar 2012 12:28

ΠΙΝΑΚΑΣ 37

European Commission Greece Economic Adjustment Programme 5th Review

Table 3. Macroeconomic scenario: main features

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Real GDP (growth rate)	-3,2	-3,5	-5,5	-2,8	0,7	2,4	2,9
Final domestic demand contribution*	-3,6	-7,0	-9,0	-5,3	-0,8	1,2	1,8
Net trade contribution	3,1	3,1	2,9	2,5	1,5	1,2	1,1
Employment (growth rate)	+0,7	+1,9	+5,7	+2,8	0,4	1,0	1,2
Unemployment rate (percent of labour force)	8,9	11,7	15,7	17,5	17,5	16,9	16,3
Unit labour cost (growth rate)	4,3	+1,6	+3,1	+2,9	+1,5	+1,0	+0,6
HICP inflation	1,3	4,7	3,0	0,7	0,8	1,0	1,1
HICP inflation at constant taxes	1,1	1,4	1,0	+0,3	0,4	1,0	1,1
Current account balance (percent of GDP)	-14,3	-12,3	-9,9	-7,9	-6,9	-5,9	-4,5
Net borrowing vis-à-vis RoW (percent of GDP)	-13,3	-10,6	-7,8	-5,4	-4,4	-3,4	-2,0
Net external liabilities (percent of GDP)	111,3	124,1	137,3	146,4	149,3	148,7	145,6

*Excluding change in inventories and net acquisition of valuables

Source: Eurostat and Commission services.

ΠΙΝΑΚΑΣ 38

European Economic Forecast Autumn 2011 Anex Table 43.

TABLE 43 : Savings rate of households (1992-2012) ¹

	5-year averages								Spring 2011 forecast		Autumn 2010 forecast	
	1992-96	1997-01	2002-06	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2011	2012
	Belgium	20.1	17.3	16.1	15.9	16.4	17.0	18.3	17.1	16.5	16.5	16.6
Germany	17.0	16.5	16.1	16.4	16.8	17.6	17.2	17.3	17.1	16.9	17.2	17.0
Estonia	:	4.1	-3.3	-6.3	-1.7	3.4	13.3	7.4	7.7	5.4	7.1	6.7
Ireland	:	:	8.9	8.6	6.4	9.3	16.4	18.0	18.1	16.1	15.8	15.1
Greece	:	9.1	-0.3	-1.8	4.4	-0.3	4.2	-0.2	3.2	5.0	1.3	1.0
Spain	:	11.9	11.4	11.1	10.7	13.4	18.0	13.1	11.0	11.0	14.6	13.7
France	15.0	16.3	15.5	14.8	15.2	15.1	16.0	15.9	15.3	15.7	15.7	15.7
Italy	23.3	16.6	16.0	15.2	14.8	15.2	14.9	13.4	13.2	13.1	14.3	14.0
Cyprus	:	10.3	10.5	10.5	7.9	6.5	9.1	:	:	:	:	:
Luxembourg	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Malta	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Netherlands	18.9	16.1	12.9	12.2	13.0	12.0	13.4	12.2	12.4	12.8	14.7	14.7
Austria	:	13.5	14.1	15.1	16.2	16.5	16.0	15.0	14.9	15.0	15.7	15.9
Portugal	:	10.6	9.8	8.0	7.0	7.1	10.9	9.8	10.5	11.5	9.9	10.2
Slovenia	:	13.9	16.1	17.6	15.7	15.5	15.9	15.3	14.5	14.6	15.5	15.3
Slovakia	:	11.4	6.7	5.8	7.5	6.6	8.1	9.5	8.6	8.2	7.2	6.8
Finland	11.6	8.6	8.3	6.8	7.2	7.9	11.5	11.6	9.3	8.7	10.0	9.4
Euro area	:	:	14.3	13.9	14.2	14.7	15.8	14.7	14.3	14.3	15.1	14.9
Bulgaria	:	:	-21.3	-29.2	-27.4	:	:	:	:	:	:	:
Czech Republic	:	8.9	7.8	9.4	10.7	10.1	8.9	9.1	8.8	8.3	8.3	8.0
Denmark	7.3	5.6	7.0	5.4	4.2	5.0	7.7	5.1	8.0	7.1	10.4	9.7
Latvia	5.4	1.2	1.2	-3.6	-5.0	5.0	9.4	:	:	:	:	:
Lithuania	:	5.1	2.2	1.1	-5.2	-2.2	7.8	:	:	:	:	:
Hungary	:	15.9	11.2	12.4	10.3	8.4	10.9	:	:	:	:	:
Poland	:	13.5	9.9	9.8	8.5	3.7	9.9	10.7	8.2	7.5	7.9	7.5
Romania	:	0.6	-8.7	-14.0	-11.5	-1.1	:	:	:	:	:	:
Sweden	10.7	6.9	9.5	9.4	11.6	13.9	15.5	13.5	13.8	13.8	12.4	11.2
United Kingdom	10.3	6.6	4.2	3.4	2.6	2.0	6.0	5.4	6.1	7.1	3.7	4.0
EU	:	:	11.7	11.1	10.9	11.1	13.4	13.0	12.8	12.9	13.1	12.9
USA	9.9	7.8	7.2	7.0	6.8	8.7	10.5	8.5	7.8	7.4	7.8	7.2
Japan	19.5	16.7	10.9	10.3	9.2	8.9	11.3	11.9	13.6	13.7	9.0	8.9

¹ ESA 79 up to 1994, ESA 95 from 1995 onwards.

ΠΙΝΑΚΑΣ 39

European Economic Forecast Autumn 2011 Anex Table 44.

TABLE 44 : Gross saving, general government (as a percentage of GDP, 1992-2012) ¹

	5-year averages			2006	2007	2008	2009	Spring 2011 forecast			Autumn 2010 forecast	
	1992-96	1997-01	2002-06					2010	2011	2012	2011	2012
	Belgium	-3.3	1.8					1.5	2.0	1.8	0.8	-3.1
Germany	0.4	0.7	-0.7	0.7	2.4	2.5	-0.5	-0.8	0.2	0.8	-0.4	0.3
Estonia	:	4.0	5.8	6.8	7.6	3.2	2.3	2.0	2.6	2.5	2.0	1.7
Ireland	0.0	5.4	4.5	6.1	4.2	-1.4	-7.7	-8.5	-7.3	-5.9	-7.1	-6.4
Greece	-6.1	-0.5	-2.3	-3.5	-4.1	-6.5	-11.9	-8.4	-7.4	-8.1	-6.0	-6.8
Spain	-1.1	2.1	4.7	6.4	6.9	1.0	-5.2	-4.3	-2.3	-1.5	-2.4	-1.7
France	-1.1	1.5	0.2	1.3	1.1	0.6	-3.4	-3.4	-2.8	-2.5	-2.4	-2.1
Italy	-5.0	0.8	-0.1	1.4	2.2	0.8	-2.1	-1.6	-1.3	-0.6	-1.5	-0.8
Cyprus	:	-0.2	-0.3	2.5	7.2	4.7	-0.7	-0.3	-0.6	-0.6	-1.2	-1.2
Luxembourg	:	9.0	6.2	6.5	8.0	7.0	4.0	3.5	4.0	3.6	3.3	3.2
Malta	:	-3.7	-1.8	-1.3	0.4	-2.0	-1.7	-2.0	-1.5	-1.4	-1.1	-1.1
Netherlands	-0.4	3.0	2.0	3.5	3.4	4.2	-0.6	-0.9	0.7	1.8	0.4	1.3
Austria	0.6	1.9	1.7	1.5	2.6	2.4	-0.5	-0.7	0.0	0.3	-0.8	-0.5
Portugal	-1.2	0.6	-1.7	-1.7	-0.6	-1.3	-7.0	-6.5	-4.3	-3.3	-3.6	-3.6
Slovenia	:	1.4	2.1	2.8	4.7	3.7	-0.5	-0.7	-0.5	-0.7	-0.3	0.0
Slovakia	:	0.2	-0.1	-0.2	0.7	1.0	-3.7	-4.2	-1.9	-1.8	-2.2	-1.9
Finland	-2.0	5.5	5.6	6.2	7.6	6.6	0.3	0.3	1.7	2.0	1.1	1.5
Euro area	-1.4	1.4	0.7	1.9	2.6	1.4	-2.6	-2.3	-1.4	-0.8	-1.5	-1.0
Bulgaria	:	4.1	4.2	5.3	8.4	6.6	0.1	0.9	1.1	2.3	1.1	1.9
Czech Republic	:	3.3	2.9	3.7	4.7	3.0	-1.0	-0.4	0.0	0.6	0.3	0.8
Denmark	-0.6	2.7	4.1	6.8	6.5	5.5	-0.6	-0.4	-1.6	-0.9	-2.3	-1.8
Latvia	:	1.0	2.8	5.5	5.7	0.5	-5.0	-2.2	-0.6	0.4	-4.1	-3.6
Lithuania	:	1.4	2.2	3.0	3.6	1.1	-6.7	-4.7	-3.4	-3.0	-5.2	-3.1
Hungary	:	0.4	-2.4	-4.0	-0.4	-0.2	-1.7	-2.3	-2.9	-1.1	-2.0	-3.5
Poland	:	0.2	-0.8	0.7	2.5	1.3	-1.8	-2.8	-0.9	0.7	-1.7	-0.9
Romania	:	-0.5	3.4	4.3	4.1	1.1	-2.8	-0.6	1.9	3.0	0.4	1.8
Sweden	-3.8	3.9	3.6	5.5	6.7	5.4	2.9	3.5	4.3	5.2	3.3	4.4
United Kingdom	-3.4	1.7	-0.8	-0.2	-0.3	-1.6	-6.6	-6.6	-5.4	-4.3	-5.4	-3.5
EU	:	1.5	0.6	1.8	2.4	1.2	-2.9	-2.7	-1.7	-1.0	-1.4	-0.6
USA	-2.0	2.4	-1.3	0.2	-0.2	-3.2	-7.5	-6.6	-6.8	-5.1	-5.7	-4.2
Japan	5.0	0.8	-1.7	0.1	0.3	-0.4	-6.2	-7.0	-7.5	-7.7	-4.8	-4.9

ΠΙΝΑΚΑΣ 40

European Economic Forecast Autumn 2011 Anex Table 41.

European Economic Forecast, Autumn 2011

TABLE 41 : Gross national saving (as a percentage of GDP, 1992-2013)

	5-year averages			2007	2008	2009	2010	Autumn 2011 forecast			Spring 2011 forecast	
	1992-96	1997-01	2002-06					2011	2012	2013	2011	2012
	Belgium	24.8	26.0					25.3	26.8	25.1	20.5	23.4
Germany	21.3	20.6	21.8	26.8	25.6	22.3	23.1	23.6	23.2	23.3	22.9	23.2
Estonia	:	21.8	22.4	22.9	21.6	23.2	23.9	26.8	26.6	26.6	26.4	25.9
Ireland	18.6	23.5	22.6	21.1	15.5	10.8	11.6	11.3	12.0	12.6	11.5	12.1
Greece	18.5	14.0	11.1	8.8	5.8	4.0	3.9	4.8	6.8	8.7	3.4	5.8
Spain	20.6	22.3	22.5	21.0	19.5	19.3	18.8	18.5	18.9	19.1	18.2	18.6
France	18.4	20.9	19.4	20.6	20.1	17.0	17.1	17.5	17.4	17.9	15.5	16.2
Italy	20.6	21.3	20.4	20.8	18.8	17.2	16.9	16.6	16.8	17.6	17.0	17.6
Cyprus	:	16.0	13.8	10.5	11.7	6.2	8.9	9.6	11.1	11.9	9.2	9.3
Luxembourg	35.0	33.4	32.3	31.0	26.1	24.1	26.8	25.5	23.1	22.5	25.2	25.3
Malta	:	14.0	11.4	14.9	12.7	7.4	9.9	10.0	10.4	11.3	13.4	14.1
Netherlands	25.9	27.1	26.9	28.8	25.2	21.5	23.8	25.2	26.3	26.7	26.1	26.9
Austria	22.2	23.3	25.1	27.3	27.7	23.9	25.0	26.1	26.1	26.7	24.8	25.4
Portugal	19.4	19.1	15.1	12.7	10.6	9.2	9.3	9.6	11.3	12.6	10.3	11.5
Slovenia	23.5	24.3	25.2	27.5	24.9	21.2	21.8	21.7	21.6	21.6	22.0	22.0
Slovakia	:	23.7	19.9	22.2	21.4	16.3	19.8	22.7	22.2	21.8	20.8	21.4
Finland	17.8	26.5	25.9	27.1	25.5	21.2	21.4	20.3	20.5	20.8	22.1	22.7
Euro area	20.8	21.7	21.4	23.1	21.5	18.9	19.4	19.7	19.9	20.3	19.1	19.7
Bulgaria	:	:	16.0	8.8	14.4	20.4	23.9	24.9	25.2	25.4	23.8	24.0
Czech Republic	28.2	25.7	23.5	24.7	26.0	20.7	20.7	21.8	21.6	21.3	20.5	21.2
Denmark	19.9	22.0	24.0	24.7	24.5	20.7	21.6	22.6	22.6	22.7	21.5	21.5
Latvia	31.2	16.3	19.3	17.6	18.1	29.1	23.9	23.5	23.9	24.7	21.3	21.4
Lithuania	:	12.9	15.4	16.2	13.9	13.2	17.5	16.5	17.3	18.3	18.5	19.4
Hungary	:	20.0	16.5	15.0	16.6	17.8	19.4	19.2	20.2	20.8	20.1	20.8
Poland	16.8	19.0	16.2	18.3	17.3	16.5	16.3	16.7	16.5	15.7	17.7	18.1
Romania	22.0	13.7	17.2	17.4	19.8	21.2	22.3	22.0	21.5	21.9	22.2	22.8
Sweden	17.6	22.3	24.3	28.9	29.0	23.1	24.8	26.1	26.0	26.3	25.6	25.9
United Kingdom	15.2	16.3	14.8	15.7	15.2	12.8	12.7	12.0	13.8	14.7	13.0	14.2
EU	:	20.9	20.3	21.7	20.7	18.2	18.6	18.9	19.2	19.6	18.5	19.1
USA	15.0	17.7	14.6	14.1	12.8	10.8	11.9	11.9	12.5	12.6	12.1	12.6
Japan	31.6	28.5	26.7	28.5	26.8	23.0	23.8	23.3	23.9	24.1	22.2	22.3

ΠΙΝΑΚΑΣ 41

European Economic Forecast Autumn 2011 Anex Table 27.

Statistical Annex

TABLE 27 : Unit labour costs, whole economy ¹ (percentage change on preceding year, 1992-2012)

25.2011

	5-year averages			2006	2007	2008	2009	Spring 2011 forecast			Autumn 2010 forecast	
	1992-96	1997-01	2002-06					2010	2011	2012	2011	2012
Belgium	2.0	1.5	1.2	1.8	2.1	4.4	4.3	-0.4	1.5	2.0	0.7	1.0
Germany	2.4	0.2	-0.3	-1.6	-0.1	2.4	5.2	-0.9	1.0	1.4	1.0	1.2
Estonia	:	4.3	4.8	8.7	17.4	16.2	1.2	-7.9	3.8	1.3	0.7	1.9
Ireland	1.2	2.4	3.3	3.7	3.4	5.9	-0.6	-4.9	-2.5	-0.9	-1.3	-1.2
Greece	10.6	3.7	3.8	1.8	3.6	6.2	5.0	-1.1	-0.1	-0.9	0.1	-0.9
Spain	4.1	2.3	3.0	3.3	4.0	4.9	1.0	-1.5	-0.4	0.6	-0.3	0.6
France	1.1	0.8	1.9	2.0	1.5	2.9	3.0	0.8	1.1	1.1	0.5	0.7
Italy	2.6	1.2	3.0	2.2	1.9	4.8	4.3	0.0	0.9	1.3	0.7	1.2
Cyprus	:	1.9	3.5	0.6	1.1	1.5	4.3	1.5	2.5	1.7	1.8	1.8
Luxembourg	3.8	1.7	1.6	1.2	1.6	5.4	6.7	-0.3	0.7	3.0	1.2	1.4
Malta	4.2	1.9	2.1	2.8	0.3	2.3	6.1	-3.1	1.3	2.3	1.2	2.1
Netherlands	1.5	2.7	1.6	0.7	1.7	3.0	5.1	-1.2	1.4	1.6	1.0	0.7
Austria	2.0	0.1	0.6	0.8	0.8	2.7	4.8	0.6	1.0	1.4	1.2	0.8
Portugal	6.5	3.6	2.5	0.9	1.2	3.5	3.3	-1.4	0.5	0.9	-1.1	-0.4
Slovenia	:	6.2	3.2	1.0	2.6	5.9	8.5	0.6	-0.8	1.4	0.7	1.3
Slovakia	:	6.2	3.4	1.5	0.2	4.0	7.5	-2.7	0.9	1.6	1.0	1.4
Finland	-1.2	1.0	0.8	0.3	0.5	5.8	7.8	-1.5	0.1	1.5	0.7	1.5
Euro area	2.4	1.1	1.6	1.0	1.5	3.6	4.0	-0.5	0.8	1.2	0.6	0.9
Bulgaria	:	74.5	2.8	3.1	9.3	12.5	12.7	0.8	4.6	4.0	3.7	2.8
Czech Republic	:	5.7	2.4	1.1	2.9	5.1	3.5	-0.2	0.5	1.2	0.7	1.8
Denmark	0.6	2.3	2.1	2.2	4.8	6.8	4.7	-1.5	0.1	1.3	1.4	1.5
Latvia	:	1.3	8.2	15.2	27.2	22.0	-7.0	-10.6	-0.3	-0.8	-2.1	-1.5
Lithuania	:	2.1	4.4	10.1	6.5	10.4	-2.8	-7.6	0.5	3.9	-0.4	3.3
Hungary	:	11.0	5.0	2.3	5.6	4.8	1.9	-1.1	0.3	2.3	0.4	2.4
Poland	:	7.9	-1.7	-1.1	2.6	7.5	1.6	1.3	2.9	3.6	1.3	3.0
Romania	109.4	66.8	9.8	4.9	15.2	22.9	-1.3	0.8	0.8	2.9	1.9	1.0
Sweden	1.6	2.0	-0.1	-0.5	4.2	3.1	4.8	-1.6	0.6	1.8	0.2	1.6
United Kingdom	1.1	2.9	2.4	2.9	3.0	2.3	6.1	2.1	1.5	2.4	1.0	2.0
EU	:	2.1	1.7	1.4	2.1	3.8	4.1	-0.2	0.9	1.5	0.7	1.2
USA	1.5	2.3	1.8	3.0	2.9	2.4	-0.2	-0.5	0.6	0.1	-0.3	-0.8
Japan	0.3	-1.1	-2.6	-1.2	-3.2	0.9	1.7	-3.6	0.3	-0.4	-0.4	-0.4

¹ Compensation of employees per head divided by labour productivity per head, defined as GDP in volume divided by total employment.
Note: See note 6 on concepts and sources where countries using full time equivalents are listed.

ΠΙΝΑΚΑΣ 42

European Economic Forecast Autumn 2011 Anex Table 25.

European Economic Forecast, Spring 2011

TABLE 25 : Real compensation of employees per head ¹ (percentage change on preceding year, 1992-2012)

25.2011

	5-year averages			2006	2007	2008	2009	Spring 2011 forecast			Autumn 2010 forecast	
	1992-96	1997-01	2002-06					2010	2011	2012	2011	2012
Belgium	1.6	1.1	0.3	0.3	0.6	0.4	2.3	-1.3	-0.2	1.5	0.4	0.5
Germany	1.9	0.3	-0.4	0.0	-0.9	0.2	0.2	0.2	0.5	1.2	0.9	1.1
Estonia	:	6.6	8.2	8.7	15.9	1.4	-2.4	-2.3	0.8	1.5	-1.1	1.1
Ireland	1.9	2.0	2.3	2.2	2.0	0.3	4.7	1.6	-1.3	0.0	0.1	-0.7
Greece	-0.7	2.4	2.8	0.2	2.7	3.0	2.5	-7.9	-3.5	-0.5	-2.3	-0.2
Spain	1.0	-0.3	0.2	0.4	1.5	2.7	4.0	-2.0	-1.7	-0.3	-0.8	-0.2
France	1.1	1.2	1.4	1.1	0.2	-0.5	2.0	1.1	-0.1	0.6	0.2	0.3
Italy	-0.3	-0.2	0.5	0.0	0.1	0.6	1.5	0.5	-1.0	-0.1	-0.3	-0.1
Cyprus	:	2.1	1.3	0.8	-0.7	-2.6	3.1	0.3	0.5	1.0	-0.4	0.4
Luxembourg	1.0	0.9	0.8	0.2	1.5	0.1	1.1	-0.3	-1.0	2.5	-0.1	0.8
Malta	:	2.5	1.5	1.4	-0.2	1.3	1.1	-4.5	-0.6	0.8	-0.7	0.7
Netherlands	0.5	1.2	1.3	0.3	1.6	2.2	2.8	-0.5	0.9	0.5	0.6	0.3
Austria	1.4	0.6	0.5	1.3	0.3	0.7	3.1	-0.1	-0.3	0.7	0.1	0.4
Portugal	3.6	2.4	0.4	-1.2	0.6	0.5	5.9	-0.1	-3.6	-1.9	-3.5	-0.5
Slovenia	:	2.8	2.9	3.0	2.2	1.5	1.6	1.2	-0.2	1.5	0.8	1.1
Slovakia	:	2.7	3.5	2.9	5.7	2.3	4.9	1.8	0.3	2.4	0.5	1.8
Finland	0.6	0.9	2.1	1.4	1.4	1.6	1.2	0.9	-0.5	0.9	0.3	0.8
Euro area	1.1	0.5	0.4	0.3	0.3	0.6	1.9	0.0	-0.3	0.6	0.2	0.4
Bulgaria	:	7.7	2.8	4.0	3.4	8.6	7.8	6.1	3.2	3.7	3.3	3.0
Czech Republic	:	2.4	5.2	4.4	3.3	1.3	0.0	1.6	0.3	1.8	0.9	2.7
Denmark	1.5	1.7	2.0	1.5	2.3	0.6	1.0	0.1	-0.8	0.4	0.4	0.5
Latvia	:	3.4	9.2	16.3	22.7	-0.9	-15.7	-6.2	-1.7	-0.3	-0.4	0.4
Lithuania	:	6.2	9.6	12.1	7.0	3.1	-14.9	-2.7	0.2	3.3	-0.8	1.9
Hungary	:	2.4	5.3	1.7	0.4	1.5	-6.0	-4.9	-1.3	-1.4	-0.7	1.6
Poland	4.7	4.4	-0.1	0.6	2.4	4.4	0.4	2.0	2.0	3.0	1.1	2.8
Romania	0.0	10.0	6.9	7.2	16.5	19.9	-10.1	-3.4	-4.2	1.7	-2.1	0.1
Sweden	1.7	2.7	1.8	0.8	3.8	-1.5	-0.6	1.3	1.6	2.0	0.7	1.1
United Kingdom	0.2	3.2	1.9	2.1	2.1	-1.6	1.2	-1.1	-0.1	2.4	0.2	2.6
EU	:	1.4	0.7	0.5	0.7	0.2	1.3	-0.1	-0.3	0.9	0.1	0.8
USA	0.7	2.6	1.5	1.2	1.1	-0.2	2.1	1.2	0.2	-0.1	-0.2	-0.8
Japan	0.6	0.3	0.0	0.6	-0.7	-0.4	-1.0	2.3	1.6	0.7	1.6	0.7

¹ Deflated by the price deflator of private consumption.

ΠΙΝΑΚΑΣ 43

European Economic Forecast Autumn 2011 Anex Table 27.

Statistical Annex

TABLE 27 : Unit labour costs, whole economy ¹ (percentage change on preceding year, 1992-2013)

	5-year averages								Autumn 2011 forecast			Spring 2011 forecast	
	1992-96	1997-01	2002-06	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2011	2012	
	24.10.2011												
Belgium	2.0	1.5	1.2	2.1	4.5	3.9	0.0	2.0	2.4	1.4	1.5	2.0	
Germany	2.6	0.1	-0.4	-0.8	2.3	5.5	-1.1	1.8	2.1	1.3	1.0	1.4	
Estonia	:	4.2	4.9	17.2	14.1	1.4	-6.6	1.7	2.3	1.9	3.8	1.3	
Ireland	0.6	3.1	3.6	4.3	7.5	-2.4	-6.9	-3.1	-1.2	-0.8	-2.5	-0.9	
Greece	10.6	3.7	3.0	3.6	7.1	7.2	-1.6	-2.9	-2.8	-1.5	-0.1	-0.9	
Spain	4.1	2.3	3.0	4.2	4.9	1.4	-2.6	-0.8	0.1	0.1	-0.4	0.6	
France	1.0	0.9	1.9	1.6	3.2	3.2	0.7	1.3	1.9	1.1	1.1	1.1	
Italy	2.6	1.2	2.8	1.5	4.7	4.1	-0.3	1.5	1.2	1.0	0.9	1.3	
Cyprus	:	1.9	3.6	1.1	1.6	4.5	1.4	1.3	1.7	0.4	2.5	1.7	
Luxembourg	3.8	1.7	1.6	1.6	6.2	8.6	1.7	3.9	5.3	3.3	0.7	3.0	
Malta	4.2	2.3	2.2	0.4	2.7	5.2	-0.8	0.9	1.8	1.7	1.3	2.3	
Netherlands	1.5	2.7	1.6	1.7	3.0	5.2	-0.8	0.4	1.7	0.8	1.4	1.6	
Austria	2.0	0.1	0.5	0.7	3.6	4.9	-0.3	1.2	1.2	0.7	1.0	1.4	
Portugal	6.5	3.6	2.5	1.2	3.5	3.3	-1.2	0.9	-0.6	-0.2	0.5	0.9	
Slovenia	:	6.1	3.3	2.6	6.2	8.7	0.3	0.7	1.0	1.5	-0.8	1.4	
Slovakia	:	6.2	3.4	0.1	3.8	7.5	-1.3	0.8	1.7	1.2	0.9	1.6	
Finland	-1.2	1.0	0.8	0.5	6.0	7.6	-1.5	1.2	2.1	1.7	0.1	1.5	
Euro area	2.5	1.1	1.5	1.4	3.7	4.1	-0.8	1.0	1.4	0.9	0.8	1.2	
Bulgaria	:	74.6	2.8	9.3	12.5	12.7	0.8	3.3	4.9	4.9	4.6	4.0	
Czech Republic	:	5.4	2.4	2.6	3.4	2.4	-0.7	1.2	1.5	0.5	0.5	1.2	
Denmark	0.6	2.3	2.1	4.8	6.8	4.7	-1.1	0.2	1.1	0.6	0.1	1.3	
Latvia	:	1.6	8.2	27.7	20.7	-7.9	-10.2	2.1	1.1	0.5	-0.3	-0.8	
Lithuania	:	2.1	4.4	6.6	10.4	-1.4	-7.3	0.5	1.7	2.6	0.5	3.9	
Hungary	:	11.7	4.7	6.3	4.3	2.9	-3.2	2.7	3.9	2.4	0.3	2.3	
Poland	:	7.9	-1.7	2.6	7.5	2.2	2.2	2.4	2.4	4.1	2.9	3.6	
Romania	109.4	66.8	9.8	15.2	22.9	-2.0	1.7	3.1	4.9	5.6	0.8	2.9	
Sweden	1.6	2.0	-0.1	4.2	3.1	4.6	-1.7	1.1	1.5	1.0	0.6	1.8	
United Kingdom	1.1	2.6	2.2	2.1	3.6	5.7	1.7	2.2	2.5	2.0	1.5	2.4	
EU	:	2.1	1.6	1.9	4.1	4.2	-0.4	1.3	1.7	1.2	0.9	1.5	
USA	1.5	2.3	1.8	2.9	2.9	0.5	-0.9	1.8	1.4	1.8	0.6	0.1	
Japan	0.3	-1.1	-2.6	-3.2	0.9	1.8	-3.2	1.3	-0.5	0.2	0.3	-0.4	

¹ Compensation of employees per head divided by labour productivity per head, defined as GDP in volume divided by total employment.

Note: See note 4 on concepts and sources where countries using full-time equivalents are listed.

ΠΙΝΑΚΑΣ 44

The Economic Adjustment Programme (5th) Review for Greece, page 25

Table 10. Deficit and measures accounting: from deficit in one year to the next

	EUR million		% of GDP	
		cumulative measures 2010-2014		cumulative measures 2010-2014
2009 deficit	36150		15.4	
primary deficit drift in 2010	6149		2.7	
change in interest expenditure	266		0.1	
measures in 2010 1/	18372	18372	8.1	8.1
impact on ratio of nominal GDP growth	--		0.5	
2010 deficit	24193		10.6	
primary deficit drift in 2011	12724		5.8	
change in interest expenditure	1997		0.9	
measures in 2011 1/	19514	37886	9.0	16.8
impact on ratio of nominal GDP growth	--		0.5	
2011 deficit	19400		8.9	
primary deficit drift in 2012	6808		3.2	
change in interest expenditure	509		0.2	
measures in 2012 1/	11801	49687	5.6	21.8
impact on ratio of nominal GDP growth	--		0.2	
2012 deficit	14916		7.0	
primary deficit drift in 2013	1045		0.5	
change in interest expenditure	509		0.2	
measures in 2013 1/ 2/	5071	54758	2.4	23.3
impact on ratio of nominal GDP growth	--		-0.1	
2013 deficit	11399		5.3	
primary deficit drift in 2014	1307		0.6	
change in interest expenditure	800		0.4	
measures in 2014 1/ 2/	7121	61879	3.2	25.5
impact on ratio of nominal GDP growth	--		-0.1	
2014 deficit	6385		2.9	

Note: Deficit in year t = deficit in year t-1 plus primary deficit drift plus change in interest expenditure minus measures (and for the GDP ratios: plus impact on debt ratio of nominal GDP growth).

1/ Including carry-overs.

2/ Including measures which still require further specifications.

Source: Commission services.

ΠΙΝΑΚΑΣ 44^A

The Economic Adjustment Programme (2nd) Review for Greece, (NEW) March 2012, page

26

**Table 12. Deficit and measures accounting:
from the deficit in one year to the next**

	EUR million	% of GDP
2009 deficit (outcome)	36 624	15.8
primary deficit drift in 2010	5 681	2.5
change in interest expenditure	894	0.4
measures in 2010 1/	19 074	8.4
impact on ratio of nominal GDP growth	--	0.3
2010 deficit (outcome)	24 125	10.6
primary deficit drift in 2011	10 592	4.9
change in interest expenditure	1 964	0.9
measures in 2011 1/	16 680	7.7
impact on ratio of nominal GDP growth	--	0.6
2011 deficit (estimate)	20 002	9.3
primary deficit drift in 2012	10 020	4.9
change in interest expenditure	-2 032	-1.0
measures identified for 2012 1/	13 191	6.5
impact on ratio of nominal GDP growth	--	0.5
2012 deficit (projection)	14 799	7.3
primary deficit drift in 2013	3 572	1.8
change in interest expenditure	211	0.1
measures identified for 2013 1/	1 584	0.8
measures to be identified in 2013	7 639	3.8
impact on ratio of nominal GDP growth	--	0.0
2013 deficit (target) 2/	9 359	4.6
primary deficit drift in 2014	1 376	0.7
change in interest expenditure	749	0.4
measures identified for 2014 1/	3 065	1.5
measures to be identified for 2014	4 016	1.9
impact on ratio of nominal GDP growth	--	-0.1
2014 deficit (target) 2/	4 404	2.1

Note: Deficit in year t = Deficit in year t-1 plus primary deficit drift plus change in interest expenditure minus measures (and for the GDP ratios: plus impact on debt ratio of nominal GDP growth).

1/ Including carry-over impacts.

2/ Overall balance consistent with the primary fiscal balance targets.

Source: Commission services

ΠΙΝΑΚΑΣ 45

The Economic Adjustment Programme (2nd) Review for Greece, (NEW) March 2012, page

30

in bn EUR, unless otherwise noted	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2030
Financing needs											
A. General government cash deficit		12.2	7.2	1.9	1.7	2.4	2.1	2.1	1.6	1.3	4.5
Primary deficit ("+" is surplus)		2.0	-3.7	-9.4	-9.7	-10.1	-10.6	-10.5	-11.0	-11.3	-13.4
Interest payments		10.2	10.8	11.2	11.5	12.5	12.6	12.6	12.6	12.6	17.9
B. Other government cash needs		6.9	6.3	5.9	1.8	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9	0.0
Estimated cash adjustments		2.0	1.8	1.5	1.3	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9	0.0
Cash buffer		0.0	1.0	4.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
ISM capital		0.9	0.5	0.5	0.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
C. Maturing debt		18.9	15.6	25.3	17.0	7.8	8.6	5.8	10.6	9.9	9.7
Bonds & loans after exchange		12.8	10.8	18.0	8.4	4.4	6.9	3.3	6.9	2.4	3.4
EU repayment		0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.8	6.2
IMF repayment		0.0	1.7	7.4	8.6	3.2	1.4	2.5	3.6	4.5	0.0
Short-term debt (reduction with official funds)		6.0	3.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
D. Cost of PSI		78.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Cash upfront		29.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Bank recapitalisation		48.8	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
E. Gross financing needs (A.+B.+C.+D.)		116.3	29.1	33.1	20.5	11.1	11.5	8.7	13.0	12.0	14.2
Financing sources											
F. Private financing sources		3.2	4.3	4.4	13.3	8.8	11.1	8.4	12.7	11.9	14.2
Market financing		0.0	0.0	0.0	7.6	3.0	5.0	3.3	7.4	6.4	14.2
Privatisation I/		3.2	4.3	4.4	5.7	5.9	6.1	5.1	5.3	5.5	0.0
G. Additional OSI		1.2	0.6	0.5	0.6	0.6	0.4	0.3	0.3	0.2	0.0
GLF margin reduction (retroactive application)		0.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Grants from ANFA profits		0.7	0.6	0.5	0.6	0.6	0.4	0.3	0.3	0.2	0.0
H. EU-IMF assistance covering needs		112.0	24.2	28.3	6.6	1.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Overall fiscal balance (% of GDP)	-9.3	-7.3	-4.7	-2.2	-0.8	-1.0	-0.9	-0.9	-0.6	-0.5	-1.2
Primary deficit (% of GDP)	-2.9	-1.0	1.8	4.5	4.5	4.5	4.5	4.3	4.3	4.3	3.5
GDP growth real (%)	-6.8	-4.7	0.0	2.5	3.1	3.0	2.8	2.6	2.5	2.3	1.5
GDP deflator	1.6	-0.7	-0.4	0.0	0.9	1.1	1.4	1.7	1.8	1.9	1.9
GDP growth nominal (%)	-5.3	-5.4	-0.4	2.5	4.0	4.1	4.2	4.3	4.4	4.2	3.3
GDP Nominal (bn EUR)	215	204	203	208	216	225	235	245	256	266	383
General government debt (bn EUR)	356	327	333	335	331	327	322	319	315	310	337
Gross debt (% of GDP)	165.3	160.3	164.3	161.0	152.9	145.0	137.3	130.2	123.2	116.5	88.0

ΠΙΝΑΚΑΣ 46

The Economic Adjustment Programme (2nd) Review for Greece, (NEW) March 2012, page

48

Category	Total Outstanding Principal Amount EUR	Tendered for Exchange and Vote In Favour EUR	Consent and Vote In Favor %	Reject and Vote Against EUR	Reject and Vote Against %
GGB Greek Law	€ 177,252,131,542.39	€ 152,042,932,772.40	85.8%	€ 9,308,013,293.14	5.3%
GGB Foreign Law	€ 18,644,227,751.00	€ 12,680,381,327.41	68.0%	€ 5,888,146,961.51	3.1%
SOE	€ 9,671,766,956.00	€ 6,832,321,956.00	70.6%	€ 4,62,762,000.00	4.9%
SOE Greek Law	€ 6,701,326,956.00	€ 6,366,276,956.00	95.0%	€ 0.00	0.0%
SOE Foreign Law	€ 2,970,440,000.00	€ 466,045,000.00	15.7%	€ 462,762,000.00	15.6%
Total	€ 205,568,126,249.39	€ 171,555,636,055.81	83.5%	€ 10,358,922,254.65	5.0%

Source: PDMA

ΠΙΝΑΚΑΣ 47

The Economic Adjustment Programme (2nd) Review for Greece, (NEW) March 2012, page

46

**Table 19. Schedule of disbursement for the new programme
(provisional)**

in bn EUR, unless otherwise noted	2012				2013				2014				Total
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	
Financing needs													
A. General government cash deficit	6.9	1.8	1.8	1.8	4.2	1.5	0.7	0.8	3.1	0.2	-0.9	-0.6	21.3
Primary deficit ("+" is surplus)	0.5	0.5	0.5	0.5	-0.9	-0.9	-0.9	-0.9	-2.3	-2.3	-2.3	-2.3	-11.0
Interest payments	6.4	1.3	1.3	1.3	5.2	2.4	1.6	1.7	5.5	2.5	1.5	1.8	32.3
B. Other government cash needs	1.0	1.2	1.6	3.0	1.5	1.9	1.5	1.5	1.4	1.8	1.4	1.4	19.1
Estimated cash adjustments	1.0	0.3	0.3	0.3	0.5	0.5	0.5	0.5	0.4	0.4	0.4	0.4	5.3
Arrears	0.0	0.0	1.3	2.7	0.8	0.8	0.8	0.8	0.0	0.0	0.0	0.0	7.0
Cash buffer	0.0	0.0	0.0	0.0	0.3	0.3	0.3	0.3	1.0	1.0	1.0	1.0	5.0
ESM capital	0.0	0.9	0.0	0.0	0.0	0.5	0.0	0.0	0.0	0.5	0.0	0.0	1.8
C. Maturing debt	4.8	6.4	5.3	2.4	3.7	7.0	3.8	1.1	3.3	11.9	7.7	2.4	69.9
Bonds & loans after exchange	4.8	4.4	3.3	0.3	0.6	7.0	3.1	0.1	2.0	10.0	5.9	0.1	41.6
Bonds after exchange (incl ECB holdings & inelig.)	4.6	3.7	3.1	0.0	0.4	6.5	2.8	0.0	1.8	9.3	5.6	0.0	37.9
Loans	0.2	0.7	0.2	0.3	0.2	0.5	0.2	0.1	0.2	0.7	0.3	0.1	3.7
EU repayment	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
IMF repayment	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.7	1.0	1.3	1.9	1.9	2.3	9.1
Short-term debt (reduction with official funds)	0.0	2.0	2.0	2.0	3.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	9.2
D. Cost of PSI	44.5	10.0	23.8	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	78.3
Cash upfront	29.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	29.5
Bank recapitalisation	15.0	10.0	23.8	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	48.8
E. Gross financing needs (A.+B.+C.+D.)	57.1	19.5	32.5	7.2	9.4	10.5	5.9	3.4	7.8	13.9	8.2	3.2	178.6
Financing sources													
F. Private financing sources	0.0	0.0	1.0	2.2	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1	11.8
Market financing	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Privatisation I/	0.0	0.0	1.0	2.2	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1	11.8
G. Additional OSI	0.0	0.9	0.2	0.0	0.0	0.6	0.0	0.0	0.0	0.5	0.0	0.0	2.2
GLF margin reduction (retroactive application)	0.0	0.2	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.5
ANFA profits	0.0	0.7	0.0	0.0	0.0	0.6	0.0	0.0	0.0	0.5	0.0	0.0	1.7
H. Financing needs per quarter	57.1	18.6	31.3	5.0	8.3	8.8	4.8	2.3	6.7	12.3	7.1	2.1	164.5
I. Official assistance disbursements	75.7	31.3	5.0	8.3	8.8	4.8	2.3	6.7	12.3	3.6	3.6	2.1	164.5
IMF disbursements*	1.6	1.6	1.6	1.6	1.6	1.6	1.6	1.6	1.6	1.6	1.6	1.6	19.8
EU disbursements	74.0	29.6	3.4	6.7	7.1	3.2	0.6	5.1	10.7	1.9	1.9	0.4	144.7

Source: Commission services.

ΠΙΝΑΚΑΣ 48

IMF Report March 2012

Table 19. Greece: External Financing Requirements and Sources, 2010–16
(Billions of euros, unless otherwise indicated)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
		Proj.	Proj.	Proj.	Proj.	Proj.	Proj.
GROSS FINANCING REQUIREMENTS	216.7	239.4	239.3	183.7	195.7	190.2	180.7
Current account deficit	23.0	21.1	15.2	13.6	11.3	7.2	5.4
Medium- and long-term debt amortization	22.7	35.5	38.9	18.8	28.0	19.3	9.1
Public sector	15.8	22.5	28.5	11.1	23.8	15.0	6.5
of which: EC/IMF				1.7	7.4	8.6	3.2
Banks	6.7	10.7	10.2	5.6	3.7	2.3	1.4
Other	0.3	2.3	0.2	1.9	0.6	2.0	1.2
Short-term debt amortization	171.1	182.9	185.1	151.2	156.4	163.7	166.2
Public sector & BoG	57.2	88.2	100.6	78.6	65.5	52.8	43.0
BoG 1/	49.0	87.1	100.3	78.4	65.2	52.5	42.7
Public sector	8.2	1.2	0.4	0.3	0.3	0.3	0.3
Banks 2/	113.2	93.4	83.7	72.1	90.2	110.1	122.3
Other	0.6	1.3	0.6	0.6	0.6	0.7	0.9
SOURCES OF FINANCING	185.2	197.9	120.0	159.9	174.2	174.7	175.8
Capital account (net)	2.1	2.7	3.8	3.7	3.3	3.2	3.0
Foreign direct investment (net)	-0.5	0.0	1.6	2.3	1.7	1.8	2.9
Inward	0.3	1.3	2.5	3.7	3.9	4.1	5.2
Equities (net)	-2.3	-0.2	-1.3	0.5	1.3	1.8	2.7
by nonresidents	-1.1	-0.2	-0.5	1.5	2.5	3.0	4.0
Assets drawdown (- increase)	21.7	12.2	-12.4	-2.3	+0.6	+0.3	+0.6
New borrowing and debt rollover	164.1	183.3	153.0	159.5	165.8	168.2	167.8
Medium and long-term borrowing	-16.8	-1.8	1.7	3.2	2.1	2.1	1.3
Public sector 3/	-5.6	-0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1
Banks	-12.3	-2.7	1.5	2.6	1.8	1.2	0.7
Other	-0.8	0.9	0.2	0.6	0.3	0.9	0.5
Short-term borrowing	182.9	185.1	151.2	156.4	163.7	166.2	166.5
Public sector & BoG	88.2	100.6	78.6	65.5	52.8	43.0	36.2
BoG 1/	87.1	100.3	78.4	65.2	52.5	42.7	35.9
Public sector 4/	1.2	0.4	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3
Banks 2/	93.4	83.7	72.1	90.2	110.1	122.3	129.4
Other	1.3	0.8	0.6	0.6	0.7	0.9	0.9
Other	0.1	-0.2	-24.6	-3.9	2.8	0.0	0.0
PROGRAM FINANCING	31.5	41.5	119.2	23.8	21.5	6.6	1.6
EAMS	21.1	32.0	112.6	17.2	14.9	0.0	0.0
MF	10.4	9.5	6.6	6.6	6.6	6.6	1.6
in percent of quota	829	736	508	508	508	508	127
UNIDENTIFIED OFFICIAL FINANCING / MARKET ACCESS	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	8.9	3.2
<i>Memo items:</i>							
Greece IMF quota (SDR millions)	1,101.8	1,101.8	1,101.8	1,101.8	1,101.8	1,101.8	1,101.8
Greece IMF quota (Euro millions)	1,297.0	1,297.0	1,297.0	1,297.0	1,297.0	1,297.0	1,297.0

Sources: Bank of Greece; Bloomberg; and IMF staff estimates and projections.

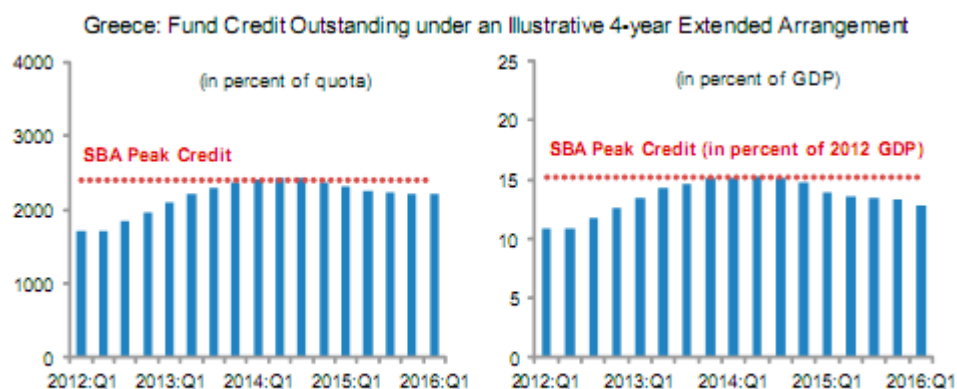
1/ Includes liabilities to Eurosystem related to TARGET.

2/ Includes currency and deposits and securitized loans.

3/ Actual figures on public sector medium and long-term borrowing are based on non-residents amortization figures provided by GAO and net flows from the balance of payment statistics provided by Bank of Greece. Negative sign indicates debt buybacks.

ΠΙΝΑΚΑΣ 49

IMF Report March 2012

Source: IMF staff projections.

ΠΙΝΑΚΑΣ 50

IMF Report March 2012, "Potential Economic Impact of Euro Exit" page 46.

Greece: Net International Investment Position, 2011
(in billions of Euro)

	Total	Government	Banking system	of which: Monetary authorities	of which: MFIs	Other sectors
1. Direct investment	5.7	0.0	0.0	0.0	0.0	5.7
2. Portfolio investment	-63.2	-120.8	52.5	14.8	37.7	5.1
3. Financial derivatives	1.4	0.0	1.4	0.0	1.4	0.0
4. Other investment	-177.5	-82.0	-120.9	-103.5	-17.3	25.4
5. Reserve assets	4.8	0.0	4.8	4.8	0.0	0.0
Total net I.I.P.	-228.8	-202.8	-62.2	-83.9	21.8	36.1

Source: Bank of Greece and IMF staff projections.

ΠΙΝΑΚΑΣ 51

N. Craft “Implications of financial crisis for East Asian Trend Growth” Oxford Review of Economic Policy, Vol. 15, page 112.

Ρυθμοί αύξησης πραγματικού κατά κεφαλήν ΑΕγχΠ σε επιλεγμένες χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας		
	1950-73	1973-96
Χονγκ Κονγκ	5,5	5,1
Σιγκαπούρη	4,3	6,1
Ιαπωνία	8	2,5
Ταϊβάν	6,2	6,1
Ν. Κορέα	5,2	6,8
Μαλαισία	2,8	4,0
Ταϊλάνδη	3,2	5,6
Ινδονησία	2,5	3,6
Φιλιππίνες	1,8	0,8

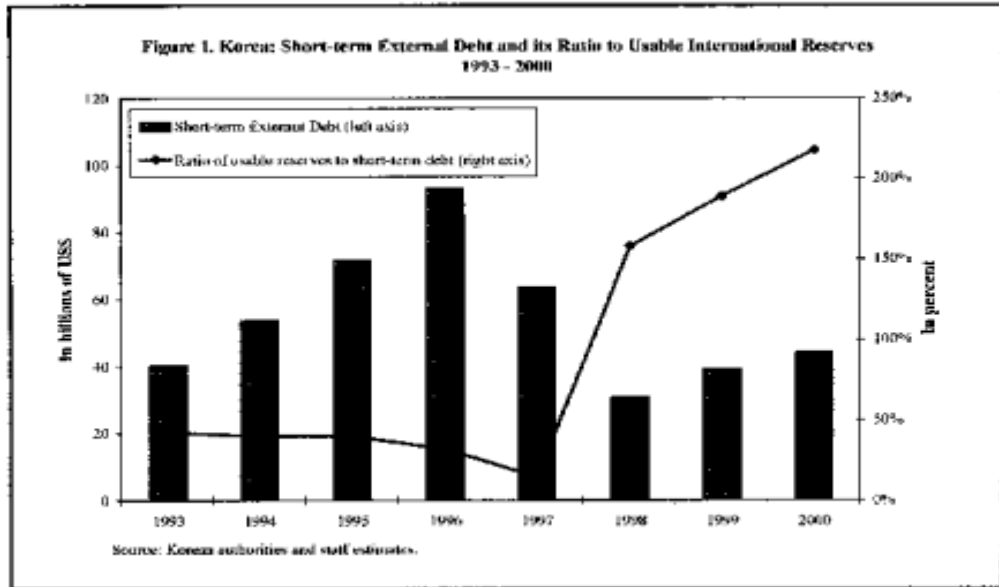
ΠΙΝΑΚΑΣ 51

G. Corsetti – P. Pesenti – N. Roubini, «What caused the Asian currency and financial crisis?», Japan and World Economy, Vol. 11, No. 3, σελ.324.

Ονομαστικές συναλλαγματικές ισοτιμίες σε σχέση με το δολάριο									
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1997f
Χονγκ Κονγκ	7,79	7,77	7,74	7,74	7,73	7,74	7,73	7,74	7,75
Σιγκαπούρη	1,81	1,73	1,63	1,62	1,53	1,42	1,41	1,48	1,68
Ταϊβάν	26,89	26,82	25,16	26,39	26,46	26,49	27,46	28,7	32,64
Ν. Κορέα	707,76	733,4	780,65	802,67	803,45	771,27	804,5	951,29	1695
Μαλαισία	2,7	2,75	2,55	2,57	2,62	2,5	2,52	2,81	3,89
Ταϊλάνδη	25,59	25,52	25,4	25,32	25,15	24,91	25,34	31,36	47,25
Ινδονησία	1842,8	1950	2029,9	2087,1	2160,8	2248,6	2342	2909,4	4650
Φιλιππίνες	24,31	27,48	25,51	27,12	26,42	25,71	26,22	29,47	39,98

ΠΙΝΑΚΑΣ 52

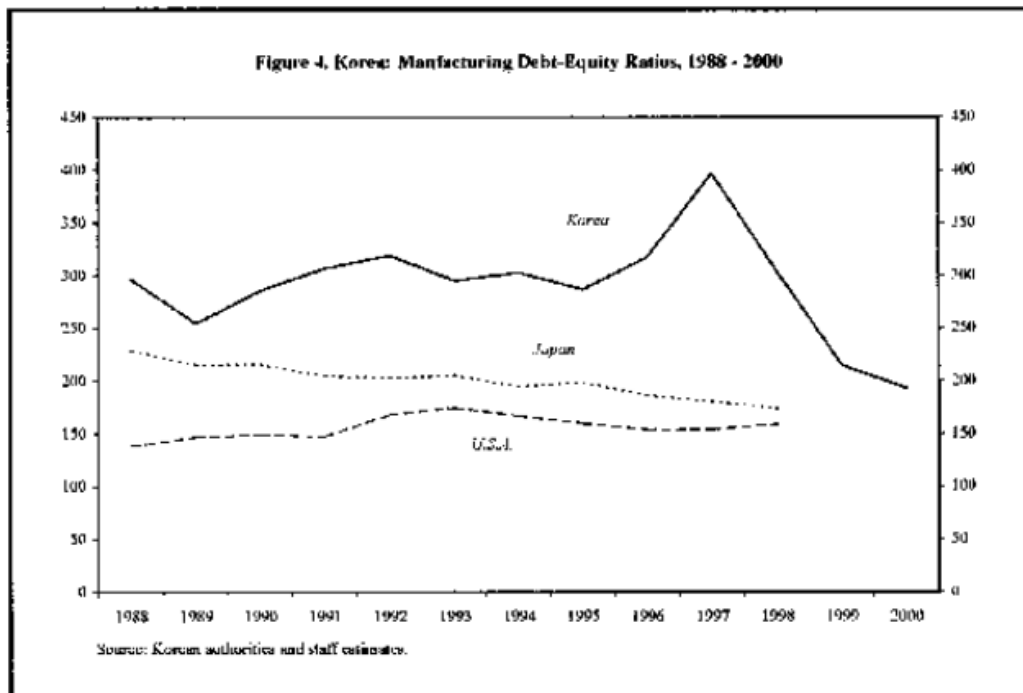
IMF WP/01/154 «From Crisis to Recovery: Strategy Achievements & Lessons», 21 Οκτωβρίου 2001 σελίδα 4.

1

ΠΙΝΑΚΑΣ 53

IMF WP/01/154 «From Crisis to Recovery: Strategy Achievements & Lessons», 21 Οκτωβρίου 2001 σελίδα 8.

ΠΙΝΑΚΑΣ 54

IMF WP/01/154 «From Crisis to Recovery: Strategy Achievements & Lessons» - Korea
Summary Indicators Οκτωβρίου 2001, σελίδα 11.

Table 1. Korea. Summary indicators, 1990-2000

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Real GDP (percent change)	9.0	9.2	5.4	5.5	8.3	8.9	6.8	5.0	-6.7	10.9	8.8
Final domestic demand	14.5	9.8	3.3	5.7	8.4	9.5	7.3	1.2	-13.8	7.4	7.7
Consumption	9.2	7.9	5.6	5.4	7.1	8.2	7.2	3.2	-9.8	9.1	6.2
Gross fixed investment	25.9	13.3	-0.7	6.3	10.7	11.9	7.3	-2.2	-21.2	3.7	11.0
Stock building 1/	-1.4	0.6	-0.1	-1.1	1.2	-0.1	0.6	-2.0	-5.5	5.4	-0.9
Net foreign balance 1/	-2.1	-2.0	1.2	1.1	-1.5	0.2	-1.1	5.7	12.3	-0.8	3.5
Saving and investment (in percent of GDP)											
Gross national saving	36.9	37.0	36.1	35.8	35.5	35.4	33.5	32.5	33.9	32.7	31.1
Gross domestic investment	37.7	39.9	37.3	35.5	36.5	37.2	37.9	34.2	21.2	26.7	28.7
Prices (percent change)											
Consumer prices (average)	8.6	9.3	6.2	4.8	6.3	4.5	4.9	4.4	7.5	0.8	2.3
Consumer price (end-period)	9.4	9.2	4.6	5.8	5.6	4.7	4.9	6.6	4.0	1.4	3.2
GDP deflator	10.7	10.9	7.6	7.1	7.7	7.1	3.9	3.1	5.1	-2.0	-1.6
Employment and wages											
Unemployment rate	2.5	2.3	2.4	2.8	2.4	2.0	2.0	2.6	6.8	6.3	4.1
Wages, manufacturing (annual percent change)	20.1	16.9	15.6	10.8	15.4	9.9	12.3	5.1	-3.1	14.7	8.6
Consolidated central government (in percent of GDP)											
Revenues 2/	17.9	17.3	17.8	18.6	19.1	19.3	20.4	20.6	21.8	22.4	25.8
Expenditure	18.6	19.2	18.5	18.3	19.0	19.0	20.4	22.3	26.0	25.7	24.8
Balance 2/ 3/	-0.7	-1.9	-0.7	0.3	0.1	0.3	0.0	-1.7	-4.3	-3.3	1.1
Consolidated Central Government Debt 4/							8.8	12.7	24.7	33.2	30.8
Money and credit (end of period)											
M3	28.7	23.6	21.8	19.0	24.7	19.1	16.7	13.9	12.5	8.0	8.8
Yield on corporate bonds	16.4	18.9	16.2	12.6	12.9	13.8	11.9	13.4	15.1	8.9	10.0
Trade (percent change)											
Export volume	6.2	9.9	8.5	6.9	13.8	24.9	20.0	17.2	19.5	12.6	20.6
Import volume	12.0	16.7	2.1	6.4	21.5	21.2	17.2	4.1	-23.1	29.5	18.4
Terms of trade	-2.8	0.3	0.1	4.3	1.2	-3.5	-11.7	-11.4	-3.9	-2.1	-12.8
Balance of payments (in billions of U.S. dollars)											
Exports, f.o.b.	63.7	70.5	76.2	82.1	95.0	124.6	130.0	138.6	132.1	145.2	175.8
Imports, f.o.b.	66.1	77.3	78.0	79.8	97.8	129.1	144.9	141.8	90.5	116.8	159.2
Current account balance	-2.0	-8.3	-3.9	1.0	-3.9	-8.5	-23.0	-8.2	40.4	24.5	11.0
Current account balance (in percent of GDP)	-0.8	-2.8	-1.3	0.3	-1.0	-1.7	-4.4	-1.7	12.7	6.0	2.4
Short-term debt cover	0.4	0.4	0.4	0.4	0.3	0.1	1.6	1.9	2.2
Usable gross reserves 5/											
In billions of U.S. dollars (end of period)	11.3	10.1	13.8	16.9	21.5	28.5	29.4	9.1	48.5	74.1	96.1
In months of imports of goods and services	1.8	1.4	1.8	2.1	2.2	2.2	2.0	0.6	5.1	6.2	6.0
External debt 6/											
In billions of U.S. dollars	62.9	67.0	88.7	127.1	164.4	159.2	148.7	137.1	136.3
In percent of GDP	20.0	19.4	22.0	26.0	31.6	33.4	46.9	33.8	29.8
Exchange rate (period average)											
Won per U.S. dollar	707.8	733.4	780.7	802.7	803.4	771.3	804.5	951.3	1,402.1	1,188.9	1,131.1
Nominal effective exchange rate (1995=100)	122.5	116.5	106.6	103.8	100.9	100.0	100.6	92.4	64.5	73.1	78.4

Sources: Data provided by the Korean authorities, and staff estimates and projections

1/ Contribution to GDP growth.

2/ Excluding privatization receipts.

3/ Prior to 2000, the civil service pension fund is excluded.

4/ Including government guaranteed restructuring bonds issued by KDIC and KAMCO.

5/ Excluding deposits at overseas branches and subsidiaries of domestic banks.

6/ Includes offshore borrowing of domestic financial institutions and debt contracted by overseas branches of domestic financial institutions.

ΠΙΝΑΚΑΣ 55

IMF WP/01/154 «From Crisis to Recovery: Strategy Achievements & Lessons» - Korea
Summary Indicators Οκτωβρίου 2001, σελίδα 44.

Form of Support	KDIC	KAMCO	Total
Banks	27.9	17.3	45.2
Nonbanks	15.6	3.2	18.8
Total bond financed funds	43.5	20.5	64
Financed from recoveries	10.5	13.4	23.9
Subtotal	54.0	33.9	87.9
Other public funds	28.9	1.1	30.0
Gross total	82.9	35.0	117.9
Memorandum Item:			
Total recovery	8.9	19.2	19.2

ΠΙΝΑΚΑΣ 56

IMF WP/01/154 «From Crisis to Recovery: Strategy Achievements & Lessons» - Korea
Summary Indicators Οκτωβρίου 2001, σελίδα 46.

Box 4. The Evolving Role of KAMCO

Following the financial crisis in late 1997, KAMCO was charged with two main tasks: purchase of impaired assets to support normalization of financial institutions and corporate restructuring, and disposal of these assets to minimize public burden of financial restructuring. In carrying out these tasks, KAMCO has contributed to the creation of a market for impaired assets where one did not exist before, thus fostering the development of Korea's capital market.

As of end-2000, KAMCO had purchased loans with a face value of W 89 trillion (17 percent of GDP) at an average discount of 60 percent. Of this, W 46 trillion has been resolved (see table) and W 21 trillion has been recovered, resulting in a profit of W 2½ trillion (0.5 percent of GDP) over the purchase price.

The trade-off between speedy recovery and maximization of asset value shaped the evolution of the resolution methods chosen by KAMCO. In the vortex of the crisis, the quick sale of assets was favored over securitization or management of impaired assets for future sale. Nevertheless, KAMCO managed to dispose of only a small fraction of its assets in 1998, mostly through monthly foreclosure auctions and collections. Since 1999, however, the emphasis has shifted to maximization of asset value through resolution methods that would enable KAMCO to profit from the upside potential of the economic recovery. These methods include: (i) securitization of assets in joint-venture (JV)-Special Purpose Companies (SPCs); (ii) portfolio sales of bad loan pools to JV-Asset Management Companies (AMCs); and (iii) most recently, large individual loan sales to JV-Corporate Restructuring Companies (CRCs). With these transactions, KAMCO retained ownership of assets with its joint-venture partners while farming out the impaired assets to workout specialists.

In KAMCO's first international auction in 1999, the sale of NPLs was accompanied by a simple profit sharing agreement. The subsequent bids became increasingly more diversified, both in terms of assets pooled and the target investor base. In 1999, KAMCO broke new ground by international securitization of its NPL portfolio through issuance of asset-backed securities (ABS). With this transaction, KAMCO entered into its first joint venture with the Lone Star Fund to manage the disposition of assets. Its

Resolution Method	Face value (in trillion won)	Percent of face value	Yearly distribution (%)		
			1997-98	1999	2000
International bidding	6.0	13.2	-	44.7	55.3
ABS issuance	7.3	16.0	-	24.9	75.1
Foreclosure and public auction	7.9	17.3	2.1	30.8	67.1
Individual loan sale	0.3	0.7	-	-	100.0
Collection	5.0	10.9	25.5	21.5	53.0
Court authorized process	1.6	3.5	0.0	45.8	54.2
Sale to AMC and CRC	2.6	5.6	-	-	100.0
Subtotal	50.7	67.2	-	-	-
Reverse and cancellation	15.0	32.8	24.2	50.4	25.4
Total	45.7	100.0	13.0	42.0	44.9

subsequent portfolio sales also attracted well-known names in the distressed-debt business, including Deutsche Bank, Morgan Stanley Dean Witter, Goldman Sachs, Cerberus Capital, and GE Capital. With the success of its first international ABS issue, KAMCO increasingly shifted its resolution method to issuance of ABS in the domestic market and added attractive features, such as put back options to original lenders, guarantees for principal and interest payments, and call options that allow for repurchase of the ABS when the underlying loans are repaid earlier than the initial schedule. As a result ABS issues now enjoy the highest share in KAMCO's total portfolio of disposed assets (see table). In 2000, the agency extended its resolution methods to direct sale of NPL pools and workout loans to JVs. These partnerships are charged with raising recovery values through efficient management of impaired assets and normalization of workout companies. By farming out the longer term management and normalization of impaired assets to specialized JVs, the agency has extended its role as a corporate restructuring vehicle. In the long run, KAMCO plans to privatize itself and make inroads into Asian NPL markets.

In the process of adopting resolution methods to maximize recovery values, KAMCO has helped nurture a solid investor base in a new market for impaired assets by diversifying its products for various risk appetites. As a result, a market for impaired assets is beginning to flourish. Several banks followed the path opened by KAMCO and are selling their NPLs directly to foreign investors, including to KAMCO's partners. This new competition for NPLs is likely to increase asset value and speed up corporate and financial restructuring. The successful securitization of NPLs through ABS issues has led to the development of an ABS market backed not only by impaired assets but also by healthy ones, further developing capital markets. The issuance of ABS, which amounted to W 1.7 trillion in the first nine months of 1999, increased to W29 trillion in 2000, taking up 70 percent of total corporate bond issues.

subsequent portfolio sales also attracted well-known names in the distressed-debt business, including Deutsche Bank, Morgan Stanley Dean Witter, Goldman Sachs, Cerberus Capital, and GE Capital. With the success of its first international ABS issue, KAMCO increasingly shifted its resolution method to issuance of ABS in the domestic market and added attractive features, such as put back options to original lenders, guarantees for principal and interest payments, and call options that allow for repurchase of the ABS when the underlying loans are repaid earlier than the initial schedule. As a result ABS issues now enjoy the highest share in KAMCO's total portfolio of disposed assets (see table). In 2000, the agency extended its resolution methods to direct sale of NPL pools and workout loans to JVs. These partnerships are charged with raising recovery values through efficient management of impaired assets and normalization of workout companies. By farming out the longer term management and normalization of impaired assets to specialized JVs, the agency has extended its role as a corporate restructuring vehicle. In the long run, KAMCO plans to privatize itself and make inroads into Asian NPL markets.

In the process of adopting resolution methods to maximize recovery values, KAMCO has helped nurture a solid investor base in a new market for impaired assets by diversifying its products for various risk appetites. As a result, a market for impaired assets is beginning to flourish. Several banks followed the path opened by KAMCO and are selling their NPLs directly to foreign investors, including to KAMCO's partners. This new competition for NPLs is likely to increase asset value and speed up corporate and financial restructuring. The successful securitization of NPLs through ABS issues has led to the development of an ABS market backed not only by impaired assets but also by healthy ones, further developing capital markets. The issuance of ABS, which amounted to W 1.7 trillion in the first nine months of 1999, increased to W29 trillion in 2000, taking up 70 percent of total corporate bond issues.